

Exemplar no disponible

Samuel Soriano

Índice

Crèdits	5
Introducció	5
El llibre que no apareixia	9
Apunt tècnic: primer accés a BiblioEdu	14
Accedir al sistema	14
Dos espais diferents	15
Buscar sense modificar	15
Tancar la sessió	16
Sobre l'usuari «bib»	16
Cinc exemplars, un llibre	17
Apunt tècnic: catalogar sense duplicar	23
Obra i exemplar no són el mateix	23
Buscar sempre abans de crear	24
Dades mínimes, i no inventar-ne cap	25
Un sol criteri per a l'autoria	25
Massa calaixos	25
Apunt tècnic: matèries i criteris de classificació	31
Poques matèries, compartides per molts llibres	31
Errors habituals a evitar	32

Decidir si dos edicions són el mateix registre	33
On viu realment un llibre	33
Apunt tècnic: exemplars, la part física del catàleg	39
Registre bibliogràfic i exemplar, un recor-	
datori	39
Codi de l'exemplar	39
Ubicació: on és de veres, no on hauria d'estar	40
Signatura o localització en prestatgeria . .	40
Estat de l'exemplar	41
Abans de crear un exemplar	41
Dos Nayares	42
Apunt tècnic: usuaris de biblioteca	48
Dos tipus de persones diferents	48
Dades mínimes, i les que convé evitar . .	48
Grups i cursos amb un criteri estable . . .	49
Buscar sempre abans de crear un usuari . .	49
Revisar i eliminar usuaris duplicats	49
Donar de baixa sense perdre l'historial . .	50
El carro de les tornades	50
Apunt tècnic: préstecs i devolucions	55
Tres elements, sempre junts	55

No es presta un títol, es presta un exemplar	56
La devolució ha de registrar-se, no només fer-se físicament	56
Abans de prestar	56
Registrar un préstec	57
Quan un exemplar no apareix	57
Retards, amb criteri educatiu	58
El mirall del catàleg	58
Apunt tècnic: l'OPAC, el catàleg públic	64
Què és i per a què servix	64
L'OPAC com a mirall del treball intern . .	64
Buscar per títol, autoria o tema	65
Reservar un document des de l'OPAC . .	65
Ensenyar l'OPAC a l'alumnat	66
Sense assenyalar ningú	66
Apunt tècnic: informes, dades per a decidir, no per a assenyalar	72
Tres tipus d'informes bàsics	72
La regla de la privacitat	72
Consultar retards sense buscar culpables .	73
Preparar una mini memòria de període . .	73

Abans d'exportar o compartir un informe .	74
El canvi que ningú va firmar	74
Apunt tècnic: administració funcional, permissos i quadern de canvis	79
Administració funcional vs. gestió tècnica del servei	79
Ubicacions i tipus d'usuari	80
Regles de préstec: canviar-les afecta tothom	80
Permisos: cada compte, la tasca que fa de veres	81
El quadern de canvis	82
Abans de tocar una opció d'administració funcional	82
La còpia que no ho era	82
Apunt tècnic: còpies de seguretat, incidències i quan parar	88
Què conté PMB, més enllà dels llibres . .	88
Exportar un llistat no és fer una còpia de seguretat	88
Situacions on convé actuar amb especial cura	89
Si es detecta un problema	89

Comunicar bé una incidència	90
Abans d'un canvi important	90
Perquè no depenga de mi	90
Apunt tècnic: rutines i bones pràctiques per a mantindre la biblioteca tot el curs	96
Per què calen rutines, no només un catàleg correcte	96
Rutina setmanal	96
Rutina mensual	96
Inici de curs	97
Final de curs	97
Evitar duplicats	98
Repartir tasques	98
Documentació interna mínima	98
Mans noves	98
Apunt tècnic: carnets d'usuari i tejuelos	103
Carnets d'usuari	103
Tejuelos	104
Formar una persona nova amb documen- tació, no de memòria	105
El post-it que vam retirar	105

Apunt tècnic: rols i permisos a BiblioEdu	110
Els tres rols oficials	110
Per a qui són, i per a qui no	111
Per què importa no compartir un únic compte	111
Sincronització d'usuaris i còpies de segu-	
retat	112
La caixa que ja no feia por	112
Apunt tècnic: Biblioinnova't i com afecta la	
gestió diària	117
Què és	117
Percentatges mínims d'ús de la dotació . .	118
Justificar amb dades, no a ull	118
La justificació es basa en el mateix que ja	
fas cada trimestre	119
Qui havia esperat més	119
Apunt tècnic: renovacions i el criteri d'equitat .	124
Què és una renovació	124
El criteri clau: revisar les reserves abans	
de renovar	124
Passos per a renovar un préstec	124
Explicar un «no» amb criteri educatiu . .	125

Un document de criteris no es tanca mai	
del tot	126
Abans de dir-lo perdut	126
Apunt tècnic: què fer quan un exemplar no apareix	130
El risc de canviar l'estat massa depressa .	130
Passos abans de declarar un exemplar perdut	131
Quant temps esperar abans de confirmar-ho	131
Tancar el préstec amb una observació, no	
amb un càstig	132
Reposar el fons, no cobrar-lo	132
El que queda quan algú se'n va	132
Apunt tècnic: donar de baixa un usuari	136
Baixa no és el mateix que eliminació . . .	136
Abans de donar de baixa	137
Per què no esborrar l'historial sense motiu	137
Un criteri, no una improvisació	138
El mateix autor amb dos noms	138
Apunt tècnic: criteri d'autoria i per què cal	
mantindre'l sempre igual	142
Per què l'autoria necessita un criteri fix . .	142
Un error difícil de vore	142

Com triar i mantindre el criteri	143
Un dubte que continua obert	143
Revisar l'OPAC és la millor prova	144
El límit que no sabia explicar	144
Apunt tècnic: límits de préstec segons el tipus d'usuari	148
Per què hi ha límits diferents	148
Un canvi menut afecta tots els préstecs futurs	148
Revisar les regles bàsiques de préstec . . .	149
Qui pot modificar-les	149
Explicar el límit, no només aplicar-lo . . .	150
El llibre que ja no deia la veritat	150
Apunt tècnic: l'estat «retirat» i el criteri d'expurgació	154
Retirat no és el mateix que perdut o dete- riorat	154
Quan té sentit revisar si cal retirar un exemplar	155
Abans de retirar un exemplar	155
Retirar amb cura, no amb presa	156
El prestatge que encara no existia	156

Apunt tècnic: informes de fons i matèries poc representades	160
Per a què serveixen els informes de fons .	160
Una col·lecció pot semblar rica i tindre buits reals	161
Revisar matèries poc representades	161
D'un buit detectat a un criteri d'adquisició	162
Els informes disponibles depenen de l'entorn	162
El compte que Bruno no tenia	162
Apunt tècnic: rols, permisos i alumnat voluntari	167
Els rols de BiblioEdu són per a personal, no per a alumnat	167
Per què no serveix «prestar-li» un compte	168
Un criteri clar per a l'alumnat voluntari . .	168
Confiança i accés no són el mateix	169
El que no pot esperar a setembre	169
Apunt tècnic: rutines i checklist de final de curs	173
Per què una rutina, i no només reaccionar	173
Inici i final de curs necessiten cadascun la seua checklist	174
Qui marxa del centre, prioritat	174

Documentació interna, la memòria que no depén de ningú	175
El préstec que no comptava	175
Apunt tècnic: usuaris i exemplars de prova . . .	179
Per a què serveixen	179
Com identificar-los sense confusió	180
Per què no compten com a préstecs reals .	180
Revisar-los a l'inici de curs	180
Practicar sense por, l'objectiu real	181
El que no cap en una fitxa	181
Apunt tècnic: dades mínimes en una fitxa d'usuari	185
Què sí que té sentit registrar	185
Què no hauria d'anotar-se mai en una fitxa de biblioteca	185
Quan la intenció és bona, el risc és més difícil de vore	186
On sí que ha de viure eixa informació . . .	186
Revisar fitxes antigues de tant en tant . . .	187
El Marc equivocat	187
Apunt tècnic: incidències de préstec i identificació d'usuaris	191

El codi identifica, el nom només s’hi as-	
sembla	191
Incidències habituals en un préstec	192
Quan el codi falla, comprovar sempre el	
grup	192
Corregir un préstec mal assignat	192
Formar en la incidència, no només en el	
pas correcte	193
El que les observacions no aturen	193
Apunt tècnic: observacions, i per què no subs-	
titueixen un camp real	197
Per a què serveixen les observacions . . .	197
Per què no ha de substituir camps importants	197
Fer que una restricció siga real	198
Revisar el fons buscant restriccions mal	
aplicades	198
La lliçó general: allò important no pot	
dependre de la memòria	199
Les fitxes que no deien res	199
Apunt tècnic: el resum a la fitxa del catàleg . .	203
Un catàleg correcte no és, per si sol, un	
catàleg útil	203

Què pot mostrar una fitxa de l'OPAC . . .	203
Com escriure un bon resum	204
Convertir-ho en una tasca compartida . . .	204
Revisar-ho amb la mateixa cura que la resta del catàleg	204
La llista que no vaig penjar	205
Apunt tècnic: gestionar els retards amb criteri educatiu	209
Què és un retard	209
Per què l'exposició pública no és la resposta	209
Una gestió individual, no massiva	210
Distingir un retard d'una situació que ne- cessita un altre tipus de resposta	210
La finalitat última	211
El Quixot que no tenia dibuixos	211
Apunt tècnic: quan una edició necessita un re- gistre propi	216
La regla bàsica	216
Quan sí que cal parar-se a pensar	216
Per què importa distingir-ho	217
Un exemple real	217
Revisar el fons de tant en tant	217

El grup que no venia mai	218
Apunt tècnic: informes de préstecs com a eina d'equitat, no només de control	222
Què poden respondre els informes de préstecs	222
Una llista ordenada mostra dos coses dis- tintes	222
Revisar amb intenció, no només amb rutina	223
Una solució no ha de ser complexa	223
La lliçó general	223
El títol que ho volia dir tot	224
Apunt tècnic: el camp de títol i per què ha de ser net	228
Com escriure el títol	228
Per què un títol inflat trenca coses	229
On sí que ha d'anar eixa informació	229
Revisar-ho abans que es multiplique . . .	230
El préstec que ja havia tornat	230
Apunt tècnic: quan la pantalla i la prestatgeria no coincideixen, en els dos sentits	234
El cas que ja coneixíem: disponible sense ser-ho	234

El cas contrari: prestat sense ser-ho	234
Per què cal comprovar sempre, no assumir	235
Completar sempre el procés, no només el pas visible	235
Revisar de tant en tant, no només quan algú es queixa	235
La lliçó de fons	236
Peres amb pomes	236
Apunt tècnic: comparar períodes amb criteris homogenis	240
Per què importa	240
Preguntes a fer-se abans de comparar dos períodes	240
Què fer quan els períodes no són compa- rables	241
Comprovar les dades abans de traure con- clusions	241
Honestedat davant de qui rep l'informe . .	242
El préstec que no existia	242
Apunt tècnic: per què un préstec manual no és un pedaç	246
Canviar l'estat a perdut massa ràpid	246

Crear un préstec manual per compensar un error sense entendre què ha passat	246
Per què això és pitjor del problema original	247
Què fer en compte d'això	247
Els exemplars que ningú va comptar	247
Apunt tècnic: corregir un registre sense com- provar els exemplars associats	251
Per què una correcció xicoteta pot no ser-ho	251
El pas que falta abans de corregir	251
Què fer quan la correcció ja afecta a diver- sos exemplars	252
La lliçó de fons	252
Les persones que van quedar sense tipus	252
Apunt tècnic: esborrar tipus d'usuari sense re- visar qui els té assignats	255
Per a què serveixen els tipus d'usuari	255
Per què esborrar-ne un a soles no és segur	256
Com detectar-ho quan ja ha passat	256
El pas que cal fer sempre abans	256
Els criteris que ja no eren només meus	257
Apunt tècnic: compartir criteris entre centres, no còpies	262

Què és comú a tots els centres	262
Què és sempre propi de cada centre	262
Per què copiar un document d'un altre centre no funciona	263
Què sí que es pot compartir	263
La lliçó de fons	263
Exemplar disponible	263
Glossari	267

Crèdits

Exemplar no disponible © 2026 Samuel Soriano

Este llibre es publica amb llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional (CC BY-NC-SA 4.0). Pots copiar-lo, compartir-lo i adaptar-lo amb reconeixement de l'autoria, sense finalitat comercial i mantenint la mateixa llicència.

Versió: 0.1.1 Data: 2026-08-03

Impressió: pandoc + XeLaTeX Tipografia: Source Serif 4

Introducció

Per què este llibre i per a qui.

No sóc bibliotecària. Vull que quede clar des del principi, perquè si algú agafa este llibre esperant els consells d'una professional de la documentació, es trobarà amb una mestra de Primària que va acabar al capdavant d'una biblioteca escolar de la mateixa manera que s'acaben moltes coses en un centre públic: perquè ningú més alçava la mà.

Va ser en un claustre de setembre. L'equip directiu necessitava algú per a “portar” la biblioteca —eixa paraula, *portar*, com si es tractara d'una carretera i no d'unes quantes prestatgeries desordenades al costat del gimnàs. Jo havia dit, mesos abans, en una conversa informal de cafeteria, que m'agradava llegir. Ningú es va acordar que també havia dit que m'agradava fer punt de creu, o anar en bicicleta. Però allò de llegir va quedar apuntat en algun lloc, i quan va faltar un nom per a la biblioteca, el meu va eixir.

Vaig acceptar sense saber ben bé què acceptava. Pensava en contes, en hora de lectura, en decorar un racó

acollidor amb coixins. No pensava en un catàleg. No pensava en ISBN, en matèries, en exemplars donats de baixa que ningú havia donat mai de baixa. No pensava, sobretot, en un programa anomenat BiblioEdu que, em van dir, calia posar en marxa si volíem optar a les ajudes de Biblioinnova't per a renovar el fons.

El primer dia que vaig obrir la porta de la biblioteca amb les claus noves, vaig trobar el que troba quasi tothom que hereta un càrrec que ningú volia: una cosa a mig fer per algú altre, fa anys, amb bona voluntat i sense temps. Fitxes de cartolina escrites a mà, algunes amb una lletra que ja no reconeixia ningú del centre. Un full de càlcul amb columnes que no acabaven de quadrar. Llibres amb una pegatina de color que algú havia posat seguint un criteri que s'havia perdut amb ell. I, a la prestatgeria de "Novetats", un exemplar de fa dotze anys.

Vaig pensar que el problema seria tècnic: aprendre un programa nou, com qui aprén a fer servir una impressora diferent. Em vaig equivocar. El problema no va ser mai el programa. Va ser entendre que catalogar no és omplir caselles: és decidir, per a cada llibre, com el trobarà algú que encara no sap que el busca. És triar què val la pena

conservar i què no. És fer visible allò que és de tots, perquè deixi de ser, en la pràctica, de ningú.

BiblioEdu —el sistema que la Conselleria posa a disposició dels centres, basat en un programa lliure anomenat PMB que ja fan servir biblioteques d'arreu— em va obligar a aprendre un vocabulari nou: notícies, exemplars, autoritats, OPAC. Paraules que sonaven a una altra professió, la d'algú altre, no la meua. Però al darrere de cada paraula tècnica hi havia sempre la mateixa pregunta pràctica, la que ja em feia com a mestra sense saber-ho: com faig que això que sé —o que algú abans que jo va saber— seguisca sent útil per a qui vinga després?

Este llibre no és un manual de BiblioEdu —per a això ja hi ha cursos i guies, i n'existixen de bons. Tampoc és una defensa del programari lliure feta des de la teoria: és el relat d'algú que el fa servir cada dilluns i descobreix, catalogant llibre a llibre, per què importa que el sistema que organitza la memòria d'un centre siga un sistema que el centre pugui entendre, obrir i mantindre, i no una caixa tancada.

Combina escenes de biblioteca —i de claustre, i de sala de professors a l'hora del cafè— amb apunts tècnics al final d'alguns capítols, per quan calga una referència

concreta i no un record difús. Pots llegir-lo seguit, com el relat d'un any de feina, o tornar als apunts quan et calga saber exactament on prémer.

No fa falta que sàpies res de biblioteques per a començar. Jo tampoc en sabia, i encara em queda molt per aprendre. Però ja sé una cosa que no sabia el primer dia: un exemplar que no apareix a la pantalla no és el mateix que un exemplar que no existeix. I aprendre a no confondre les dos coses em va costar més del que hauria d'admetre en veu alta.

El llibre que no apareixia

Primer contacte amb BiblioEdu: entrar, orientar-se, buscar sense tocar res.

Setembre. La biblioteca del CEIP El Pinaret, al poble de Vallriu, tenia una olor concreta que no havia notat mai fins que va ser meua: paper vell barrejat amb la cera del terra que passava el conserge els dilluns. Vaig obrir la porta amb un manoll de claus que encara no sabia distingir entre elles, i em vaig quedar un moment al llindar, com qui entra en una casa que ha heretat d'un familiar que no coneixia prou.

—Necessites la contrasenya del «bib» —em va dir Rosa, la directora, sense alçar el cap del seu ordinador—. Te la done ara. Canvia-la quan pugues, que l'han usada tres coordinadors abans que tu i encara deu ser la mateixa de fa quatre anys.

—El «bib»?

—L'usuari de la biblioteca. És d'un centre, no de una persona. Tot el que faces ahí, ho fas com «bib», encara que sigues tu.

Vaig apuntar la contrasenya en un paperet, com si fora un número de compte bancari, i eixa vesprada, ja a casa, vaig obrir l'ordinador amb la mateixa prudència amb què s'obri una capsula d'eines que no és teua.

El portal era senzill, o això semblava: portal.edu.gva.es/biblioedu. Vaig triar la província. Vaig triar el centre —el meu nom apareixent en una llista amb altres cinquanta centres de la comarca em va fer sentir, per un moment, part d'una cosa més grossa que la meua prestatgeria del gimnàs—. I ahí em vaig quedar aturada davant d'una pantalla amb el catàleg públic del centre: portades de llibres, un quadre de cerca, un aspecte net i endreçat que no tenia res a veure amb el que jo havia vist eixe matí a la biblioteca real.

Vaig buscar «Manolito Gafotas», perquè sabia que en teníem tres exemplars, un d'ells amb la coberta mig despresada de tant préstec. Va aparéixer. Vaig respirar.

Vaig buscar després un títol que Rosa m'havia dit que segur que teníem, un clàssic juvenil que ella recordava haver vist a la prestatgeria de sisé feia anys. No va aparéixer res. Cap resultat.

Vaig pensar dos coses alhora, i les dos em van fer sentir malament de maneres diferents. La primera: que el llibre

ja no hi era, que algú se l'havia emportat sense tornar-lo, que la biblioteca que havia heretat estava més buida del que semblava. La segona, més inquietant: que jo havia trencat alguna cosa sense voler, que en els cinc minuts que portava mirant la pantalla, ja havia espatlat un registre.

Vaig tancar el navegador. El vaig tornar a obrir. El resultat era el mateix: cap.

L'endemà, a l'hora del cafè, li ho vaig contar a Ferran, que feia sisé i portava vint anys al centre.

—Eixe llibre segur que hi és —va dir, sense dubtar—. El vaig demanar prestat el curs passat.

—Doncs a la pantalla no ix.

—Pot ser que estiga escrit d'una altra manera. A vore, com el vas buscar?

Li vaig dir el títol exacte, tal com apareixia a la coberta que jo recordava.

—Prova només amb una part —va dir—. O amb l'autor.

Ho vaig fer eixa vesprada. Vaig buscar només l'autor. Van aparéixer quatre resultats. Un d'ells era el llibre que buscava, catalogat amb un títol lleugerament distint del que jo tenia al cap —una paraula canviada, potser d'una edició diferent a la que jo recordava, o potser un

error de qui el va catalogar fa anys—. El llibre no havia desaparegut. Jo l'havia buscat malament.

Va ser un alleujament tècnic, però també una lliçó que no esperava el primer dia: que un llibre no aparega a la pantalla no vol dir que no existisca. I que un llibre que existisca a la pantalla, com havia de descobrir més avant, tampoc vol dir sempre que estiga realment a la prestatgeria on diu que està. Les dos coses semblaven la mateixa afirmació del revés, però no ho eren. Una parlava del catàleg. L'altra parlava de la biblioteca. I jo, el primer dia, encara no sabia que eren dos coses diferents.

Eixa nit vaig tornar a entrar al panell de gestió — eixe sí, amb l'usuari «bib», no el catàleg públic que havia mirat des de casa— i em vaig limitar a mirar. No vaig prémer cap botó de guardar. No vaig tocar cap fitxa. Vaig recórrer les zones: catalogació, exemplars, usuaris, préstecs, informes, administració, com qui camina per una casa nova amb les mans darrere de l'esquena, mirant-ho tot sense agafar res, per no trencar-ho.

Vaig tancar la sessió abans d'anar-me'n al llit. Va ser l'única cosa d'eixe dia de la qual estava completament segura: que ho havia fet bé.

Apunt tècnic: primer accés a BiblioEdu

Accedir al sistema

L'accés a BiblioEdu és el mateix per a tots els centres de la Comunitat Valenciana, sempre des del portal públic, no des d'una adreça pròpia del centre:

1. Entra a <https://portal.edu.gva.es/biblioedu/>.
2. Trieu la província del centre.
3. Trieu el centre en el desplegable.
4. Prem el botó per anar al catàleg de la biblioteca (el catàleg públic, o OPAC).
5. Prem el botó «Administrar», a la cantonada superior dreta, per entrar al panell de gestió.
6. Introdueix l'usuari i la contrasenya de bibliotecari (l'usuari bib, únic per centre).

Des del 25 de març de 2026 existeix una segona forma d'entrar: amb la identitat digital (sense @edu.gva.es) i la seua contrasenya pròpia, en compte de l'usuari bib. Perquè funcione cal que la direcció del centre haja donat d'alta la persona abans en el mòdul «Coordinació Biblioedu» d'ITACA; la sincronització entre ITACA i BiblioEdu és automàtica cada nit, així que una alta nova no queda

operativa fins l'endemà. L'usuari bib seguirà funcionant en paral·lel durant un temps.

Dos espais diferents

- **OPAC (catàleg públic):** és el que veu qualsevol persona des de fora, sense necessitat de contrasenya. Servix per buscar i consultar, no per gestionar.
- **Panell de gestió:** és la zona interna, accessible només amb l'usuari bib o una identitat digital amb permisos. Ací és on es cataloga, es donen d'alta exemplars i usuaris, es registren préstecs i es consulten informes.

Confondre els dos espais és l'error més habitual dels primers dies: pensar que s'està «dins» de la gestió quan en realitat només s'està mirant el catàleg públic, o al revés.

Buscar sense modificar

Abans de tocar cap dada, val la pena practicar només a mirar:

- Entrar al panell de gestió.
- Buscar un llibre que sàpies del cert que hi és.
- Obrir la fitxa, llegir-la, tornar arrere.

- No prémer mai «Guardar» o «Modificar» només per eixir d'una pantalla.

Si una cerca no dona resultats, no vol dir necessàriament que el llibre no estiga catalogat: pot estar registrat amb un títol lleugerament distint (una altra edició, una errada antiga de catalogació). Convé provar amb l'autor, o amb només una part del títol, abans de donar per fet que falta.

Tancar la sessió

Especialment important si l'ordinador el comparteixen més persones:

1. Acaba la tasca que estaves fent.
2. Comprova que no queda cap formulari a mig omplir.
3. Busca l'opció de sortir o desconnectar.
4. Espera a tornar a la pantalla d'accés.

Sobre l'usuari «bib»

És un usuari únic per centre, no personal: qualsevol acció feta amb ell queda registrada com si l'haguera feta «la biblioteca», no una persona concreta. Convé canviar la contrasenya inicial en agafar el càrrec i guardar-la

en un lloc conegut només per l'equip de biblioteca, no
compartir-la més enllà.

Cinc exemplars, un llibre

Catalogar de veres: la diferència entre una obra i les còpies que en tenim.

La caixa va arribar un dimarts, deixada davant de la porta de la biblioteca sense cap nota, com una ofrena anònima. Dins, uns quaranta llibres que les famílies havien portat després de la circular que Rosa havia enviat: «neteja de prestatgeries a casa, done nova vida als llibres que ja no llegiu». Alguns venien encara amb l'etiqueta de preu ratllada a boli. Altres tenien una dedicatòria a la primera pàgina —«Per al meu net, amb amor, l'iaio»— que em va fer sentir, per un moment, que estava a punt de fer alguna cosa més important que omplir caselles.

Teníem tres setmanes per justificar l'augment de fons davant de Biblioinnova't, i quaranta llibres nous eren, de colp, quaranta registres pendants. Vaig decidir començar pel principi de la caixa, sense triar, per no perdre temps decidint per on començar.

El primer va ser *Wonder*, de R. J. Palacio. El vaig catalogar amb cura: títol, autoria, editorial, l'ISBN de la

contraportada. Vaig guardar. Vaig sentir eixa satisfacció xicoteta de la primera fitxa feta bé.

El segon llibre de la caixa també era *Wonder*. I el tercer. I el quart. Quatre exemplars idèntics, de quatre famílies diferents que, per lo vist, havien coincidit el mateix curs comprant el mateix llibre recomanat pel mateix mestre.

No m'ho vaig pensar dues vegades. Vaig obrir un registre nou per a cadascun. Títol, autoria, editorial, ISBN —el mateix ISBN, copiat i enganxat quatre vegades—, guardar. Em va costar quinze minuts fer els quatre. Vaig pensar que anava bé de temps.

A la vesprada, quan vaig entrar a l'OPAC per comprovar com quedava el catàleg —un costum que ja havia agafat després del primer dia—, vaig buscar «Wonder» per veure la fitxa acabada.

Van aparéixer quatre resultats.

Quatre portades iguals, quatre fitxes gairebé idèntiques, una davall de l'altra, com si la biblioteca tinguera quatre llibres diferents que per casualitat es dien igual, foren del mateix autor i tingueren el mateix ISBN. Vaig pensar, per un segon absurd, que havia catalogat quatre novel·les distintes sense adonar-me'n. Després vaig en-

tendre què havia fet, i em vaig quedar mirant la pantalla amb la mateixa cara, imagine, que devia tindre el primer dia davant del llibre que no apareixia.

—Quants llibres físics de *Wonder* tens ara mateix damunt la taula? —em va preguntar Ferran l’endemà, quan li ho vaig contar a l’hora del cafè, més avergonyida que preocupada.

—Quatre.

—I quants registres has fet?

—Quatre.

—I quants llibres és, *Wonder*?

Me’l vaig quedar mirant sense contestar, perquè la pregunta semblava més senzilla del que era.

—Un —vaig dir per fi—. És un llibre. En tenim quatre còpies.

—Eixe és el lio de sempre —va dir ell, remenant el cafè amb una calma que jo encara no tenia—. Una cosa és l’obra: el llibre que algú va escriure, amb un títol i un autor. Una altra cosa és l’exemplar: la còpia concreta que tens a la mà, la que té una taca de suc a la pàgina 34 o li falta un tros de la coberta. Tu no necessites quatre fitxes de l’obra. Necessites una fitxa de l’obra i quatre exemplars penjats d’ella.

—Com una recepta i els plats que fas amb ella — vaig dir, perquè em va vindre al cap sense pensar-ho—. La recepta és una. Els plats que ixen del forn poden ser quatre, i un se't pot cremar i un altre eixir perfecte, però la recepta segueix sent la mateixa.

—Ara ho has agafat —va dir Ferran—. El que passa és que el primer dia ningú et diu això, i el programa tampoc t'ho impeditx. Si vols, et deixa fer quatre registres del mateix llibre. Fins i tot deu, si tens paciència.

Aquella vesprada vaig desfer tres dels quatre registres i vaig deixar-ne un de sol, amb quatre exemplars associats. Em va costar més desfer-ho que fer-ho, com sol passar amb quasi tot.

El segon ensopec de la caixa va ser més subtil, i el vaig detectar jo sola, cosa que em va fer sentir menys nòvia. Hi havia un llibre vell, sense sobrecoberta, amb les primeres pàgines arrancades —justament les que solen portar l'ISBN i l'any d'edició—. No hi havia manera de saber quan s'havia publicat. Vaig estar a punt d'escriure un any a ull, «deu ser dels noranta, per la lletra de la portada», només per no deixar el camp buit. Vaig tindre el dit damunt del teclat un segon abans de parar-me.

Vaig pensar en el llibre de *Wonder*, duplicat quatre vegades per presa. No era el mateix error, però eixia de la mateixa arrel: omplir per omplir, en compte d'omplir el que realment sabia. Vaig deixar el camp de l'any en blanc i vaig apuntar, en un paper que penjava al costat de l'ordinador, «per revisar: llibre sense portada, comprovar any amb el catàleg d'una altra biblioteca». No sabia encara si això es feia així a BiblioEdu. Només sabia que inventar-me un any perquè la casella no quedara buida no era catalogar. Era una altra cosa, amb un altre nom.

Al final de la vesprada, buscant si tots els Roald Dahl de la biblioteca apareixien junts, vaig descobrir un tercer problema que ni tan sols havia buscat: la meitat dels seus llibres estaven catalogats com «Dahl, Roald» i l'altra meitat com «Roald Dahl». Per a la biblioteca, eren dos autors diferents. Un mestre que haguera volgut ensenyar tots els llibres de Dahl a la seua classe n'hauria trobat només la mitat, sense saber que faltava l'altra.

Ho vaig apuntar a la mateixa llista de coses per revisar. La llista ja tenia tres línies i era el segon dia que catalogava de veres.

Vaig eixir de la biblioteca eixa nit pensant que catalogar no s'assemblava tant a ordenar com m'havia imaginat.

S'assemblava més a no mentir. No mentir dient que hi ha quatre llibres on n'hi ha un. No mentir posant un any que no saps. No mentir fent creure que dos formes d'escriure un nom són dos persones distintes. Cadascuna d'eixes mentides era petita, sense mala intenció, feta per presa o per no deixar una casella buida. Però totes tenien alguna cosa en comú: eren més còmodes que la veritat, que moltes vegades és «no ho sé» o «encara no ho he comprovat».

Vaig pensar que no era tan distint de moltes altres coses de la vida, dins i fora de la biblioteca: és més fàcil omplir el buit amb qualsevol cosa que deixar-lo obert amb un «pendent de revisar» escrit a soles. Però el buit ben marcat és honest. La casella inventada, per bonica que quede, no ho és mai.

Apunt tècnic: catalogar sense duplicar

Obra i exemplar no són el mateix

Un registre bibliogràfic descriu **l'obra**: el llibre que algú va escriure, amb un títol, una autoria, una editorial. Els **exemplars** són les còpies físiques concretes que la biblioteca té d'eixa obra. Si hi ha cinc còpies del mateix

llibre, no calen cinc registres bibliogràfics: cal un registre i cinc exemplars associats a ell.

Confondre les dos coses és l'error més freqüent dels primers dies de catalogació, i el que més costa desfer després, perquè cada registre duplicat pot arrossegar el seu propi exemplar, préstecs i historial.

Buscar sempre abans de crear

Abans d'obrir un registre nou:

1. Tria el llibre físic i té'l davant.
2. Busca el títol al catàleg.
3. Si no apareix, busca per autoria.
4. Si té ISBN, busca també per ISBN.
5. Revisa els resultats semblants, no només els idèntics.
6. Comprova si ja existeix un registre de la mateixa obra.
7. Només si no en trobes cap de vàlid, crea un registre nou.

Esta cerca prèvia és el pas que evita la major part dels duplicats.

Dades mínimes, i no inventar-ne cap

Un registre útil per a una biblioteca escolar sol incloure títol, autoria, editorial, any de publicació si apareix, ISBN si apareix, col·lecció si és rellevant, matèria o tema i llengua. No tots els llibres tenen tots eixos dades visibles —sobretot els exemplars vells o donats, amb pàgines o cobertes que falten—. Quan un dat no es pot comprovar, és preferible deixar-lo en blanc i anotar-lo per a revisar-lo després, que inventar-lo per no deixar la casella buida. Un any inventat, per versemblant que semble, és una dada falsa que quedarà al catàleg com si fóra certa.

Un sol criteri per a l'autoria

Convé triar una única forma d'escriure els noms d'autoria —per exemple, sempre cognom i nom, «Dahl, Roald»— i mantindre-la per a tots els registres. Si el mateix autor apareix escrit de dos maneres distintes al catàleg, el sistema el tracta com si foren dos persones diferents, i una cerca per autoria només trobarà una part dels seus llibres. Revisar este criteri val la pena fer-ho prompte, abans de catalogar molts registres amb el mateix problema repetit.

Massa calaixos

Matèries i temes: classificar per a qui busca, no per a qui cataloga.

Vaig decidir que faria bé el que Ferran havia fet malament durant anys, o això em pensava jo, plena encara de l'entusiasme dels primers registres nets. Si per a l'autoria calia un criteri únic, per a les matèries en calien deu, cent, els que calguera. Cada llibre tenia matisos, i jo els volia tots.

Wonder el vaig etiquetar com «superació personal, diferència física, empatia, bullying escolar, narrativa juvenil nord-americana». Un àlbum il·lustrat sobre un iaio que es moria el vaig etiquetar com «dol, pèrdua, relacions intergeneracionals, mort en literatura infantil, il·lustració delicada». Estava orgullosa. Cada fitxa semblava una ressenya en miniatura, escrita amb el mateix esment amb què triava les paraules quan feia un informe de tutoria.

Van passar dues setmanes fins que Nayara, una xiqueta de cinquè amb ulleres massa grans per a la cara, es va acostar al taulell de préstec un dijous a l'hora del pati.

—Busque llibres de por —em va dir—. Però de por-por, no de conte de por per a xicotets.

Vaig obrir l'OPAC amb ella al costat, confiada. Vaig teclejar «por» al quadre de matèries.

Cap resultat.

Vaig teclejar «terror».

Cap resultat.

Vaig mirar la Nayara, que esperava amb la paciència exacta d'algué que ja s'ha acostumat que els adults no troben les coses. Sabia, perquè els havia catalogat jo mateixa amb les meues mans, que teníem almenys quatre o cinc llibres que encaixaven perfectament amb el que em demanava. Els havia etiquetat, sí. Els havia etiquetat amb tanta precisió que cap d'ells compartia una sola paraula amb un altre.

—Dona'm un minut —li vaig dir, i vaig sentir eixa mateixa vergonya calenta del primer dia amb el llibre que no apareixia.

Vaig buscar per títol, un a un, els llibres que jo sabia que anaven bé per a ella. Els vaig trobar tots. Cadascun tenia la seua matèria pròpia, irrepetible, feta a mida: «atmosfera inquietant en boscos», «terror psicològic adaptat a Primària», «misteri amb elements sobrenaturals lleus».

Cap paraula coincidia amb cap altra. Havia construït, sense voler-ho, un catàleg on cada llibre vivia sol en el seu propi calaix, i cap calaix tenia més d'un llibre dins.

—T'ho anote i te'ls done jo eixa vesprada —li vaig dir a la Nayara, que se'n va anar contenta però sense haver pogut buscar res per si sola, que era exactament el que l'OPAC hauria d'haver-li permés fer.

Aquella nit li ho vaig contar a Ferran, esperant que em digués que havia de ser més precisa encara, que el problema era que no havia afinat prou.

—El problema és el contrari —va dir ell—. Una matèria només servix si la comparteixen diversos llibres. Si li poses a cada llibre una etiqueta que no es repetix mai en cap altre, no has classificat res. Has escrit una crítica literària per a cadascun, i això és preciós, però no ajuda ningú a buscar.

—Aleshores com ho faig?

—Pensa-ho al revés. No preguntes «què té d'especial este llibre». Pregunta «si algú busca esta paraula, quins altres llibres de la biblioteca voldria trobar amb ell». Terror. Narrativa juvenil. Còmic. Àlbum il·lustrat. Convivència. Educació emocional. Poques paraules, repetides moltes vegades. Una biblioteca escolar no necessita cent matèries

diferents. Necessita vint o trenta que es facen servir de veres.

Vaig tornar a obrir els cinc llibres que havia buscat per a la Nayara i els vaig retitular tots amb la mateixa paraula: «terror». Res més sofisticat. Vaig sentir, mentre ho feia, una resistència xicoteta i estranya, com si estiguera empobrint alguna cosa que havia fet amb cura. Però quan vaig tornar a l'OPAC i vaig teclejar «terror», els cinc van aparéixer junts, un davall de l'altre, com una prestatgeria de veres.

L'endemà em vaig trobar amb un problema paregut però al revés, i este me'l va posar davant Rosa, sense voler. Teníem dos edicions d'*L'illa del tresor*: una completa, per a Secundària, i una adaptada, amb el text reduït i lletra grossa, per a tercer de Primària. Vaig estar a punt de fondre-les en un sol registre, com havia fet amb els quatre *Wonder*, perquè al capdavant «és el mateix llibre».

—No del tot —va dir Rosa, quan li ho vaig comentar de passada—. Un xiquet de tercer que agafe l'edició completa la deixarà als deu minuts. I un de sisé que busque el llibre “de veres” i li done l'adaptada, potser pensa que *L'illa del tresor* és un llibre per a xicotets i no li'l torna a agafar mai. No són el mateix exemplar amb portades

diferents. Són dos maneres distintes d'arribar al mateix relat.

Vaig fer dos registres, no un. Vaig anotar per a mi mateixa, en el paper que ja començava a fer-se llarg, una regla que no havia trobat escrita enlloc però que em semblava certa: si només canvia la còpia física, és el mateix registre amb exemplars distintes. Si canvia com es llig el llibre —l'edició, l'adaptació, la traducció—, pot necessitar un registre propi. I quan no ho tinguera clar, no improvisar. Anotar-ho i preguntar.

Eixa nit, tancant la biblioteca, vaig pensar que havia passat, en una setmana, per dos errors que semblaven contraris i que en el fons eren el mateix error mirat des de dos costats. Amb els *Wonder*, havia tractat quatre còpies iguals com si foren quatre coses diferents. Amb les matèries, havia tractat cinc llibres diferents com si cadascun necessitara la seua pròpia categoria irrepetible. En els dos casos havia confós la meua mirada particular —tot em semblava únic, tot em semblava que mereixia el seu propi calaix— amb el que realment servix a algú altre: poder trobar coses compartides amb paraules compartides.

Classificar bé, vaig pensar, no és veure tots els matisos que jo veig. És decidir quins matisos val la pena compartir

perquè algú, algun dia, els pugui fer servir per a trobar el que busca sense haver de saber-ho tot d'abans. La resta — la crítica literària, la impressió personal, el que a mi em va fer sentir eixe llibre— també val la pena, però en un altre lloc. No en un calaix on només hi cap una cosa.

Apunt tècnic: matèries i criteris de classificació

Poques matèries, compartides per molts llibres

A diferència del títol o l'autoria, que descriuen un llibre concret, les matèries servixen per agrupar llibres diferents sota una mateixa paraula de cerca. Una matèria que només s'usa una vegada, per molt precisa que sembla, no ajuda a buscar: només funciona si es reutilitza en diversos registres.

En una biblioteca escolar no cal començar amb una classificació complexa. És preferible triar un llistat curt i estable de criteris senzills i mantindre'l, per exemple:

- narrativa juvenil
- poesia
- teatre

- còmic
- àlbum il·lustrat
- coneixement del medi
- igualtat
- convivència
- educació emocional
- ciència
- història
- valencià
- anglés

Si el centre ja té una classificació pròpia en marxa, val la pena respectar-la abans de crear-ne una de nova.

Errors habituals a evitar

- Usar matèries massa generals per a tot («literatura»).
- Usar matèries massa específiques i que no es repeteixen mai.
- Barrejar en la matèria informació que hauria d'anar en un altre camp (l'etapa recomanada, l'estat de l'exemplar).
- Catalogar molts llibres seguits sense comprovar, de tant en tant, com apareixen les cerques a l'OPAC.

Decidir si dos edicions són el mateix registre

Regla senzilla per decidir si cal un registre nou o no:

1. Si només canvia l'exemplar físic (una còpia més del mateix llibre), no cal registre nou: n'hi ha prou amb un exemplar més associat al registre existent.
2. Si canvia l'edició de manera important, convé revisar-ho abans de decidir.
3. Si es tracta d'una adaptació, una traducció o una versió abreujada, pot necessitar un registre distint, perquè el text i el públic lector no són els mateixos.
4. Si hi ha dubte, no improvisar: anotar-ho per revisar-ho amb calma.

On viu realment un llibre

Exemplars: el codi, la ubicació, la signatura i l'estat de cada còpia física.

Els quatre *Wonder* ja tenien un sol registre bibliogràfic, ben fet, gràcies a Ferran. Ara em tocava l'altra meitat de la faena, la que ell anomenava «la part que es toca amb les mans»: donar d'alta els quatre exemplars, un per un, amb un codi, un lloc i un estat.

Vaig agafar quatre gomets numerats d'una capsella vella que hi havia en un calaix i els vaig enganxar a les cobertes interiors, escrivint a boli «1», «2», «3», «4». Em va semblar suficient. Vaig obrir el registre a BiblioEdu i vaig crear quatre exemplars amb els codis 1, 2, 3, 4.

L'endemà, buscant un altre llibre completament distint —un àlbum sobre dinosaures que teníem des de feia anys—, vaig trobar que ja tenia un exemplar amb el codi 1. I un altre amb el 2. Havia catalogat dinosaures i superació personal amb els mateixos números, com si el codi no fóra res més que comptar dits.

—El codi ha de ser únic per a tota la biblioteca, no només dins d'un llibre —em va explicar Ferran, quan li ho

vaig ensenyar amb la cara llarga—. Si un dia algú escaneja o teclea un 2 sol, sense saber a quin llibre pertany, el sistema hauria de saber exactament de quin exemplar es tracta. Amb el teu sistema, hi ha com a mínim dos exemplars distints que es diuen igual.

Vam decidir, entre els dos, un format senzill: BIB-000001 cap amunt, seguint el número de registre que ja portava anys de préstecs anteriors sense que ningú l'haguera aprofitat mai. Vaig desfer els quatre gometes numerats i en vaig fer uns de nous. Va ser la segona vegada en dues setmanes que desfeia una faena feta massa de pressa.

El codi va ser fàcil de corregir. El que vaig trobar la setmana següent, no tant.

Un matí, un xiquet de sisé, Bruno, va vindre a la biblioteca amb l'OPAC obert al mòbil de sa mare, orgullós d'haver buscat ell mateix.

—Diu que teniu *El diari de Greg*, número tres, disponible —em va dir—. Ho he buscat jo sol.

Vaig mirar la prestatgeria de còmic i sèries. No hi era. Vaig mirar la prestatgeria d'al costat, per si algú l'havia col·locat malament. Tampoc. Vaig obrir el registre a BiblioEdu: un exemplar, codi BIB-000112, ubicació

«Biblioteca», estat «Disponible». Tot deia que hi havia d'estar. La pantalla i la prestatgeria es contradeien, i jo no sabia a qui creure.

—Prova a preguntar a Ferran —em va dir Rosa, que passava pel costat amb una carpeta davall del braç—. Fa anys que porta llibres de sèries a l'aula perquè els xiquets els tinguen a mà sense haver de baixar cada dia.

Ferran ho va confirmar sense sorpresa, com qui recorda una cosa tan òbvia que ni se li havia ocorregut mencionar-la.

—Eixe exemplar el vaig agafar en préstec permanent per a l'aula de sisé fa quatre cursos —va dir—. Deu estar encara al prestatge del fons de classe. El coordinador d'aleshores ho sabia. Supose que quan va canviar de mans, ningú t'ho va dir a tu.

El llibre no estava perdut, ni robat, ni maltractat. Estava exactament on Ferran l'havia deixat feia quatre anys, fent la seua faena, útil, llegit. El problema no era el llibre. Era que la seua fitxa deia «Biblioteca» quan la veritat era «aula de sisé, des de fa quatre cursos, i probablement per a sempre».

—No cal que el faces tornar —em va dir Ferran, en veure el meu gest d'anar a buscar-lo—. Cal que la fitxa

digui la veritat. Canvia la ubicació a «préstec permanent, aula 6é». Aleshores, quan algú com Bruno el busque, el sistema li dirà on és de veres, no on hauria d'estar segons algú que ja no treballa aquí.

Ho vaig fer amb eixe exemplar, i després amb dos més que vaig trobar en la mateixa situació, repartits entre l'aula PT i el departament de Llengua, sense que cap fitxa ho reflectira. Cada un el vaig deixar físicament on estava. Cada fitxa la vaig deixar dient la veritat.

Aquella mateixa vesprada em va tocar l'últim ensopec del dia, i este sí que va ser culpa meua sencera. Buscant entre els llibres donats, vaig trobar un exemplar de *Mattilda* amb el llom trencat i mig despenjat, que gairebé s'obria en dos peces si l'agafaves per les cantonades. El vaig catalogar amb presa, entre altres deu, i vaig marcar l'estat com «disponible» perquè era l'opció que eixia per defecte i no em vaig aturar a canviar-la.

Dos dies després, la mateixa Nayara —la de «llibres de por»— el va agafar en préstec. El va tornar una setmana més tard amb el llom acabat de trencar del tot, dos fulls solts dins d'una bosseta que ella mateixa havia posat, avergonyida, com si la culpa fóra seua.

No ho era. Era meua, per haver deixat «disponible» un llibre que jo mateixa havia vist trencat abans de guardar la fitxa. L'estat no és un detall decoratiu: és el que decideix si un llibre ha d'eixir de la biblioteca o quedar-se a esperar una reparació. Jo havia deixat que la pantalla diguera una cosa que els meus propis ulls sabien que no era certa.

Vaig canviar l'estat a «deteriorat», vaig apuntar l'observació «llom trencat, dos fulls solts, revisar reparació» i vaig deixar el llibre en un calaix apart, a la vista, perquè no tornara a eixir per costum.

Eixa nit, repassant les tres coses del dia —el codi repetit, el llibre a l'aula de sisé, el *Matilda* trencat—, vaig veure que totes tenien la mateixa arrel, encara que semblaren problemes distints. En els tres casos, la fitxa i la realitat s'havien separat, i ningú se n'havia adonat perquè la pantalla, per si mateixa, sempre sembla convençuda del que diu. No dubta. No es corregeix sola. Diu «disponible» amb la mateixa seguretat tant si és veritat com si no ho és.

Vaig pensar que això no passava només amb els llibres. Passava amb qualsevol registre, qualsevol etiqueta, qualsevol informe que algú escriu una vegada i després deixa de mirar mentre la realitat que descrivia seguix canviant per davall. La fitxa no és mentidera per naturalesa.

És, simplement, més lenta que la vida. I la faena de qui la manté no acaba mai el dia que la crea. Acaba, si de cas, el dia que deixa de comprovar-la contra el que hi ha de veres a la prestatgeria.

Apunt tècnic: exemplars, la part física del catàleg

Registre bibliogràfic i exemplar, un recordatori

El registre bibliogràfic descriu l'obra (títol, autoria, editorial, ISBN, matèria). L'exemplar descriu una còpia física concreta d'eixa obra: el llibre que algú es pot emportar en préstec i que ha de tornar a un lloc concret.

Codi de l'exemplar

Cada exemplar necessita un codi únic per a tota la biblioteca, no només dins del seu propi registre. Pot ser un codi de barres, un número de registre o una etiqueta interna, però mai s'ha de repetir entre exemplars diferents. Convé mantindre sempre el mateix format (per exemple, BIB-000001, BIB-000002...) perquè el sistema pugui créixer sense confusió.

Ubicació: on és de veres, no on hauria d'estar

La ubicació indica on està físicament l'exemplar: biblioteca, una aula concreta, un departament, un préstec permanent a un cicle, un magatzem. És preferible mantindre poques ubicacions, amb noms clars i sempre escrits igual («Biblioteca», no «Biblio» un dia i «Sala de llibres» un altre). Quan un exemplar ix de la biblioteca de manera duradora —un préstec permanent a una aula, per exemple—, la ubicació ha de reflectir-ho, perquè qui busque el llibre sàpia on trobar-lo de veres i no on constava fa anys.

Signatura o localització en prestatgeria

La signatura és el codi que indica on es col·loca el document a la prestatgeria; el tejuelo és l'etiqueta enganxada al lloc que la mostra. BiblioEdu pot generar-la de forma automàtica a partir de la classificació, les primeres lletres de l'autoria i del títol (per exemple, N PAL won per a *Wonder*, en narrativa juvenil, autoria Palacio). Este càlcul automàtic depén d'un paràmetre tècnic (`prefill_cote`) que només configuren els tècnics de Conselleria mitjançant un tique en gvaSAI; la biblioteca

no el canvia directament, però convé saber que existeix per entendre per què les signatures tenen la forma que tenen.

Estat de l'exemplar

L'estat indica si la còpia es pot usar o prestar: disponible, prestat, deteriorat, perdut, retirat, en reparació. No és un camp decoratiu: un exemplar deteriorat marcat com a disponible pot acabar prestant-se i fent-se malbé més, o arribant a mans d'algú que el necessitava sencer. Cal revisar l'estat físic del llibre abans de guardar la fitxa, no deixar l'opció que ix per defecte sense mirar-la.

Abans de crear un exemplar

1. Té el llibre físic davant.
2. Busca l'obra al catàleg i comprova que el registre és correcte.
3. Revisa si ja hi ha exemplars associats.
4. Comprova si la còpia ja té codi o etiqueta.
5. Decideix la ubicació real.
6. Decideix la signatura.
7. Revisa l'estat físic del llibre.

8. Guarda i comprova que apareix associat a l'obra correcta.

Dos Nayares

Usuaris: què cal saber d'una persona per deixar-li un llibre, i què no.

Setembre del segon curs. Ja no era la coordinadora nova que confonia l'OPAC amb el panell de gestió, i volia que es notara. Vaig decidir que, si l'any anterior havia catalogat malament els llibres, este any faria bé els usuaris des del primer dia, sense presses ni improvisacions.

Vaig obrir la llista de l'alumnat que Secretaria m'havia passat en un full de càlcul i vaig començar a donar-los d'alta un a un. Nom, cognoms, curs. I, com que jo era mestra abans que bibliotecària, vaig pensar que seria útil afegir alguna cosa més en el camp d'observacions: coses que jo sabia dels meus alumnes i que em semblava que podien ajudar a atendre'ls millor.

A la fitxa d'un xiquet vaig escriure «té dislèxia, millor llibres amb lletra gran». A la d'una altra, «pares separats, la recull l'iaia els dijous, pot vindre nerviosa eixe dia». A la de Bruno, el de *El diari de Greg*, «molt mogut, costa que acabe els llibres». Em semblava que estava sent una bona professional: coneixia els meus alumnes i volia que

eixe coneixement no es perguera, que servira per a alguna cosa.

Rosa va veure la pantalla per damunt de la meua espatla mentre buscàvem juntes un altre assumpte, i es va quedar callada un moment abans de parlar.

—Això que has escrit ahí, de la família de la xiqueta...
—va dir—. Qui més pot vore esta fitxa?

—Supose que qualsevol que entre amb l'usuari «bib». Els voluntaris de préstec de l'hora del pati, per exemple.

—I eixe xiquet de sisé que ara ajuda a escanejar els codis els dijous. Ell també entra amb «bib»?

Em vaig quedar sense resposta immediata, perquè sí, entrava.

—El que jo sé com a tutora d'una xiqueta, i el que necessita saber la biblioteca per deixar-li un llibre, no és el mateix —va continuar Rosa—. La biblioteca necessita saber que existeix, a quin curs va i si té llibres pendents de tornar. No necessita saber qui la recull els dijous. Això no és un dat de préstec. És un dat de tutoria, i té un lloc distint on ha d'estar guardat, amb qui hi ha de tindre accés.

Vaig repassar les fitxes que havia fet eixe matí i les vaig buidar totes de la part que no tenia res a vore amb prestar un llibre. Vaig deixar «té dislèxia, millor llibres

amb lletra gran» perquè allò sí ajudava a triar bé què oferir-li, però vaig traure tota la resta: les separacions, els avis, els «costa que acabe els llibres». No perquè no fóra cert, ni perquè no m'importara. Perquè jo no estava omplint una fitxa de tutoria. Estava omplint una fitxa de biblioteca, i la biblioteca necessitava una altra cosa.

Em va recordar, mentre ho feia, la lliçó de les matèries de l'any anterior: no calia posar tot el que jo sabia d'un llibre, només el que servia per trobar-lo. Amb les persones passava el mateix, encara que costara més de veure perquè jo sí que sabia totes eixes coses, i sabien-les em feia sentir que era la meua obligació apuntar-les.

L'altre ensopec de la setmana el va destapar el sistema mateix, sense que jo l'anara buscant.

Nayara —la de «llibres de por», ja a sisé este curs— va vindre a demanar en préstec un llibre que havia buscat amb el mòbil de sa mare, com feia sempre. Vaig teclejar el seu cognom per buscar-la.

Van aparéixer dos fitxes.

«García López, Nayara», amb un historial de tres préstecs de l'any anterior, entre ells els cinc llibres de terror que li havia trobat jo mateixa. I «Nayara García», sense cap préstec, creada eixe mateix matí, quan jo havia

donat d'alta la llista nova de Secretaria sense adonar-me que ella ja hi era des de feia un curs.

—Quina és la de veres? —em va preguntar ella, amb la mateixa cara de paciència que ja li coneixia.

—Les dos —vaig dir, i em vaig sentir ridícula dient-ho.

Vaig recordar aleshores un informe que havia vist de reüll en un menú, sense fer-li mai cas: «Informes» → «Usuaris» → «Usuaris duplicats». El vaig obrir eixa nit i em va aparéixer una llista de dotze parelles com la de Nayara: el mateix xiquet o xiqueta, donat d'alta dos vegades amb el nom i els cognoms en un ordre distint, o amb un accent de més o de menys. Dotze Nayares invisibles, escampades pel catàleg d'usuaris, cadascuna amb la seua meitat d'història.

Vaig entendre, mirant la llista, que el problema no havia sigut buscar poc. Havia sigut no buscar abans de crear, exactament com amb els quatre *Wonder* de l'any passat. Un llibre duplicat feia que el catàleg semblara tindre més exemplars dels que hi havia. Un usuari duplicat feia una cosa pitjor: partia en dos la memòria d'una persona. La Nayara nova no sabia que la Nayara vella ja havia llegit tot allò de terror. Si li haguera prestat un llibre

amb el compte equivocat, els seus préstecs haurien quedat repartits entre dos fitxes que, per al sistema, no tenien res a vore l'una amb l'altra.

Vaig cancel·lar la fitxa nova, sense préstecs associats, i vaig usar la vella per a deixar-li el llibre que havia vingut a buscar. Vaig fer el mateix, els dies següents, amb les altres onze parelles, comprovant primer si tenien préstecs pendents abans de tocar res, tal com Ferran m'havia ensenyat a fer amb els exemplars deteriorats.

Vaig pensar, tancant la biblioteca eixa nit, que havia passat per dos versions del mateix error en la mateixa setmana, i que els dos tenien alguna cosa a vore amb voler fer-ho bé massa de pressa: primer havia guardat de més —informació que no tocava a la biblioteca guardar—, i després havia creat de nou el que ja existia, per no haver-me aturat a buscar. Les dos coses venien de la mateixa presa per demostrar que sabia fer-ho bé.

Cuidar una biblioteca, vaig pensar, no és acumular tot el que saps de cadascú, ni tampoc és tractar cada persona com si fóra nova cada vegada que se t'acosta al taulell. És una mesura més difícil de trobar que qualsevol de les dos: saber prou per servir bé, i no ni una miqueta més.

Apunt tècnic: usuaris de biblioteca

Dos tipus de persones diferents

En BiblioEdu convé distingir dos coses que no són el mateix:

- **Usuaris de biblioteca:** les persones que reben préstecs (alumnat, professorat, personal del centre, altres perfils autoritzats).
- **Usuaris interns de BiblioEdu:** les persones que entren al panell de gestió (la coordinadora, algú autoritzat per fer préstecs).

Un alumne pot ser usuari de biblioteca sense entrar mai al panell de gestió. Una mestra pot ser les dos coses alhora si gestiona préstecs.

Dades mínimes, i les que convé evitar

Per prestar llibres n'hi ha prou amb nom i cognoms, un identificador intern si el centre l'usa, el grup o curs, el tipus d'usuari i l'estat (actiu o inactiu). Les observacions han de servir només per a la gestió del préstec (per exemple, un criteri de lectura), no per acumular informació personal que no és necessària per a la biblioteca: dades

mèdiques, situacions familiars, sancions alienes al préstec o valoracions subjectives no tenen lloc en una fitxa de biblioteca, encara que qui la mantinga les conega per una altra via.

Grups i cursos amb un criteri estable

El grup o curs ha d'escriure's sempre de la mateixa forma (1ESO A, no «1 ESO A», «1ESO-A» i «Primer A» barrejats al mateix catàleg). Si el criteri canvia d'una fitxa a una altra, els llistats per curs deixen de ser útils.

Buscar sempre abans de crear un usuari

1. Busca per cognoms.
2. Si no apareix, busca per nom.
3. Si el centre usa identificador intern, prova també amb eixe dat.
4. Revisa possibles coincidències amb l'orde dels noms canviat o accents diferents.
5. Només si no en trobes cap, crea una fitxa nova.

Revisar i eliminar usuaris duplicats

BiblioEdu té un informe fet expressament per a això:

1. Entra en «Informes» → «Usuaris» → «Usuaris duplicats».
2. Revisa la llista de possibles duplicats.
3. Obri el perfil que sobra (l'incorrecte o el més antic).
4. Si no té préstecs associats, elimina'l directament.
5. Si en té, cancel·la'ls i reassigna'ls al perfil correcte abans d'eliminar el duplicat.
6. Repeteix el procés amb cada duplicat.
7. Torna a «Usuaris duplicats» i comprova que ja no n'apareix cap.

Convé repetir esta comprovació almenys una vegada a l'inici de curs, i sempre després d'una alta massiva d'usuaris nous.

Donar de baixa sense perdre l'historial

Abans de donar de baixa o desactivar un usuari, cal comprovar si té préstecs pendents i resoldre'ls primer. No convé esborrar una fitxa si el centre necessita conservar l'historial de préstecs; sol ser preferible desactivar-la.

El carro de les tornades

Préstecs: unir una persona, un exemplar concret i una data, i no donar-ho per fet fins que quede registrat.

A l'octubre del segon curs, l'hora del pati s'havia convertit en la meua hora més moguda: vint minuts en què mig centre volia canviar de llibre alhora, i jo sola darrere del taulell. Nayara, que ja estava a sisé i portava un any sencer venint a la biblioteca amb la constància de qui hi ha trobat un racó propi, es va oferir a ajudar-me.

—Puc fer jo els préstecs mentre tu atens a qui busca alguna cosa concreta —em va dir, amb la seguretat d'algú que ja coneixia el lloc millor que jo el primer dia.

Li vaig ensenyar el més bàsic en cinc minuts, entre dos alumnes que esperaven: busca l'usuari, escaneja el codi de l'exemplar, confirma. Em va semblar suficient per a un pati. M'equivocava en la mesura del temps, no en la confiança.

El primer dijous va anar bé. El segon, la cua es va fer llarga i Nayara, per no fer esperar ningú, va començar a saltar-se un pas quan el lector de codis no llegia bé: en compte de tornar-ho a intentar o escriure el codi a mà,

buscava el títol i marcava «prestat» directament des de la fitxa de l'obra, sense triar quin dels quatre exemplars de *Wonder* eixia realment per la porta.

No em vaig adonar fins dues setmanes després, quan un mestre de quart em va preguntar per un exemplar concret de *Wonder* —el que tenia la coberta reparada, BIB-000248, el que ella mateixa m'havia ajudat a marcar com a deteriorat feia un any— perquè volia comprovar si ja s'havia arreglat. El sistema deia que estava disponible. No estava a la prestatgeria. Vaig revisar els quatre exemplars un a un: dos figuraven disponibles i no hi eren; dos figuraven prestats i sí que hi eren, quietos a la prestatgeria des de feia dies.

—No he prestat mai el «Wonder» —em va dir Nayara quan li ho vaig preguntar, sincerament confosa—. He prestat «Wonder» dos vegades, i «Wonder» dos vegades més. Quatre préstecs de Wonder. No sé quins exemplars eren.

Ningú ho sabia. El sistema tampoc, perquè ella no li ho havia dit mai amb precisió. Havia prestat un títol, no un exemplar, quatre vegades seguides, i ara la fitxa de cada còpia deia una cosa que no tenia manera de comprovar-se

contra la realitat sense preguntar, un a un, a quatre xiquets diferents qui tenia què.

—No és culpa teua —li vaig dir, i ho pensava de veres—. És meua, per no explicar-te per què allò del codi no era un pas que es puga saltar quan el lector falla.

Li ho vaig tornar a explicar, esta vegada sencer: la biblioteca no presta «Wonder». Presta l'exemplar BIB-000245, o el 246, o el que siga, i sap que està fora perquè algú l'ha escanejat, no perquè algú ha dit el títol en veu alta. Si el codi no es llig, s'escriu a mà, però no es tria «el llibre» sense triar «esta còpia concreta».

L'endemà em vaig trobar amb la segona part del mateix problema, encara més estesa. Al costat del taulell hi havia, des de feia dies, un carro amb uns quinze llibres que els xiquets havien anat tornant durant el pati. Nayara els arreplegava, els donava les gràcies, i els deixava al carro «per a col·locar-los després», perquè col·locar-los un a un durant la cua l'endarreriria massa.

El problema és que «col·locar-los» s'havia convertit en «deixar-los al carro fins que algú tinguera temps», i el sistema seguia pensant que eixos quinze llibres estaven en préstec, perquè ningú havia registrat cap devolució. Un xiquet de tercer va vindre eixe mateix dia preguntant per

un llibre que estava físicament al carro, a mig metre d'ell, i l'OPAC li deia que no estava disponible.

—El tinc ací mateix —li vaig dir, agafant-lo del carro—, però el sistema encara no ho sap.

Vaig passar mitja hora eixa vesprada escanejant els quinze llibres del carro, un a un, com a devolucions, abans de tornar-los a la prestatgeria. Cap d'ells estava perdut. Cap estava mal ubicat. Simplement, la seua tornada existia al món real i no existia encara al catàleg, i mentre no existira ahí, per a qualsevol que buscara des de fora, era com si no haguera passat.

Vam fer, Nayara i jo, una regla senzilla per al pati: cap llibre passa del taulell al carro sense que el seu codi haja passat abans pel lector, ni en un sentit ni en l'altre. Si la cua és massa llarga per fer-ho amb calma, és preferible que espere algú mig minut més a que un llibre quede penjat entre dos mons, disponible enlloc i prestat en algun lloc alhora.

Vaig pensar, eixa nit, que el préstec s'assemblava molt a una promesa, i que les promeses, com els préstecs, no queden fetes pel gest de bona voluntat del moment. Nayara havia tingut tota la bona voluntat del món: havia atés la cua, havia donat les gràcies, havia arreplegat els

llibres amb cura. Però la bona voluntat, sense el registre que la tanca, deixa un forat que algú altre, més avant, es troba sense saber per què hi és.

No era tan distint, vaig pensar, de moltes coses que fem els adults amb la millor intenció i que després no queden fetes de veres perquè ens hem quedat en el gest i no en el pas final que el confirma: la trucada que dèiem que faríem i no vam fer, la disculpa que vam pensar i mai vam dir en veu alta, el «ja ho arregle jo» que es queda a mitges. El món no sap el que hem decidit fer. Només sap el que hem acabat registrant, d'una manera o d'una altra, en la realitat que altres poden comprovar.

Apunt tècnic: préstecs i devolucions

Tres elements, sempre junts

Un préstec unix tres coses: un usuari, un exemplar concret i una data de devolució. Si falta o s'equivoca algun d'estos tres elements, el préstec queda mal registrat encara que, a simple vista, «s'haja fet».

No es presta un títol, es presta un exemplar

Si la biblioteca té diverses còpies d'una mateixa obra, cal identificar quina còpia concreta ix per la porta, no només el títol. Marcar «prestat» des de la fitxa general de l'obra, sense triar l'exemplar exacte, deixa el sistema sense saber quina còpia física està realment fora i quina segueix a la prestatgeria.

La devolució ha de registrar-se, no només fer-se físicament

Que un llibre torne a les mans de la biblioteca no tanca el préstec per si mateix: cal registrar la devolució escanejant o introduint el codi de l'exemplar. Fins que això no es fa, el sistema segueix pensant que l'usuari té el llibre, encara que estiga físicament a la prestatgeria, en un carro o damunt d'una taula. No convé acumular devolucions per processar «més avant»: cada llibre tornat s'hauria de registrar abans de passar al següent.

Abans de prestar

1. Comprova que l'usuari existix i és la persona correcta.

2. Comprova que l'exemplar existix i està disponible.
3. Revisa si l'usuari té préstecs pendents.
4. Revisa avisos o bloquejos, si el sistema els mostra.
5. Confirma que el préstec és possible segons les normes del centre.

Registrar un préstec

1. Busca l'usuari i selecciona la fitxa correcta.
2. Introdueix o escaneja el codi de l'exemplar concret.
3. Comprova que el títol mostrat coincideix amb el llibre físic.
4. Revisa la data de devolució proposada.
5. Confirma el préstec i comprova que apareix a la fitxa de l'usuari.

Quan un exemplar no apareix

1. Busca l'exemplar pel seu codi.
2. Comprova el seu últim préstec registrat.
3. Revisa la ubicació que consta al sistema.
4. Busca físicament a la prestatgeria corresponent.
5. Revisa el carro de devolucions, l'aula o el departament, si pot ser.
6. Pregunta a l'usuari si consta com a préstec seu.

7. No canvies l'estat a «perdut» sense confirmar-ho amb calma: si un llibre apareix a la prestatgeria però el sistema el mostra com a prestat, el més probable és que algú l'haja tornat sense que quedara registrat.

Retards, amb criteri educatiu

Un retard apareix quan passa la data prevista i l'exemplar no ha tornat. La finalitat de fer-ne seguiment no és castigar, sinó recuperar els llibres i ensenyar a cuidar un recurs compartit. Convé revisar els préstecs pendents amb una rutina fixa, per exemple setmanal, en compte d'esperar que s'acumulen.

El mirall del catàleg

L'OPAC: la finestra pública que ensenya, sense voler, tot el que s'ha fet bé i tot el que no.

Rosa em va demanar, a la reunió de cicle de novembre, si podia fer «alguna cosa» amb 4t B sobre com buscar informació. La mestra tutora es queixava que l'alumnat, quan li demanaven un treball, escrivia la primera frase que trobava a Internet sense preguntar-se mai d'on eixia. Vaig pensar que la biblioteca era un bon lloc per començar, encara que fóra a una escala menuda: ensenyar-los a buscar un llibre real abans d'ensenyar-los a buscar qualsevol altra cosa.

Vaig preparar la sessió amb la mateixa il·lusió amb què preparava, anys arrere, les meues millors classes. Projectaria l'OPAC a la pissarra digital, buscaríem junts, els deixaria triar les paraules. Res podia eixir malament: era el catàleg que jo mateixa portava dos anys polint.

—Busquem un llibre de por —va dir un xiquet, i vaig somriure, perquè em va sonar a Nayara del primer any.

Va funcionar. Van aparéixer cinc títols, tots amb la matèria «terror» que Ferran m'havia ensenyat a unificar.

Alguns xiquets van aplaudir en veure les portades a la pantalla, com si haguérem fet un truc de màgia.

—Ara busquem un còmic —va dir una xiqueta del fons.

Vaig teclejar «còmic» amb la mateixa confiança.

Cap resultat.

Vint-i-quatre xiquets de deu anys em van mirar, i jo vaig mirar la pantalla buida, sabent perfectament —perquè els havia vist a la prestatgeria eixe mateix matí— que teníem almenys una dotzena de còmics i novel·les gràfiques, entre ells els *Diari de Greg* que Bruno s'enduia sense parar.

—Potser encara no els hem catalogat —vaig dir, amb la veu més tranquil·la de la que sentia.

Vaig buscar «Greg» directament. Va aparéixer. Vaig obrir la fitxa davant de tota la classe: matèria, «narrativa juvenil». Cap menció a «còmic». El mateix amb els altres dotze. Els havia catalogat, feia mesos, pensant en el gènere narratiu i no en el format, i havia oblidat que algú que busca «un còmic» no busca un tema, busca una forma de llegir.

—L'OPAC no s'ha equivocat —vaig dir a la classe, decidint aprofitar l'error en compte d'amagar-lo—.

L'OPAC només ensenya el que hi ha darrere. Si no trobem còmics, no és que l'OPAC estiga espatlat. És que jo, quan els vaig catalogar, no vaig pensar que algú els buscaria per esta paraula. És com un mirall: si ix una cosa lletja, el mirall no té la culpa.

Vaig apuntar en el meu quadern, davant d'ells, «afegir matèria “còmic” als dotze títols», i els vaig dir que ho corregiria eixa mateixa vesprada. Alguns em van mirar amb una expressió que no sabia identificar del tot, fins que un xiquet ho va dir en veu alta:

—És estrany vore a un mestre equivocar-se i arreglar-ho davant nostre.

No vaig saber si allò era la millor lliçó de la sessió o simplement un efecte secundari, però vaig sospitar que era les dos coses alhora.

Eixa vesprada, mentre afegia «còmic» a les dotze fitxes, Rosa va entrar a la biblioteca amb una pregunta que no s'esperava.

—La mare de Bruno m'ha preguntat per què el llibre que va reservar el seu fill fa quatre dies encara no ha arribat.

—Bruno no m’ha demanat cap llibre —vaig dir, segura del que deia, perquè portava el registre de peticions en un paperet, com sempre.

Va resultar que no calia demanar-me’l a mi. Bruno, des de casa, amb la seua identitat digital —la mateixa que jo feia servir de vegades per entrar sense l’usuari «bib»—, havia obert la fitxa d’un llibre a l’OPAC i havia premut un botó de «reservar» que jo ni havia notat que existia. El sistema li havia dit que la reserva quedava feta. Ningú m’havia avisat a mi.

Vaig buscar al panell de gestió fins trobar una zona que fins aleshores havia ignorat sense saber-ho: una llista de reserves pendents, amb el nom de Bruno, la data de la seua petició i el títol que esperava, quiet ahí des de feia quatre dies mentre jo no en tenia ni idea.

—No sabia que això existia —vaig admetre davant de Rosa.

—Ni jo, fins que la mare m’ho ha preguntat.

Vaig entendre, mirant eixa llista, que l’OPAC no era només una finestra d’eixida cap enfora. També era una porta d’entrada que jo no havia estat vigilant: algú podia demanar-me alguna cosa des de fora, amb tota la formalitat que el sistema li oferia, i eixa petició es podia quedar

esperant indefinidament si jo no revisava eixe racó del panell amb la mateixa constància amb què revisava el carro de devolucions.

Vaig anotar, al costat de la llista de matèries pendants, una segona nota: «revisar reserves cada dilluns». I li vaig donar a Bruno el seu llibre l'endemà, amb una disculpa que ell no va entendre del tot per què li feia, perquè per a ell tot havia anat exactament com el sistema li havia promés: ell havia fet el pas que li tocava, i esperava, raonablement, que algú a l'altra banda també fera el seu.

Vaig pensar, eixa nit, que l'OPAC m'havia ensenyat dos coses el mateix dia, i que les dos apuntaven cap al mateix lloc. Primer, que tot el que la comunitat veu d'una biblioteca escolar és exactament el reflex del que s'ha fet, o no s'ha fet, per darrere: cap paraula màgica pot fer que un catàleg sembli més cuidat del que realment és. I segon, que eixe reflex no és només d'eixida. També rep coses: preguntes, peticions, confiances depositades des de fora, que esperen que algú, a l'altra banda del mirall, estiga mirant.

Apunt tècnic: l'OPAC, el catàleg públic

Què és i per a què servix

L'OPAC és el catàleg públic de la biblioteca: la part que pot consultar tota la comunitat educativa, sense necessitat d'usuari ni contrasenya per a buscar. Es hi accedix des del mateix portal públic que tots els centres, <https://portal.edu.gva.es/biblioedu/>, triant província i centre, sense entrar mai al panell de gestió.

Servix per respondre preguntes com: hi és este llibre? qui l'ha escrit? de què tracta? hi ha exemplars disponibles? on es troba?

L'OPAC com a mirall del treball intern

L'OPAC no s'inventa res: mostra exactament el que hi ha catalogat. Si una cerca no dona resultats útils, sovint el problema no és de l'OPAC, sinó de la catalogació interna: matèries que no s'han assignat, títols amb errades, exemplars sense ubicació, registres duplicats. Revisar l'OPAC després de catalogar —fent-se la mateixa pregunta que faria una persona usuària— és una manera senzilla de detectar eixos errors abans que els detecte algú altre.

Buscar per títol, autoria o tema

- Per títol: cerca senzilla, revisar la fitxa, comprovar disponibilitat i ubicació.
- Per autoria: comprovar si l'autor apareix sempre escrit igual; si ix partit en dos formes distintes, cal revisar el catàleg intern (vore capítol de catalogació).
- Per tema: provar diverses paraules relacionades, no només una; si una paraula no dona resultats encara que la biblioteca tinga llibres sobre eixe tema, probablement falta assignar eixa matèria als registres corresponents.

Reservar un document des de l'OPAC

A més de consultar, des de l'OPAC es pot reservar un document. Per a reservar cal identificar-se amb la identitat digital pròpia (no amb l'usuari bib); no fa falta que la persona responsable de biblioteca faça la reserva en nom d'un altre. Qualsevol amb identitat digital activa —alumnat i personal del centre— pot fer-ho directament des de casa o des de qualsevol dispositiu.

Per això convé revisar amb regularitat la llista de reserves pendents dins del panell de gestió: una reserva feta des de fora no avisa sola si ningú la mira.

Ensenyar l'OPAC a l'alumnat

L'OPAC també és una eina didàctica per treballar la competència informacional: buscar per títol, per autor, per tema; llegir una fitxa bibliogràfica; comprovar disponibilitat; relacionar el resultat digital amb la prestatgeria física. Fer-ho amb exemples reals del centre, i no amb exemples genèrics, ajuda l'alumnat a confiar en el catàleg com una eina de veres, no com una demostració abstracta.

Sense assenyalar ningú

Informes: convertir el treball diari en dades útils, sense convertir les dades en una llista de culpables.

Rosa em va demanar, a finals de gener, la memòria del primer trimestre per justificar davant de Biblioinnova't que la subvenció s'estava aprofitant de veres. «Alguna cosa senzilla», va dir, «amb números que es defensen sols». Vaig obrir el panell de gestió amb la mateixa il·lusió amb què havia obert, mesos abans, la caixa dels llibres donats: per fi anava a vore, en xifres, si tot el que havia fet tenia algun efecte.

Els números eren millors del que m'esperava. Els préstecs del trimestre gairebé doblaven els de l'any anterior —Rosa m'ho havia confirmat comparant amb un registre en paper que algú havia guardat per pura sort—. I l'informe de llibres més prestats deia, en primer lloc, els còmics: els mateixos dotze títols que a l'octubre no apareixien enlloc a l'OPAC perquè els havia catalogat sense la matèria correcta. Corregir aquell error havia bastat perquè, en tres mesos, es convertiren en el que més circulava per la biblioteca. Vaig sentir, per primera vegada

des que portava la biblioteca, que una correcció xicoteta i avorrida —afegir una paraula a dotze fitxes— havia tingut una conseqüència real i mesurable.

Animada per allò, vaig obrir l'informe de retards. Set préstecs vençuts, alguns de fa setmanes. Vaig pensar que la memòria quedaria millor si mostrava que la biblioteca també feia seguiment seriós, i vaig tindre una idea que, en el moment, em va semblar pràctica: imprimir la llista amb noms i cursos, i deixar-la al tauler de la sala de professors, perquè cada tutor recordara als seus alumnes que tornaren el llibre.

Vaig ensenyar-li el paper a Ferran abans d'imprimir-lo, més per orgull que per demanar permís.

—Set noms, amb cognoms i curs, al tauler de professors —va dir ell, llegint-lo amb calma—. Qui més passa per eixa sala?

—Tot el claustre. I els substituïts. I, de vegades, algun conserge que hi entra a deixar un paper.

—I si un d'eixos set és el mateix xiquet que fa dos setmanes li vas apuntar a la fitxa que té dislèxia i li costa acabar els llibres, abans que Rosa et diguera que allò no tocava a la biblioteca?

Vaig mirar la llista. Hi era.

—No volia assenyalar ningú —vaig dir, i era veritat, però allò no canviava el que estava a punt de fer.

—Ja ho sé. Però un tauler no distingeix entre «volia ajudar» i «volia assenyalar». Només mostra set noms amb un retard al costat, i qualsevol que ho llija pot fer-se la seua pròpia història sobre per què eixe xiquet no torna els llibres.

Vaig recordar, mentre estripava el paper, la regla que la mateixa Rosa m'havia dit mesos arrere sobre les fitxes d'usuari: la biblioteca necessita dades per gestionar, no per exhibir. Havia après a no escriure de més en una fitxa privada. Encara no havia après que la mateixa regla valia, amb més raó, per a qualsevol cosa que penjara d'un tauler on tothom podia llegir-la.

El que vaig fer en compte d'allò va ser més avorrit i, sospite, més útil. Vaig anotar els set noms en un full a banda, només per a mi, i vaig parlar amb cada tutor per separat, en veu baixa, a l'hora del cafè o passant pel passadís: «este xiquet té un llibre pendent, si pots recordar-l'hi sense fer-ne un tema». Cap tauler. Cap llista pública. Set converses xicotetes que ningú més havia de vore.

Per a la memòria de Biblioinnova't vaig fer una altra cosa, encara: vaig traure els noms de tot, i vaig deixar només el que un número pot dir sense assenyalar ningú. «Préstecs del trimestre: 214, un 87% més que el mateix període de l'any anterior». «Materials més demandats: còmic i novel·la gràfica». «Retards actius: 7, en següent». Res més. Cap taula amb noms, cap detall que identificara una persona concreta amb una conducta concreta. Els números defensaven la biblioteca perfectament sense necessitar-ne cap.

—Això sí que es pot penjar on vulgues —em va dir Rosa quan li ho vaig ensenyar—. Diu el mateix que la teua primera versió i no diu res de ningú.

Vaig pensar, tancant la biblioteca eixa nit, en com de fàcil havia sigut confondre dos coses que em semblaven, en el moment, la mateixa: vigilar bé i vigilar massa. Volia que els llibres tornaren, i això era una preocupació legítima, part de la meua faena. Però el camí més ràpid que se m'havia ocorregut —fer visible qui devia què— era també el camí que convertia una gestió en un càstig públic, sense que jo n'haguera decidit conscientment que això era el que volia fer.

Els informes, vaig pensar, no eren distints de les matèries de l'any passat ni dels registres duplicats: eren una altra manera de fer la mateixa pregunta que m'havia perseguit des del primer dia. Quina informació val la pena mostrar, i a qui, i per a què. Un número pot descriure un patró sense assenyalar una persona. Un nom en una llista pública fa exactament el contrari: converteix un patró en un cas, i un cas en algú que ha de sentir-se observat cada vegada que entra a la sala de professors i veu el seu propi nom penjat.

Vaig entendre, per fi, que gestionar una biblioteca —i probablement moltes altres coses— no és només decidir què es fa amb la informació que es té. És decidir, cada vegada, si allò que estàs a punt de compartir ajuda de veres a resoldre el problema, o només ajuda a sentir-te tu mateixa que has fet alguna cosa al respecte.

Apunt tècnic: informes, dades per a decidir, no per a assenyalar

Tres tipus d'informes bàsics

- **Informes de fons:** quants exemplars hi ha, per ubicació, quins estan deteriorats, quins títols no tenen exemplars, quines matèries estan poc representades.
- **Informes de préstecs:** préstecs actius, retards, llibres més prestats, períodes amb més moviment.
- **Informes d'usuaris:** usuaris amb préstecs pendents, usuaris duplicats, grups mal escrits. Estos han de tractar-se amb especial prudència perquè poden contindre dades personals.

La regla de la privacitat

Una cosa és que la persona responsable de biblioteca revise préstecs pendents per fer-ne seguiment. Una altra, ben distinta, és publicar o compartir llistats amb noms d'alumnat. La regla senzilla és: dades personals només per a gestionar la biblioteca; per a memòries o resums, dades agregades sempre que siga possible.

Consultar retards sense buscar culpables

1. Entra en la zona de préstecs o informes.
2. Busca préstecs vençuts o retardats.
3. Comprova si l'exemplar ja ha tornat físicament abans de donar-lo per pendent.
4. Comprova que la devolució no s'haja quedat sense registrar (vore capítol de préstecs).
5. Prepara una llista interna de seguiment, no pública.
6. Comunica els retards de manera discreta, segons el criteri del centre.

Si un informe mostra molts retards, la primera pregunta no ha de ser «qui té la culpa», sinó si les devolucions s'estan registrant bé i si les dates es comuniquen amb claredat.

Preparar una mini memòria de període

1. Anota el període revisat.
2. Extrau el número de préstecs del període.
3. Revisa préstecs pendents o retardats, en xifres, no en noms.
4. Anota quins llibres o matèries han tingut més moviment.

5. Anota incidències rellevants, sense identificar persones.
6. Afig necessitats detectades i una millora concreta proposada.

Abans d'exportar o compartir un informe

1. Decideix per a què el necessites de veres.
2. Comprova si conté dades personals.
3. Si en conté, guarda'l només on corresponga, no en un lloc de pas comú.
4. Si és per a una memòria o difusió, usa dades agregades.
5. Posa un nom clar a l'arxiu, amb data i període.

El canvi que ningú va firmar

Administració funcional: qui pot tocar què, i per què cada canvi necessita un nom al costat.

Al febrer del segon curs vaig arribar un dimarts i vaig trobar la biblioteca en un estat que no reconeixia. Onze avisos de retard a la safata, quan normalment n’hi havia dos o tres. Vaig obrir l’informe de préstecs pensant que havia passat alguna cosa greu —potser un cap de setmana llarg que jo no havia comptat bé—, i vaig vore que els terminis de devolució de tots els préstecs actius eren set dies, no els quinze de sempre.

No ho havia canviat jo.

Vaig pensar primer en un error del sistema, després en Nayara, que a vegades entrava a l’usuari «bib» del taulell per fer préstecs del pati sense que jo hi fóra. Però Nayara només sabia prestar i tornar, res més; li ho havia ensenyat jo mateixa, i mai li havia mostrat cap pantalla que tinguera pinta de configuració. Vaig acabar preguntant-ho a Rosa, més per descartar-la que per sospitar-ne de veres.

—Ah, sí —va dir ella, com si li acabara de recordar una cosa sense importància—. La setmana passada em va parlar una mare, molt enfadada, perquè el seu fill s’havia endut un llibre tres setmanes i ningú l’havia avisat. Vaig entrar amb l’usuari «bib» i vaig buscar on es canviava allò dels dies. Ho vaig deixar a set perquè em va semblar que així els xiquets tornarien els llibres més ràpid i no tornaria a passar.

—Rosa, això no afecta només eixe xiquet. Afecta tots els préstecs actius del centre.

Es va quedar callada un segon, mirant la pantalla per damunt del meu muscle.

—No ho sabia. Vaig pensar que era una cosa xicoteta.

No estava enfadada amb ella —era jo qui li havia deixat, mesos arrere, l’usuari i la contrasenya de «bib» apuntats en un post-it a la seua taula, «per si de cas necessites entrar i jo no hi sóc»—, però em vaig adonar, mirant els onze avisos de retard, que allò no era un error d’una persona. Era un forat que jo mateixa havia deixat obert: qualsevol que tinguera eixe post-it podia canviar una regla que afectava tot el centre, sense que quedara cap rastre de qui ho havia fet ni per què, fins que algú com jo ho detectava per casualitat onze retards després.

Vaig tornar els dies a quinze —un sol canvi, res més eixa vesprada— i vaig explicar-li a Rosa, amb calma, que el que ella havia fet tenia sentit com a preocupació però no com a solució: la mare tenia raó a mitges, i la resposta correcta no era canviar una regla per a tot el centre, sinó parlar amb el tutor d'eixe xiquet en concret, com fèiem amb els retards des del trimestre anterior.

Vaig plantejar-li a Ferran, eixa mateixa setmana, un dubte que em rondava des de feia dies: quantes coses més es podien canviar amb «bib» sense que jo me n'assabentara?

—Massa, probablement —va dir ell—. Jo mateix hi he entrat alguna vegada, quan tu no hi eres, per mirar si un llibre estava disponible. Mai he tocat res més, però podria haver-ho fet.

Vam fer, els tres, un exercici que em va incomodar mentre el fèiem: escriure en un full qui feia servir «bib» i per a què, de veres, el necessitava. Jo: catalogar, préstecs, informes, tot. Rosa: consultar disponibilitat, alguna vegada un préstec quan jo faltava. Ferran: consultar, res més. Nayara: préstecs i devolucions del pati, i prou. Cap de les tres últimes persones necessitava poder tocar regles de préstec ni ubicacions ni res que afectara tot el catàleg,

i totes tres hi podien arribar amb la mateixa facilitat que jo, perquè totes compartíem la mateixa clau.

—No sé si puc crear usuaris separats amb permisos distints des d'ací —vaig admetre—. Potser és una cosa que ha de fer l'administració del servei, no jo.

Vaig apuntar-ho, al costat de la resta, en un quadern nou que vaig començar eixa mateixa nit: no un quadern de biblioteca, sinó un quadern de canvis, amb una columna per a la data, una per al canvi, una per al motiu i una per a qui l'havia fet. La primera fila deia, senzillament: «10/02 — Terminis de préstec tornat a 15 dies — S'havia canviat sense avisar — Laia». La segona: «10/02 — Consulta pendent a administració sobre comptes separats per persona — Rosa i Ferran fan servir usuari bib compartit — Laia».

Mentre ho escrivia vaig pensar en el carro de les tornades de l'any anterior, aquells quinze llibres que existien físicament però no existien encara per al sistema fins que algú els escanejava un a un. Això era paregut, i alhora al revés: un canvi que existia perfectament per al sistema — els préstecs eren de set dies de veres, no d'una manera imaginària— però no existia per a ningú més que per a la persona que l'havia fet, perquè no havia quedat cap rastre,

cap nom, cap motiu escrit enlloc que jo poguera consultar l'endemà.

Vaig entendre que la part més important de portar la biblioteca no era saber on estava cada exemplar ni cada usuari, sinó saber qui podia canviar les regles que afectaven tots els exemplars i tots els usuaris alhora, i per què. Un catàleg mal fet es corregeix registre a registre, amb paciència, sense que ningú isca perjudicat pel camí. Una regla canviada sense avisar afecta tothom alhora, i ningú se n'adona fins que els efectes ja han passat: onze retards que no eren culpa de l'alumnat, sinó d'un canvi que ningú havia firmat.

Apunt tècnic: administració funcional, permisos i quadern de canvis

Administració funcional vs. gestió tècnica del servei

L'administració funcional és la part de PMB que afecta com s'usa la biblioteca cada dia: ubicacions, tipus d'usuari, regles bàsiques de préstec, estats d'exemplar, permisos de treball. La gestió tècnica del servei — instal·lació, servidor, actualitzacions, còpies completes,

restauracions— queda fora de l'abast de la persona responsable de biblioteca i correspon a l'administració responsable del servei.

A BiblioEdu, l'assignació de qui pot fer què no es fa dins de PMB mateix: es gestiona des d'ITACA3-GAD (Gestió del centre → Coordinació Biblioedu), i la pot fer qualsevol membre de l'Equip Directiu, no la persona responsable de biblioteca en solitari.

Ubicacions i tipus d'usuari

Convé tindre poques ubicacions, amb noms clars i sense duplicats («Aula 5é», «aula cinqué» i «5é PRI» acaben creant confusió si es mesclen). Els tipus d'usuari (alumnat, professorat, personal del centre) poden portar associades regles de préstec distintes; cal revisar-los de tant en tant per comprovar que s'usen realment i que no n'hi ha de duplicats o abandonats.

Regles de préstec: canviar-les afecta tothom

Una regla de préstec —duració, nombre màxim d'exemplars, renovacions— no és una opció local d'un usuari concret: afecta tots els préstecs presents i futurs que hi estiguen subjectes. Per això no convé canviar-les per

resoldre un cas individual, ni fer-ho sense revisar l'efecte ni comunicar-ho a l'equip abans.

Permisos: cada compte, la tasca que fa de veres

La regla pràctica és senzilla: cada persona ha de tindre els permisos que necessita per a la seua tasca real, no tots els permisos possibles. Compartir una única contrasenya («bib») entre diverses persones per comoditat trenca esta regla per complet: qualsevol pot fer qualsevol cosa, i cap acció queda vinculada a qui l'ha feta de veres.

BiblioEdu preveu tres rols diferenciats, cadascun amb accés amb la identitat digital pròpia de cada persona, no amb un compte compartit: **coordinador/a** (un sol per centre, gestió i administració completes), **ajudant** (tants com calga, ajuda el coordinador en gestió i administració) i **col·laborador-préstecs** (tants com calga, només préstec i consulta de préstecs). Estos rols es poden canviar en qualsevol moment des d'ITACA3-GAD. Són rols pensats per a personal docent i, des de fa poc, també personal no docent (PAS) del centre — no per a alumnat voluntari, que queda fora d'este sistema de permisos (vore capítol de tancament).

El quadern de canvis

Un registre senzill —data, canvi, motiu, persona— evita que un canvi quede «invisible» per a la resta de l'equip fins que algú en detecta els efectes. No cal cap eina especial: pot ser una taula en un document compartit.

Abans de tocar una opció d'administració funcional

1. Identifica quin problema vols resoldre de veres.
2. Comprova si el canvi afecta préstecs, usuaris o exemplars, i a quants.
3. Busca si hi ha una alternativa més senzilla i menys general (parlar amb una persona, no canviar una regla per a tothom).
4. Consulta amb l'equip si el canvi pot afectar diverses persones.
5. Anota el canvi previst al quadern de canvis, abans de fer-lo.
6. Canvia una sola cosa cada vegada.
7. Comprova el resultat i anota'l.

Si una opció no s'entén del tot, o si dubtes si correspon a l'administració funcional o a la gestió tècnica del servei, la resposta prudent és consultar abans de tocar-la.

La còpia que no ho era

Còpies de seguretat: saber què és importar dades i què és protegir-les, i parar a temps quan alguna cosa no quadra.

Al març, amb el termini de Biblioinnova't acostant-se i mig catàleg encara amb ubicacions escrites de tres maneres distintes —«Aula 5é», «aula cinqué», «5é PRI»—, vaig decidir que aquell divendres a la vesprada, amb la biblioteca buida i sense pati de per mig, era el moment perfecte per arreglar-ho tot d'una vegada. Havia après, des del capítol del termini de préstec que Rosa va canviar sense voler, a anotar els canvis abans de fer-los, i vaig obrir el meu quadern amb bona voluntat: «14/03 — Unificar ubicacions duplicades d'Aula 5é en una sola — Laia».

El que no vaig fer va ser la part que el mateix quadern em recordava uns renglons més amunt, escrita de la meua pròpia mà una setmana abans: «fer una prova xicoteta abans de tocar molts registres alhora». Tenia pressa. El divendres s'acabava, dilluns havia de portar la memòria a Rosa, i em vaig dir que ja coneixia prou bé el sistema com per saltar-me eixe pas, només aquella vegada.

Vaig trobar, al panell de gestió, una opció per fer canvis massius sobre un llistat d'exemplars: seleccionar-los tots i assignar-los una ubicació nova d'un colp, en compte de fer-ho un a un. Vaig exportar primer el llistat complet d'exemplars a un full de càlcul —«per si de cas», vaig pensar, amb l'orgull de qui ja s'havia cremat abans amb un carro ple de devolucions sense registrar— i després vaig seleccionar els que tenien qualsevol variant d'«Aula 5é» per canviar-los tots a «Aula 5é», ben escrit, d'un sol pas.

Vaig prémer el botó abans d'acabar de llegir bé quina selecció tenia activa.

Els exemplars van canviar d'ubicació, sí, però no només els que jo volia. Alguna cosa en la selecció —potser un filtre que no havia tancat bé, potser una casella marcada per error— havia inclòs també un grapat d'exemplars d'altres ubicacions, i ara la fitxa de setanta i pico llibres deia «Aula 5é» encara que estigueren, en realitat, al departament de Llengua o a l'aula PT. Vaig intentar desfer-ho des de la mateixa pantalla i no vaig trobar cap botó de «desfer». Vaig obrir el full de càlcul que havia exportat cinc minuts abans, pensant que allò em serviria per tornar-ho tot arrere.

No em servia. El llistat deia quina ubicació tenia cada exemplar abans del canvi —això sí—, però tornar a pujar aquella informació significava fer, jo mateixa, un altre canvi massiu sobre el mateix catàleg, sense saber del cert si aquesta vegada la selecció seria la correcta, ni si el propi full de càlcul reflectia de veres tot el que hi havia darrere de cada fitxa —préstecs actius, historial, estats— o només la columna que jo havia decidit exportar. Vaig entendre, mirant la pantalla, que allò que tenia a les mans no era una còpia de seguretat. Era un llistat. I un llistat no es pot fer servir per restaurar res amb garanties, per molt complet que semble.

Vaig fer el que costa més quan una cosa acaba de trencar-se davant dels teus ulls i el reflex és seguir tocant botons fins que torne a semblar normal: vaig parar. Vaig apuntar l'hora —divendres, 18:40—, què estava fent exactament, quina opció havia fet servir, i vaig triar quatre codis d'exemplar concrets, dels que abans eren a Llengua i ara deien «Aula 5é», per tindre exemples reals i no una queixa vaga.

Vaig telefonar a Ferran, no perquè poguera arreglar-ho —ell no en sabia més que jo d'això—, sinó perquè necessitava dir-ho en veu alta abans de fer res més.

—Ho he espatlat —li vaig dir—. Setanta llibres, potser més, amb la ubicació canviada malament, i no sé com desfer-ho.

—Has tocat res més des que ho has vist?

—No. M'he aturat.

—Doncs ja has fet la part difícil.

Aquella nit vaig obrir un tique a gvaSAI, dins de la categoria de Biblioedu, i en compte d'escriure «s'ha espatlat el catàleg», que és el que m'haguera eixit de forma natural, vaig escriure el que havia anat anotant: hora aproximada, l'opció de canvi massiu d'ubicacions, els codis concrets de quatre exemplars afectats amb la ubicació que tenien abans i la que tenien ara, i que la resta de la biblioteca —préstecs, usuaris, catalogació— semblava funcionar amb normalitat. No vaig adjuntar el full de càlcul sencer, perquè no calia per a la incidència i perquè, mirant-lo bé, tenia columnes amb noms d'usuaris que no havien de vindre a compte ací.

La resposta va trigar dos dies. L'administració responsable del servei va poder restaurar les ubicacions dels exemplars afectats des d'una còpia real del sistema, d'una franja horària anterior al meu divendres a la vesprada —una còpia que jo no havia fet, no sabia com es feia, i no

necessitava saber-ho, perquè existia igualment, feta per algú altre, en un lloc que no era el meu full de càlcul.

Dilluns, abans de la reunió amb Rosa, vaig acabar la faena que havia començat malament: unificar les ubicacions duplicades, però un exemplar cada vegada, comprovant cada canvi abans de passar al següent. Em va costar tota la vesprada, la mateixa faena que havia volgut estalviar-me divendres en cinc minuts.

Vaig pensar, tancant el quadern de canvis eixa nit amb una segona entrada —«17/03 — Incidència resolta per administració, restauració des de còpia. Lliçó: exportar un llistat no és fer una còpia»—, que hi havia una diferència entre guardar-se les coses «per si de cas» i saber de veres què et protegiria si les coses eixien malament. Jo havia fet la primera cosa moltes vegades aquell curs, amb la falsa tranquil·litat de qui pensa que ha previst el desastre perquè ha guardat un fitxer. Però la protecció real no havia eixit mai de mi: havia eixit de saber a qui trucar, què dir-li, i quan parar de tocar botons.

Apunt tècnic: còpies de seguretat, incidències i quan parar

Què conté PMB, més enllà dels llibres

PMB no guarda només registres bibliogràfics: també exemplars, usuaris de biblioteca, comptes interns, préstecs actius, historial de devolucions, ubicacions, regles de préstec, estats d'exemplar i informes. Per això no convé tractar-lo com un simple full de càlcul propi.

Exportar un llistat no és fer una còpia de seguretat

Un llistat exportat —d'exemplars, de préstecs actius, d'un informe— pot ser molt útil per consultar o treballar, però no permet restaurar el sistema si alguna cosa falla. Una còpia real permet recuperar la base de dades completa, amb totes les relacions entre registres, i correspon a l'administració responsable del servei, no a la biblioteca. Hui la majoria de centres treballen amb Biblioedu al núvol, i eixe manteniment tècnic ja no depén d'un servidor dins del centre.

Situacions on convé actuar amb especial cura

Abans d'una importació massiva, abans de canvis massius sobre molts registres alhora, abans de canviar regles de préstec, abans de reorganitzar moltes ubicacions, o quan apareixen errors estranys: en estos moments és millor parar, anotar i consultar abans de continuar tocant res.

Si es detecta un problema

1. No continuar fent canvis.
2. Anotar la data i l'hora aproximada.
3. Descriure què s'estava fent.
4. Copiar el missatge d'error, si n'apareix cap.
5. Anotar exemples concrets: codis d'exemplar, títols o usuaris afectats.
6. Fer una captura si és possible.
7. Comprovar si el problema afecta una fitxa o moltes.
8. Comunicar la incidència pel canal indicat.
9. Esperar instruccions abans d'intentar arreglar-ho pel propi compte.

Comunicar bé una incidència

El canal oficial per a problemes reals del servei és un tique a gvaSAI, dins la categoria específica de Biblioedu; per a dubtes d'ús que no són una incidència tècnica hi ha les FAQ oficials i el fòrum en Teams. Una comunicació útil inclou el mòdul afectat, exemples concrets (codis, títols), què s'esperava que passara i què ha passat realment. No convé enviar llistats amb dades personals si no són necessaris per resoldre la incidència.

Abans d'un canvi important

1. Descriu què vols canviar.
2. Comprova a quantes dades afecta.
3. Revisa si hi ha préstecs, usuaris o exemplars associats.
4. Anota el canvi previst al quadern de canvis.
5. Si afecta moltes dades, consulta abans.
6. Fes una prova xicoteta si és possible.
7. Revisa el resultat abans de continuar amb la resta.

Perquè no depenga de mi

Bones pràctiques: convertir el que has après en rutines i criteris escrits, perquè la biblioteca no depenga d'una sola persona.

L'última setmana de juny vaig fer, sense adonar-me'n, la mateixa faena que havia fet cada divendres des d'octubre: revisar devolucions pendents, mirar l'informe de retards, col·locar els llibres del carro. Només que aquell divendres no era un divendres qualsevol, era l'últim del curs, i cada tasca xicoteta tenia una mica del pes de tancar alguna cosa sencera, no només una setmana.

Vaig traure el llistat de préstecs actius —seixanta-tres, quan al setembre n'havia arribat a comptar només sis, quasi tots meus, dels llibres que jo mateixa m'havia endut a casa per conèixer el fons—. Vaig revisar retards, en vaig comunicar dos amb la discreció que Ferran m'havia ensenyat el gener, vaig anotar quatre exemplars deteriorats i un que, per més que vaig buscar, no vaig trobar enlloc: ni a la prestatgeria, ni al carro, ni a cap ubicació del sistema que tinguera sentit. El vaig deixar anotat com a

«no localitzat», sense inventar-li cap destí que no poguera comprovar.

Rosa va entrar mentre jo tancava el full de la memòria de fi de curs, la mateixa mena de resum agregat que havia après a fer arran d'aquells set noms que gairebé havia penjat al tauler.

—Ja tens la memòria? —em va preguntar, i després, sense pausa, la pregunta que de veres portava—: I si l'any que ve no ets tu qui porta la biblioteca?

No l'havia pensat mai en eixos termes. Havia donat per fet, tot el curs, que seguiria jo, i havia construït cada criteri —el format dels codis, quines ubicacions valien i quines no, quines matèries es repetien i quines calia evitar, quin dia revisava els retards— dins del meu propi cap, sense escriure'l enlloc més que en la meua memòria i, a estones, en el quadern de canvis que havia començat el febrer.

—Si demà em toca una altra tutoria i entra algú altre —vaig dir, pensant-ho en veu alta—, eixa persona hauria de tornar a descobrir-ho tot des de zero. El «Wonder» partit en quatre fitxes. Els «Aula 5é» escrits de tres maneres. Per què no es presta mai un títol, només un exemplar.

—Exacte —va dir Rosa—. Tu ho tens tot al cap. Però el cap no es queda quan algú se'n va.

Eixa vesprada vaig obrir un document nou, no el quadern de canvis —eixe ja existia i seguia servint per al que servia—, sinó un altre, més senzill del que m'esperava quan el vaig començar: els criteris del centre, escrits perquè qualsevol persona nova poguera llegir-los en mitja hora i entendre com funcionava la nostra biblioteca, no com funciona PMB en general. Com escrivim els codis d'exemplar. Quines ubicacions són vàlides i com s'anomenen. Quines matèries fem servir habitualment. Quin termini de préstec apliquem i per què. Quin dia revisem els retards. On es comunica una incidència. Quan em vaig adonar que cada línia eixia d'un error concret d'algun mes del curs —el «Wonder», els Aula 5é, el termini canviat sense avisar—, vaig entendre que aquell document no era nou de veres: era la memòria de tots els divendres que ja havia viscut, però escrita per primera vegada d'una manera que algú altre poguera fer servir sense haver-los viscut ella mateixa.

Nayara va vindre a acomiadar-se dos dies després, ja amb la motxilla mig buida i l'aire de qui està a un peu de l'institut. Havia sigut, sense que ningú li ho haguera posat

en cap paper de forma oficial, la meua mà dreta durant més d'un any: préstecs del pati, devolucions escanejades una a una, la primera que em va avisar que el carro no era el mateix que registrar. Ara se n'anava, i la biblioteca es quedava, de colp, sense la persona que millor sabia com funcionava el meu sistema després de mi mateixa.

—Qui farà ara els préstecs del pati? —em va preguntar ella, com si li preocupara de veres.

No ho sabia encara. Vaig pensar en Bruno, un curs per darrere d'ella, que ja coneixia l'OPAC millor que la majoria del claustre. Però em vaig adonar, dient-li-ho a Nayara, que no volia repetir el mateix error d'un any arrere: ensenyar-li en cinc minuts entre dos alumnes que esperaven, i descobrir mesos després tot el que s'havia saltat per pressa. Aquesta vegada tindria el document que acabava d'escriure. Aquesta vegada la formació no depenia només del que jo recordara explicar-li en eixe moment concret.

—Li ensenyaré bé, esta vegada —li vaig dir a Nayara—. Amb el que hem après tu i jo.

Vaig tancar la biblioteca eixe divendres de juny amb la sensació estranya de qui acaba un curs escolar i, alhora, un aprenentatge que no s'assemblava a res del que havia

estudiat per fer-me mestra. Ningú m'havia ensenyat a catalogar, ni a distingir un llistat d'una còpia de seguretat, ni a parar-me abans de penjar una llista de noms en un tauler. Ho havia anat aprenent a força d'equivocar-me davant de l'alumnat, de Rosa, de Ferran, i d'anotar-ho perquè no se'm tornara a oblidar.

Vaig pensar que això, precisament, era el que havia de deixar escrit: no perquè jo pensara marxar, sinó perquè una biblioteca escolar que només funciona mentre hi és una persona concreta no és, de veres, de tot el centre. És meua, i el que és només d'una persona, tard o d'hora, es perd amb ella. El que havia après aquell curs no valia la pena guardar-ho només al meu cap. Valia la pena deixar-ho escrit, en frases curtes, perquè algú que encara no coneixia ni el nom de Vallriu poguera obrir eixe document un dia de setembre i començar un poc més amunt d'on jo havia començat jo mateixa.

Apunt tècnic: rutines i bones pràctiques per a mantindre la biblioteca tot el curs

Per què calen rutines, no només un catàleg correcte

Una biblioteca pot tindre un catàleg tècnicament correcte i, encara així, desordenar-se si no hi ha hàbits compartits. PMB ajuda a gestionar la biblioteca, però no decideix pel centre: cal acordar criteris —com es cataloguen els llibres, com s’escriuen les ubicacions, quins terminis s’apliquen, qui pot prestar, qui pot modificar registres, com es comuniquen incidències— i escriure’ls, perquè no depenguen de la memòria d’una sola persona.

Rutina setmanal

Manté la biblioteca viva sense necessitat de ser llarga: registrar devolucions pendents, revisar préstecs vençuts, col·locar llibres tornats, anotar incidències i, si queda temps, catalogar una xicoteta tanda de llibres nous.

Rutina mensual

Permet mirar amb més perspectiva: revisar informes bàsics, detectar ubicacions mal escrites, revisar usuaris

amb préstecs pendents, comprovar llibres deteriorats, actualitzar el quadern de canvis i preparar una mini memòria.

Inici de curs

Revisar usuaris del curs anterior, revisar permisos interns i regles de préstec, revisar ubicacions, fer una prova de préstec i devolució, i recordar al claustre com funciona la biblioteca. Amb BiblioEdu al núvol, els usuaris de l'alumnat i els seus grups es sincronitzen automàticament des d'ITACA: no cal donar-los d'alta ni actualitzar-los un a un, només comprovar que la sincronització s'ha fet bé i imprimir els carnets de qui s'incorpora (vore capítol de mans noves).

Final de curs

Traure el llistat de préstecs actius, revisar retards, comunicar devolucions pendents, revisar exemplars deteriorats o no localitzats, preparar una memòria breu, anotar millores per al curs següent i deixar actualitzat el quadern de canvis.

Evitar duplicats

Buscar sempre abans de crear: per títol, per autoria, per ISBN si n'hi ha. Si hi ha dubte davant de resultats semblants, no crear un altre registre: anotar el cas per revisar-lo amb calma.

Repartir tasques

Llistar les tasques habituals i indicar qui pot fer cada una, ajustant els permisos a eixa tasca real, i documentar el procediment perquè no tot depenga d'una sola persona. Un exemple de repartiment: préstecs i devolucions per a l'equip de biblioteca; catalogació per a la persona responsable; informes mensuals per a la coordinació; incidències tècniques per a l'administració responsable del servei.

Documentació interna mínima

No cal que siga complexa. Convé que reculla: criteris de catalogació, format dels codis, llista d'ubicacions vàlides, tipus d'usuari, rutina setmanal i mensual, canal d'incidències, quadern de canvis, i tasques d'inici i final de curs. Eixa documentació evita que el coneixement es perda quan canvia la persona responsable.

Mans noves

Un segon curs no comença de zero si algú ha deixat escrit per on es comença.

El primer dimarts de setembre, amb l'estiu encara a la pell i una caixa de llibres donats esperant al racó de sempre, Bruno va aparéixer a la porta de la biblioteca abans que jo li ho haguera demanat.

—Nayara em va dir que si volia fer jo els préstecs del pati, t'ho preguntara aviat, abans que t'ho demanara algú altre.

No em vaig ni sorprendre. Vaig obrir el document que havia escrit al juny —criteris, rutina, els errors que no calia repetir— i li'l vaig ensenyar sencer, no en cinc minuts entre dos alumnes com havia fet amb Nayara l'any abans, sinó asseguts els dos al taulell, amb temps.

—Ací diu que no es presta mai un títol, només un exemplar concret —va llegir ell, en veu alta, com si el provara—. I ací, que si el lector no llig el codi, s'escriu a mà, però no es tria «el llibre» sense triar la còpia.

—Això mateix va passar l'any passat —li vaig dir—. Amb el «Wonder».

—Ho sé. Nayara m’ho va contar com si fóra una batalla.

Aquell mateix matí em tocava una faena que no havia fet mai encara: seixanta-tres xiquets nous de 1r de Primària necessitaven carnet físic —una targeteta senzilla amb el seu nom i el codi que els identificava al sistema— perquè poguera prestar-los-el sense haver de teclejar el nom sencer cada vegada, també perquè ells mateixos sentiren que la biblioteca era, des del primer dia, una cosa que també era seua.

No vaig haver de crear cap usuari des de zero: des que la biblioteca funciona amb BiblioEdu al núvol, els usuaris es sincronitzen automàticament, i tots seixanta-tres ja hi eren quan vaig obrir la llista, amb el grup ben assignat. Vaig revisar-los igualment un a un —la lliçó de Nayara duplicada encara em pesava—, sense trobar cap fitxa repetida, i vaig enviar el lot a imprimir els carnets. La impressora va traure les primeres deu targetes bé. A la onzena, el nom eixia tallat, i vaig pensar, per un moment, a solucionar-ho ràpidament escrivint el nom a mà damunt del carnet imprés, per no aturar tota la faena amb la cua de xiquets encara esperant fora.

—Eixe carnet no coincidirà amb el que hi ha al sistema si l'escruiu a mà —va dir Bruno, que havia vingut a preguntar-me una cosa i s'havia quedat mirant.

Tenia raó, i em va sorprendre que fóra ell qui m'ho diguera a mi. Vaig aturar la impressió, vaig revisar la mida del nom al registre —era un cognom compost, més llarg del que la plantilla esperava—, el vaig ajustar, i vaig tornar a imprimir només eixe carnet, sense saltar-me el pas per estalviar dos minuts. Vaig pensar que era exactament el mateix error que jo havia comés amb els codis d'exemplar el primer any, ara en una versió xicoteta i amb un carnet en compte d'un llibre, i que la diferència era que, esta vegada, algú altre me l'havia vist a temps.

A la vesprada, amb la fila de xiquets ja acomiadada, vaig obrir la caixa de llibres donats de l'estiu —una vintena, la majoria en bon estat— i vaig començar a catalogar-los amb Bruno mirant per damunt del muscle, no per curiositat, sinó perquè aquell any li tocava també aprendre a imprimir els tejuelos, les etiquetes xicotetes amb la signatura que s'enganxen al lloc del llibre perquè es puga trobar a la prestatgeria pel mateix codi que apareix a la fitxa.

—I si la impressora dels tejuelos falla igual que la dels carnets? —em va preguntar ell, ja amb l’ull posat en el que podia eixir malament.

—Doncs comprovem cada etiqueta abans d’enganxar-la, no després —li vaig dir—. És més lent, però és el que hem après a fer amb tot, esta biblioteca: comprovar abans, no arreglar després.

Vaig pensar, mentre Bruno enganxava amb cura el primer tejuelo a un llibre nou, en tot el que havia canviat des del primer dia que Rosa em va dir «t’agrada llegir, oi?» com si allò fóra tota la formació que necessitava. Havia après a distingir una obra d’un exemplar, a no inventar dades que no tenia, a no assenyalar ningú amb un llistat, a parar quan alguna cosa anava malament en compte de seguir tocant botons. Però la lliçó d’aquell dimarts era distinta de totes les altres, i em va costar un poc reconèixer-la: no era una cosa que jo haguera après sobre PMB, sinó una cosa que havia après sobre mi mateixa, veient-la ara reflectida en Bruno. Havia deixat de ser l’única persona que sabia parar a temps.

Vaig tancar la biblioteca eixa nit amb seixanta-tres carnets nous a la caixa i una vintena de tejuelos frescos, i amb la sensació, per primera vegada des que tot allò

havia començat, que no depenia només de mi que la biblioteca continuara sent el que era. Depenia també de Bruno, que havia llegit un document que jo havia escrit a força d'equivocar-me, i que ara em corregia a mi amb la mateixa naturalitat amb què jo havia corregit, un any abans, dotze fitxes de còmics que ningú trobava.

Vaig recordar la caixa de llibres donats del primer dia, quan encara no sabia que un catàleg en fitxes de paper es podia convertir en alguna cosa viva. No havia acabat ahí la faena, ni acabaria mai del tot: sempre hi hauria un carnet tallat, un tejuelo mal enganxat, un exemplar que ningú trobava. Però ara, per primera vegada, no era jo sola qui havia d'aturar-se a comprovar-ho.

Apunt tècnic: carnets d'usuari i tejuelos

Carnets d'usuari

Un carnet d'usuari és una targeta física —imprimible des del sistema, individualment o en lot, des de l'opció «Carnets d'usuaris»— que identifica una persona usuària de la biblioteca amb el seu codi intern, i que facilita el préstec sense haver de buscar el nom manualment cada vegada. Amb BiblioEdu al núvol, els usuaris de

l'alumnat es sincronitzen automàticament (no cal donar-los d'alta un a un cada curs) i els carnets no caduquen; la tasca real, curs rere curs, és imprimir el carnet nou de qui s'incorpora, no crear comptes des de zero. Abans d'imprimir en lot, convé comprovar amb una prova xicoteta que la plantilla d'impressió mostra bé els noms més llargs.

Tejuelos

Un tejuelo és l'etiqueta que s'enganxa al llom d'un exemplar amb la seua signatura, perquè es pugui localitzar físicament a la prestatgeria amb el mateix codi que apareix a la fitxa del sistema. Convé comprovar cada tejuelo imprés contra la fitxa corresponent abans d'enganxar-lo, no després: un tejuelo equivocat enganxat a un llibre és més difícil de corregir que una etiqueta que encara no s'ha enganxat.

El procés habitual és reunir prèviament els exemplars a etiquetar en una cistella («catàleg → cistelles»), i des de les accions de la cistella triar «imprimir tejuelos», triant en eixe moment el format d'etiqueta. Com ja es va apuntar al capítol d'exemplars, l'opció d'imprimir amb un paràmetre `prefill_cote` es pot sol·licitar mitjançant

un tiquet a gvaSAI si no apareix activada per defecte al centre.

Formar una persona nova amb documentació, no de memòria

Ensenyar una tasca sobre la marxa, en pocs minuts i sota pressió, tendeix a saltar-se precisament els passos que després causen més problemes (vore capítol de préstecs). Tindre uns criteris escrits —encara que siguin breus— permet formar algú nou amb temps, i que eixa persona puga, amb el temps, detectar errors que la persona que l’ha format ja no veu per costum.

El post-it que vam retirar

Un permís mal repartit no es corregeix explicant-lo millor, sinó donant-li a cada persona la seua pròpia clau.

El post-it seguia allí, a la taula de Rosa, des de feia més d'un any: «bib / [contrasenya]», amb la lletra ja una mica esvaïda de tant de sol de la finestra. Jo l'havia vist cada vegada que entrava al seu despatx des de febrer, quan tot allò dels onze retards em va fer entendre que compartir un únic usuari era un forat, no una comoditat. L'havia deixat estar, entre altres coses, perquè no sabia si existia de veres una alternativa millor, i «consulta pendent a administració sobre comptes separats per persona» portava mesos anotat al quadern de canvis, esperant que algú tinguera un dilluns lliure per a mirar-s'ho.

El dilluns va arribar a l'octubre, quan Rosa em va dir que havia d'entrar a ITACA per a un altre tema —les autoritzacions de les eixides del trimestre— i que de pas mirariem allò dels permisos, ja que hi era.

—No sabia que la biblioteca tinguera res dins d'ITACA —li vaig dir, sincerament sorpresa.

—Jo tampoc, fins que ho vaig buscar de veres —va reconèixer ella.

Ho vam trobar dins de Gestió, un apartat que ni ella havia obert mai: Coordinació Biblioedu. Hi havia tres rols, cadascun amb una descripció curta que semblava escrita pensant exactament en el nostre cas. Coordinador o coordinadora: gestió i administració completes, un sol per centre. Ajudant: pot ajudar en gestió i administració, tants com calguen. Col·laborador-préstecs: només pot fer préstecs i consultar-los, també tants com calguen.

—Açò és exactament el que necessitàvem al febrer —vaig dir, mig rient, mig fastiguejada de no haver-ho mirat abans—. Jo, coordinadora. Ferran, ajudant, per als dies que jo no hi sóc. I ningú fent servir «bib» per canviar terminis de préstec sense voler.

Rosa em va assignar a mi com a coordinadora i a Ferran com a ajudant, tots dos amb la nostra pròpia identitat digital, no amb el compte compartit. Vaig entrar a BiblioEdu eixa mateixa vesprada amb el meu usuari personal per primera vegada des que portava la biblioteca, i la sensació va ser més estranya del que esperava: com si, després d'un any i mig obrint la porta de casa amb una

clau que no era només meua, algú m'haguera donat per fi la meua pròpia.

—I Bruno? —vaig preguntar, perquè la pregunta em va vindre de seguida—. Ell fa préstecs cada dia. Li correspondria «col·laborador-préstecs».

Rosa va llegir la fitxa dos vegades.

—Ací diu «personal docent» i, des de fa poc, també personal no docent del centre. Un xiquet de sisé no és cap de les dos coses.

No hi havia manera d'estirar la definició perquè hi encaixara. Bruno no podia tindre un rol oficial dins d'eixe sistema, per molt bé que fera els préstecs del pati, per molt que s'haguera guanyat la confiança amb què jo li havia ensenyat tot el que sabia al setembre. La biblioteca escolar, vaig entendre eixa vesprada, tenia una part que encaixava perfectament amb les eines pensades per al centre, i una altra —l'ajuda voluntària d'un alumne, que no era ni excepcional ni rara en cap biblioteca escolar que jo coneguera— que quedava, senzillament, fora del disseny.

No vaig voler resoldre-ho com hauria fet un any abans: donant-li a Bruno un compte que no li tocava, o tornant a compartir una contrasenya perquè «funcionara»

ràpidament. Vaig parlar-ho amb Rosa i amb Ferran, i vam decidir, de forma conscient i escrita —no com un descuit que algú detectara mesos després—, que Bruno continuaria fent préstecs del pati sempre acompanyat per mi o per Ferran, sense usuari propi al sistema, i que això quedaria anotat com el que era: una solució pràctica amb un límit clar, no una manera d'estalviar-nos preguntar.

Vaig obrir el quadern de canvis eixa nit i vaig escriure la fila que portava mesos esperant: «14/10 — Assignats rols individuals a ITACA3-GAD: Laia coordinadora, Ferran ajudant — Resolt el problema del compte “bib” compartit detectat al febrer — Laia». Davall, una segona línia, més incòmoda d'escriure perquè no tancava res del tot: «Bruno (voluntari, alumnat) no té cabuda en els rols oficials. Continua amb supervisió directa, sense usuari propi. Revisar si canvia la normativa».

L'endemà, quan vaig arribar al despatx de Rosa per a una altra cosa, vaig vore que el post-it ja no hi era.

—L'he llevat jo —va dir ella, com si res—. Ja no calia.

Vaig pensar, tornant a la biblioteca, que hi havia una diferència entre resoldre un problema i fer-lo desaparèixer. El post-it desapareixent era el senyal visible que alguna cosa s'havia arreglat de veres: ara Ferran i jo entràvem

cadascú amb la seua clau, i qualsevol canvi a una regla de préstec quedaria, d'ara endavant, vinculat a un nom, no a un compte que tots compartíem sense pensar-hi. Però Bruno seguia sent, i seguiria sent probablement molts anys més, algú que la biblioteca necessitava i que cap sistema oficial havia previst. No totes les coses que no encaixen es poden resoldre trobant l'apartat correcte a ITACA. Algunes s'han de sostindre amb atenció, any rere any, precisament perquè ningú les ha resolt per nosaltres.

Apunt tècnic: rols i permisos a BiblioEdu

Els tres rols oficials

BiblioEdu preveu tres rols per a la gestió de la biblioteca, gestionats des d'ITACA3-GAD, dins de Gestió del centre → Coordinació Biblioedu:

- **Coordinador/a:** un sol per centre; gestió i administració completes de la biblioteca.
- **Ajudant:** tants com calguen; ajuda el coordinador o coordinadora en gestió i administració.

- **Col·laborador-préstecs:** tants com calguen; no-més pot fer préstecs i consultar préstecs, sense accés a la resta de gestió.

Cada rol s'accedix a BiblioEdu amb la identitat digital pròpia de la persona, no amb un compte compartit. Els assigna qualsevol membre de l'Equip Directiu, i es poden canviar en qualsevol moment.

Per a qui són, i per a qui no

Estos rols estan pensats per a personal docent del centre i, des de fa poc, també per a personal no docent (PAS). No cobreixen l'alumnat que ajuda de manera voluntària en tasques com els préstecs del pati: eixa col·laboració, si el centre la manté, queda fora del sistema oficial de permisos i s'ha de sostindre amb criteris propis —supervisió directa, sense usuari personal al sistema— i deixar-la anotada com una decisió conscient, no com un forat.

Per què importa no compartir un únic compte

Un compte compartit («bib», o qualsevol altre nom genèric) trenca la relació entre una acció i la persona que l'ha feta: qualsevol canvi —una regla de préstec,

una ubicació, un registre esborrat— queda sense atribució possible. Assignar un rol individual a cada persona, amb accés per identitat digital pròpia, resol este problema sense necessitat de cap acord informal ni de cap post-it.

Sincronització d'usuaris i còpies de seguretat

Amb BiblioEdu funcionant al núvol, els usuaris de l'alumnat es sincronitzen automàticament des d'ITACA i les còpies de seguretat del sistema es fan de manera automàtica per part de l'administració responsable del servei (vore capítol de còpies de seguretat): dos tasques que abans requerien manteniment tècnic dins del centre i que, hui, no li corresponen a la persona responsable de biblioteca.

La caixa que ja no feia por

El mateix moment que et va espantar el primer any, el segon ja només és faena feta bé.

—La resolució ha eixit —va dir Rosa, entrant a la biblioteca amb el mòbil encara a la mà, com si acabara de llegir-ho caminant pel passadís—. Seguim dins de Biblioinnova't. Un any més.

No em vaig alçar de la cadira amb la mateixa urgència que l'any anterior. Vaig acabar de registrar la devolució que tenia entre mans, vaig guardar, i llavors sí, vaig alçar el cap.

—Quant nou fons entra este curs?

—Prou. I esta vegada, com que la memòria de gener va quedar tan neta, ningú m'ha demanat res més per justificar-ho. Els números van parlar sols.

Vaig pensar en aquella taula sense noms que havia fet al gener del curs anterior —«préstecs del trimestre: 214, un 87% més»—, i em va fer estranya alegria saber que encara servia, mesos després, sense que jo haguera hagut de tornar a explicar res.

El repartiment de la dotació, però, no el vam decidir jo sola. Ferran volia destinar la part d'espais a prestatgeries noves per a la zona de còmic, que continuava sent la més buscada i la que pitjor cabia. Rosa preferia un racó de coixins i una catifa, «per a fer-ho més acollidor», deia, amb la mateixa paraula que jo havia sentit el primer dia de tot plegat, quan encara pensava en decorar i no en catalogar.

—Podem mirar-ho amb dades, en compte de decidir-ho a ull —vaig dir, i em va sorprendre a mi mateixa la naturalitat amb què ho vaig proposar.

Vaig traure l'informe de préstecs per matèria dels dos últims trimestres. Còmic i novel·la gràfica, de lluny, els més demandats. Contes il·lustrats i àlbums, els que més s'hi quedaven a la mateixa prestatgeria sense moure's, siguera perquè no interessaven o perquè no es veien bé entre la resta. Cap de les dos coses justificava per si sola tota la dotació d'espais, però juntes deien alguna cosa clara: calien més prestatgeries baixes i visibles per a còmic, i un racó còmode i a prop, no lluny, d'eixa mateixa zona, perquè qui triara un àlbum es quedara a mirar-lo allí mateix.

—Prestatgeries noves de còmic, amb el racó de coixins just al costat —va resumir Rosa, ja convençuda—. No calia triar un dels dos.

—Calia no triar-ho a ull —vaig dir jo.

La setmana següent va arribar la caixa dels llibres nous, comprats amb la part de la dotació per a fons bibliogràfic. Bruno la va vore abans que jo, arrossegant-la des de consergeria amb l'ajuda de Ferran.

—Quants llibres té açò? —em va preguntar, ja obrint-la amb un ganivet de paper que jo li havia ensenyat a fer servir amb compte.

—Vint-i-dos, segons l'albarà.

Els vam anar catalogant junts, ell llegint en veu alta el títol i jo confirmant si ja hi era al catàleg abans d'obrir cap registre nou. Al setè llibre, Bruno es va aturar.

—Este ja el tenim. N'hi ha un altre igual, ahí baix a la caixa.

Va traure el segon exemplar de *El monstre de colors* i el va posar al costat del primer, comparant les cobertes com si buscara la trampa.

—Fem dos registres o un?

—Tu què creus? —li vaig preguntar, perquè no volia donar-li la resposta abans que la trobara ell mateix.

—És un llibre —va dir, després d'un segon—. En tenim dos còpies. Un registre, dos exemplars.

No li ho havia explicat mai amb eixes paraules exactes. Ho havia llegit al document que jo havia escrit al juny de l'any anterior, el mateix que havia fet servir per a ensenyar-li els préstecs del pati, i que ara, sense que jo li ho haguera demanat, feia servir també per a catalogar. Vaig pensar en Ferran remenant el cafè, un any abans, preguntant-me quants *Wonder* tenia damunt la taula. La pregunta havia viatjat de ell a mi, i de mi a un document, i del document a un xiquet de sisé que ni tan sols sabia que estava repetint una lliçó de fa un any.

Vam acabar la caixa aquella mateixa vesprada. Vint-i-dos llibres, dènou registres —tres eren exemplars repetits d'un títol que ja teníem—, cap dubte que quedara sense resoldre, cap casella inventada per no deixar-la buida. Vam imprimir els tejuelos junts, comprovant cadascun contra la fitxa abans d'enganxar-lo, tal com havíem après al setembre.

Vaig eixir de la biblioteca eixa nit pensant en la primera caixa, la dels llibres donats pels avis i les famílies, aquella que m'havia deixat quatre registres de *Wonder* i tres línies en una llista de coses per revisar. Aquesta

segona caixa no era distinta per fora: també portava llibres nous, també tenia un termini de Biblioinnova't al darrere, també calia catalogar-la ràpid perquè estiguera disponible per al curs. El que havia canviat no era la caixa. Era que ara sabia mirar-la sense que em fera por.

Apunt tècnic: Biblioinnova't i com afecta la gestió diària

Què és

Biblioinnova't és el projecte d'innovació de biblioteques escolars de la Conselleria d'Educació, amb convocatòria anual per als centres públics de titularitat de la Generalitat Valenciana. Dota econòmicament els centres participants perquè renoven i dinamitzen la seua biblioteca escolar. En la convocatòria del curs 2025-2026 hi van participar 1.341 centres públics (646 a València, 499 a Alacant, 196 a Castelló), amb una dotació total de 2,2 milions d'euros, un 10% més que en la convocatòria anterior.

Percentatges mínims d'ús de la dotació

La convocatòria fixa uns mínims sobre com repartir els diners assignats a cada centre. En la del curs 2025-2026:

- **Almenys un 15%** a actuacions de transformació d'espais (mobiliari, adequació de la zona de biblioteca).
- **Almenys un 10%** a adquisició de fons bibliogràfic.
- **Almenys un 10%** a activitats de dinamització i foment de la lectura.

Estos percentatges i la dotació total poden variar cada curs segons la convocatòria vigent; convé consultar-la cada any en comptes de donar per fet que es repetixen exactament igual.

Justificar amb dades, no a ull

Decidir com repartir la part d'espais o de fons bibliogràfic no hauria de ser una qüestió de preferència personal, sinó de dades reals de la biblioteca: informes de préstecs per matèria, ubicació o període (vore capítol d'informes) mostren què es demana de veres i on fan

falta recursos, i eviten que la decisió depenga només de l'opinió de qui parle més fort en una reunió.

La justificació es basa en el mateix que ja fas cada trimestre

La memòria que cal presentar per a justificar l'ús de la dotació no és una tasca a banda: és la mateixa mena d'informe anonimitzat —xifres agregades, sense noms— que ja convé preparar cada trimestre com a bona pràctica (vore capítol de la memòria sense assenyalar ningú). Portar eixe hàbit al dia fa que la justificació de Biblioinnova't siga una recopilació, no una improvisació de última hora.

Qui havia esperat més

Renovar un préstec no és una decisió tècnica: és decidir a qui li toca esperar.

—La Martina vol renovar «Els jocs de la fam» —em va dir Bruno, un dijous de novembre a l'hora del pati, ja amb el lector de codis a la mà—. Diu que encara no l'ha acabat i que li'l demanen a casa dissabte per a un sopar de família.

—I li l'has renovat?

—Anava a fer-ho. Vaig entrar als seus préstecs actius, vaig buscar l'exemplar, i m'ha eixit una opció que diu «renovar». No he premut res encara —va afegir, ràpid, com si volguera que quedara clar que havia parat abans, no després—. M'ha semblat que valia la pena preguntar-te primer.

Havia après això de mi, i em va fer sentir una mica orgullosa i una mica incòmoda alhora: orgullosa perquè el «pregunta abans de prémer» ja formava part d'ell, no només d'un document que havia llegit; incòmoda perquè jo mateixa no sabia, en eixe moment, si calia renovar-li'l o no.

Vaig obrir la fitxa de l'exemplar des del meu ordinador. Abans de tocar res, vaig fer el que havíem escrit al quadern feia mesos, arran d'allò de Bruno i la seua mare i el llibre que ningú havia mirat durant quatre dies: revisar la llista de reserves pendants.

Hi era. Un nom que no coneixia de vista, Aitana, 5é B, amb una reserva feta tres dies abans sobre el mateix exemplar que la Martina tenia a les mans des de feia dues setmanes.

—Algú altre l'espera —li vaig dir a Bruno—. Per això no és tan senzill com prémer «renovar».

—Però la Martina encara no l'ha acabat.

—Ni jo dic que tinga culpa de res. Diu que li'l demanen a casa dissabte, i és veritat que això no és culpa d'ella. Però l'Aitana porta tres dies esperant que li'l torne algú altre, sense saber que eixe algú altre és la Martina, i sense poder fer-hi res des d'ací.

Bruno es va quedar callat un moment, amb la mateixa cara que jo devia posar quan Ferran em preguntava «i quants exemplars és, açò?» el primer any.

—Aleshores no li'l renove.

—No des d'ara, no. Però tampoc és tan senzill com un «no» sec.

Vaig anar a buscar la Martina, que esperava a la fila amb el llibre abraçat contra el pit, com si el gest poguera convèncer algú de deixar-li'l una setmana més. Li vaig explicar, sense donar-li més detalls dels que calien, que una altra persona l'esperava, i que per això no podia renovar-li'l esta vegada, per molt que la seua raó fóra bona.

—I si l'acabe este cap de setmana? —va preguntar ella, ja negociant, com fan els xiquets de deu anys quan senten que encara hi ha marge.

—Doncs el tornes dilluns, i si encara vols acabar-lo, el tornem a demanar quan torne. Però primer li toca a qui espera.

No li va agradar la resposta, però la va acceptar amb una serietat que em va sorprendre: no era la primera vegada, vaig pensar, que algú d'esta biblioteca aprenia que «jo l'he tingut primer» i «jo l'he de tindre ara» no són la mateixa cosa.

Eixa vesprada, Bruno i jo vam obrir el document de criteris que havia escrit el juny anterior. No hi havia cap línia sobre renovacions ni sobre què fer quan una renovació topava amb una reserva. L'havia escrit pensant

en tot el que ja m'havia passat fins aleshores, i açò encara no m'havia passat.

—Ho afegim? —va preguntar Bruno, ja amb el cursor damunt del document, sense esperar que jo li ho demanara.

—Afig-ho tu —li vaig dir—. Amb les teues paraules, no amb les meues.

Va escriure, després de rellegir-ho dos vegades: «Abans de renovar un préstec, revisar si hi ha alguna reserva pendent sobre eixe exemplar. Si n'hi ha, no es renova: li toca a qui espera. Explicar-ho amb calma a qui el té, sense fer-lo sentir culpable». Ho vaig llegir i no li vaig canviar ni una paraula.

Vaig pensar, tancant la biblioteca eixa nit, que el document que havia escrit un any abans no estava acabat quan el vaig escriure, i que probablement no ho estaria mai del tot. Cada situació nova que la biblioteca em posava davant no era un error del document, sinó una prova que encara calia créixer-lo. El que havia canviat de veres, entre el primer any i este, no era que jo ja ho sabera tot. Era que ara, quan alguna cosa no hi era escrita, sabíem parar, preguntar-nos-ho junts, i escriure-ho abans de decidir-ho a corre-cuita.

Apunt tècnic: renovacions i el criteri d'equitat

Què és una renovació

Renovar un préstec significa allargar el termini de devolució sense que l'exemplar torne físicament abans. No sempre s'ha de permetre: depèn de les normes del centre, de la configuració concreta de BiblioEdu, i de si una altra persona espera eixe mateix exemplar.

El criteri clau: revisar les reserves abans de renovar

Abans de renovar un préstec, convé comprovar si l'exemplar té alguna reserva pendent (vore capítol del mirall del catàleg). Si n'hi ha, la pràctica raonable és no renovar-lo: la persona que ha reservat porta ja un temps esperant, i renovar-li el préstec a qui el té allargaria eixa espera sense que la persona que espera ho sàpia ni ho puga evitar.

Passos per a renovar un préstec

1. Busca l'usuari i obri els seus préstecs actius.
2. Localitza l'exemplar que vol renovar.

3. Comprova si eixe exemplar té alguna reserva pendent.
4. Si no en té, comprova si la renovació està permesa segons les normes del centre.
5. Revisa la nova data proposada.
6. Confirma la renovació.
7. Informa la persona usuària de la nova data.

Les condicions exactes de renovació —quantas vegades es pot renovar, si hi ha límits per tipus d'usuari— depenen de la configuració de cada centre; convé conèixer-les abans de prometre res a qui demana una renovació.

Explicar un «no» amb criteri educatiu

Negar una renovació perquè algú altre espera no és un càstig per a qui l'ha demanada: és una manera de repartir un recurs compartit amb justícia. Explicar el motiu real —«una altra persona ho espera»— en compte d'amagar-se darrere d'«el sistema no deixa», ajuda l'alumnat a entendre que les normes de la biblioteca no són arbitràries, encara que en eixe moment no li agraden.

Un document de criteris no es tanca mai del tot

Cada situació nova que no encaixa amb el que ja hi ha escrit és una oportunitat per a ampliar la documentació interna (vore capítol de perquè no depenga de mi), no un senyal que el document estava mal fet. Deixar que qui detecta el buit siga qui l'escriga, encara que siga la persona més nova de l'equip, reforça que eixe document és de tots, no només de qui el va començar.

Abans de dir-lo perdut

Canviar un estat a «perdut» és fàcil. Assegurar-se que és veritat, no tant.

—Hi ha un préstec que porta vençut des de fa cinc setmanes —em va dir Bruno, un dilluns de desembre, amb la llista de retards impresa i tres línies subratllades amb bolígraf—. L’he revisat dos vegades. Ningú ha respost als avisos.

El senyor dels anells, exemplar BIB-000341, a nom d’un xiquet de sisé que jo coneixia de vista més que de tracte. Dos avisos enviats, cap resposta. La tutora ja n’havia parlat amb la família una vegada, informalment, al pati.

—Doncs el marquem com a perdut i seguim —va dir Bruno, ja amb el cursor sobre l’exemplar, imitant sense saber-ho la mateixa presa que a mi m’havia costat un llom trencat el primer any.

—Espera.

Vaig recordar, sense necessitar buscar-ho, allò que Ferran m’havia repetit més d’una vegada: no canvies l’estat a perdut massa depressa. No perquè fóra mentida

que el llibre no havia tornat, sinó perquè «perdut» és una paraula que tanca una porta, i abans de tancar-la calia comprovar que de veres no hi havia res darrere.

Vam fer el que calia fer abans, pas a pas. Vaig buscar l'exemplar pel codi i vaig comprovar l'últim préstec: el mateix xiquet, la mateixa data de fa cinc setmanes. Vaig revisar la ubicació que constava a BiblioEdu: «Biblioteca», que no volia dir res mentre estiguera prestat. Vam mirar físicament la prestatgeria de fantasia, per si algú l'havia tornat sense escanejar-lo, com havia passat amb el carro un any abans. No hi era. Vam mirar el carro de devolucions, per si estava allí esperant que algú el processara. Tampoc.

Divendres, a l'hora del pati, vaig parlar amb el xiquet directament, sense la tutora al costat perquè no semblara un interrogatori.

—El tinc a casa —em va dir, mirant-se les sabates—. Crec. L'havia deixat a la motxilla i un dia va ploure molt i es va mullar tot, i ma mare el va traure per a que s'assecara i no sé on el va posar.

No hi havia mentida, ni tampoc culpa clara: hi havia un llibre en algun lloc d'una casa, probablement fet malbé, i una família que no havia sabut com dir-ho. Li vaig

demanar que ho parlara amb ells i que em digueren, encara que fóra «no el trobem» o «es va espatllar», la veritat, fóra la que fóra.

Va passar una setmana més. Dilluns següent, un misatge breu de la mare a través de l'agenda: no apareixia, s'havia mullat i probablement s'havia llançat sense voler amb paper vell durant una neteja. Oferia pagar-lo.

Vaig parlar amb Rosa abans de respondre res.

—No li demanem que pague —li vaig dir—. No és un càstig, és un llibre que s'ha perdut de veres, i ningú ho ha fet expressament.

—I com el reposem?

—Amb la part de la dotació de Biblioinnova't per a fons bibliogràfic —vaig dir, pensant en la caixa que Bruno i jo havíem catalogat feia dos mesos—. És exactament per a açò: perquè el fons no es vaja buidant sense que ningú ho note.

Vaig marcar l'exemplar BIB-000341 com a perdut, vaig afegir l'observació «confirmat amb la família, desembre, mullat i llançat per error; reposar amb dotació Biblioinnova't» i vaig tancar el préstec. No em va costar cap esforç tècnic: el que m'havia costat cinc setmanes era estar segura que allò era veritat abans de teclejar-ho.

Vaig respondre a la mare que no calia que pagara res, que a vegades els llibres es perden i que el que importava era que el xiquet ho havia dit amb sinceritat en compte d'amagar-ho fins juny. Ella em va donar les gràcies dos vegades, com si no s'ho esperara.

Aquella vesprada, tancant la biblioteca, vaig pensar que «perdut» no era una paraula que jo haguera de témer dir, sempre que la diguera quan tocava, no abans. El primer any, davant de qualsevol dubte, hauria volgut tancar-ho ràpid per no deixar-ho pendent. Ara sabia que deixar-ho pendent cinc setmanes, comprovant-ho amb calma, no era desídia: era l'única manera d'estar segura que la paraula que escrivia era certa.

Apunt tècnic: què fer quan un exemplar no apareix

El risc de canviar l'estat massa depressa

Marcar un exemplar com a «perdut» és tècnica-ment senzill —un canvi d'estat, com «disponible» o «deteriorat»—, però té conseqüències que no es desfan sols: el registre queda sense eixa còpia, i si el préstec

associat no es tanca amb criteri, algú pot quedar amb un «retard» indefinit al seu historial per un llibre que ningú sap ben bé on està. Per això convé no canviar l'estat sense haver comprovat abans, amb calma, que de veres no apareixerà.

Passos abans de declarar un exemplar perdut

1. Busca l'exemplar pel seu codi.
2. Comprova el seu últim préstec.
3. Revisa la ubicació que consta a BiblioEdu.
4. Busca físicament a la prestatgeria corresponent.
5. Revisa el carro de devolucions, l'aula o el departament, si escau.
6. Pregunta a la persona usuària si encara el té.
7. No canvisis l'estat sense confirmar-ho amb el criteri del centre.
8. Si es confirma la pèrdua, registra-ho segons el procediment acordat.

Quant temps esperar abans de confirmar-ho

Ni el manual ni cap norma general fixa quantes setmanes cal esperar entre un préstec vençut i la confirmació d'una pèrdua: depén del criteri de cada centre, i convé

acordar-lo per escrit (vore capítol de bones pràctiques) en compte de decidir-ho cas per cas segons l'humor del moment.

Tancar el préstec amb una observació, no amb un càstig

Quan es confirma la pèrdua, convé anotar una observació breu i concreta —qui ho ha confirmat, quan i com— abans de tancar el préstec associat. Eixa nota és la que permet, mesos després, recordar per què un exemplar va desaparèixer del catàleg sense haver de refer tota la conversa de memòria.

Reposar el fons, no cobrar-lo

Com es reposa un exemplar perdut —si la família el reposa, si ho assumeix el centre, si es descompta d'algun pressupost— és una decisió de criteri educatiu i de gestió del centre, no una funció que decidisca BiblioEdu. Quan un centre participa en BiblioInnova't (vore capítol de la caixa que ja no feia por), la part de la dotació destinada a fons bibliogràfic és un recurs raonable per a cobrir estes baixes sense convertir cada llibre perdut en un conflicte econòmic amb una família.

El que queda quan algú se'n va

Donar algú de baixa no és esborrar-lo: és decidir què cal conservar i què no.

—La família de Yago se'n va dijous —em va dir la tutora de tercer, entrant a la biblioteca amb la pressa de qui porta una notícia que acaba de rebre ella mateixa—. . Trasllat de faena del pare, a Terol. Ho han sabut esta setmana. Volia avisar-te per si tenia algun llibre.

Vaig buscar «Yago» al cercador d'usuaris. Un préstec actiu: *Percy Jackson i els déus de l'Olimp*, des de feia onze dies, encara dins de termini. No era un retard. Era, simplement, algú que se n'anava abans que el llibre tornara.

—Li ho dius tu, o li ho dic jo? —va preguntar Bruno, que havia sentit la conversa mentre col·locava devolucions.

—Jo. Però primer hem de saber què fem amb la seua fitxa quan se'n vaja de veres.

No ho sabia. Havia donat de baixa usuaris altres vegades —qui es jubilava, qui canviava de centre a final de curs, sempre amb temps per davant—, però mai amb un préstec actiu ni amb la pressa de dijous a sobre. I mai m'havia parat a pensar què volia dir «donar de baixa» de veres: si la fitxa desapareixia, si quedava alguna cosa, i si eixa cosa era la que havia de quedar.

Vaig parlar amb Rosa a l'hora del pati.

—Si l'esborrem del tot, perdem el seu historial de préstecs —li vaig dir—. I si el deixem tal qual, com si res, seguirà eixint als informes com si encara estiguera al centre.

—I quina de les dos coses necessitem de veres? —va preguntar ella, amb la mateixa pregunta que m'havia fet ella mateixa un any abans, quan vam parlar de quines dades guardàvem del xiquet de la fitxa de tutoria.

Ho vam pensar juntes. No necessitàvem el seu nom als informes de préstecs actius de dijous en avant, perquè ja no seria alumne del centre. Però tampoc teníem cap motiu per a fer desaparèixer del tot que, mentre hi va estar, havia llegit dèsset llibres, cap retard, cap incidència: eixe rastre agregat era el mateix tipus de dada, sense noms, que fèiem servir per a la memòria (vore capítol de la memòria sense

assenyalar ningú), i esborrar-lo del tot no protegia ningú, només empobria les nostres pròpies estadístiques.

—Baixa, no eliminació —va resumir Rosa—. Que deixi d'existir com a usuari actiu, no que deixi d'haver existit.

Dimecres, l'últim dia sencer de Yago al centre, Bruno el va buscar ell mateix a la fila del pati.

—Encara tens un llibre nostre —li va dir, sense retret a la veu, com jo li havia ensenyat a dir-ho amb els retards—. El necessitem abans que te'n vagis, perquè després serà molt més complicat.

Yago va tornar *Percy Jackson* l'endemà al matí, embolicat amb cura en una bossa de plàstic, «per si plovia pel camí», va dir, i em va fer pensar en un altre llibre, mullat i perdut feia només un mes, que no havia tingut eixa sort.

Vaig registrar la devolució, vaig comprovar que no li quedava cap préstec pendent, i llavors vaig canviar el seu estat d'usuari a baixa. No vaig tocar el seu historial de préstecs. Vaig afegir una observació breu: «trasllat de centre, desembre, sense incidències pendents». Res més.

—I ara ja no ix als llistats? —va preguntar Bruno.

—Als de préstecs actius, no. A l’historial agregat de la biblioteca, sí, però sense que ningú necessite saber que era ell.

Aquella vesprada, tancant, vaig pensar en totes les fitxes que havia obert eixe any i mig: algunes encara actives, algunes ja donades de baixa, cap d’elles esborrada del tot sense motiu. La biblioteca no era només el que tenia ara als prestatges, sinó també un rastre discret de qui hi havia passat. Cuidar eixe rastre —ni acumular-lo tot per si de cas, ni fer-lo desaparèixer per comoditat— començava a semblar-me una part tan real de la faena com catalogar un llibre nou.

Apunt tècnic: donar de baixa un usuari

Baixa no és el mateix que eliminació

Donar de baixa un usuari vol dir que deixa d’estar actiu: ja no se li poden fer préstecs nous, i normalment desapareix dels llistats de gent activa del centre. Eliminar-lo és una altra cosa: fer desaparèixer la seua fitxa i, amb ella, el seu historial. La diferència exacta entre baixa, bloqueig, inactivitat i eliminació depén de com estiga con-

figurat l'entorn PMB del centre; convé conèixer quines opcions hi ha abans de triar-ne una a corre-cuita.

Abans de donar de baixa

1. Busca l'usuari.
2. Comprova si té préstecs pendents.
3. Si en té, resol primer eixos préstecs —recupera l'exemplar abans que la persona marxe, no després.
4. Canvia el seu estat segons el criteri del centre.
5. No esborres la fitxa si el centre necessita conservar l'historial.
6. Guarda.
7. Comprova que ja no s'usa per a nous préstecs.

Per què no esborrar l'historial sense motiu

L'historial de préstecs d'un usuari donat de baixa, tractat de forma agregada i sense identificar-lo (vore capítol de la memòria sense assenyalar ningú), és una dada útil per a la biblioteca: ajuda a entendre l'ús real del fons al llarg dels anys. Esborrar-lo del tot no és més respectuós amb la privacitat de la persona —ja no és accessible amb el seu nom una vegada donada de baixa— i sí que

empobreix la informació de què disposa el centre per a decidir amb dades, no a ull.

Un criteri, no una improvisació

Quina informació es conserva i quina es descarta quan algú se'n va no hauria de decidir-se cas per cas segons la pressa del moment, sinó estar acordat per endavant com a criteri del centre (vore capítol de bones pràctiques). Açò és especialment important quan la baixa arriba sense avís, com un trasllat a mitjan curs, i no hi ha temps de pensar-ho amb calma eixe mateix dia.

El mateix autor amb dos noms

Un criteri que no s'escriu es trenca sol, encara que ningú vulga trencar-lo.

—Avui aprendreu a buscar un llibre sense preguntar-me a mi —els vaig dir a 4t B, un dimarts de febrer, amb l'OPAC projectat a la pissarra—. Per títol, per autoria, per tema. I després anireu a comprovar-ho a la prestatgeria.

Havia preparat la sessió seguint els mateixos tres passos que Ferran m'havia ensenyat a mi el primer any: buscar per títol, buscar per autoria, buscar per tema, i després anar a la prestatgeria a vore si el que deia la pantalla coincidia amb el que hi havia de veres. Els xiquets es van repartir en grups de quatre, cadascun amb un autor per buscar.

—Gianni Rodari només té dos llibres —va dir un xiquet del grup de darrere, sense alçar massa la veu, més decebut que sorprés—. Jo en tinc tres a casa, i sé que n'hi ha més aquí.

Al mateix moment, un altre grup, buscant el mateix nom però escrit «Rodari, Gianni» perquè algú l'havia copiat directament d'una fitxa antiga, en va trobar cinc.

—Mestra, açò no quadra —va dir la xiqueta que portava el paper de coordinadora del grup—. Buscant igual, ix diferent.

No ix diferent buscant igual, vaig pensar mentre m'acostava a la pissarra: ix diferent perquè no havíem buscat igual, encara que ho semblara. Vaig obrir el catàleg intern i vaig filtrar per autoria. Set registres amb «Gianni Rodari». Cinc amb «Rodari, Gianni». Un mateix autor, partit en dos calaixos que el sistema no sabia que eren el mateix, perquè per a ell eren dos textos diferents.

—És com els quatre *Wonder* de quan vaig començar —li vaig dir a Ferran eixa vesprada, quan em vaig quedar una estona després que se n'anara la resta—, però amb l'autor en compte del llibre.

—Pitjor, en cert sentit —va dir ell—. Un llibre duplicat, el veus. Un autor partit en dos, no el veus mai, tret que algú com eixa xiqueta se't plante davant amb la prova a la mà.

Vaig revisar, aquella mateixa setmana, quants autors tenien el mateix problema. No només Rodari: també un

il·lustrador que jo havia catalogat com «Nom Cognom» els meus primers mesos, abans que ningú m'explicara que calia triar un criteri i mantindre'l sempre. Dotze registres, entre tots, repartits en calaixos que no s'ajuntaven mai a l'hora de buscar.

No hi havia una manera ràpida d'arreglar-ho. Vaig anar registre a registre, comprovant cada fitxa, unificant-les totes sota el mateix format —cognom, coma, nom—, sense inventar-me res que no estiguera ja escrit al llibre físic que tenia davant.

Quan vaig tornar a projectar l'OPAC a 4t B, la setmana següent, «Gianni Rodari» donava set resultats, tots junts, sense que ningú haguera de saber que abans n'hi havia hagut dos calaixos.

—Ara sí que en teniu més que a casa —li vaig dir al xiquet que ho havia detectat.

—Ho he trobat jo —va dir ell, orgullós, com si ho haguera arreglat ell mateix, i en cert sentit tenia raó: sense la seua pregunta, jo hauria seguit pensant que Gianni Rodari tenia només dos llibres a la nostra biblioteca.

Vaig entendre, tornant a casa eixe dia, que la lliçó que jo els volia ensenyar —buscar sense preguntar-me a mi— s'havia girat sola: havia sigut una xiqueta de deu anys

qui m'havia ensenyat a mi que un criteri que no s'escriu enlloc, per molt clar que sembla al cap de qui cataloga hui, es trenca sol en algun moment, sense avisar, i normalment el troba algú altre abans que tu.

Apunt tècnic: criteri d'autoria i per què cal mantindre'l sempre igual

Per què l'autoria necessita un criteri fix

L'autoria serveix per a agrupar totes les obres d'una mateixa persona sota una sola forma reconeixible. Si una part del catàleg escriu «Nom Cognom» i una altra «Cognom, Nom», el sistema tracta els dos formats com si foren autors diferents: qui busca per un dels dos formats només troba una part del fons real, sense saber que li'n falta l'altra.

Un error difícil de vore

Un llibre duplicat es detecta prompte: dos fitxes semblants, dos exemplars amb el mateix títol, salten a la vista quan es cataloga amb cura. Un autor partit en dos formats no salta a la vista de la mateixa manera: cada fitxa, per

separat, és correcta; el problema només apareix quan algú compara els resultats d'una cerca amb el que sap que hauria de trobar-hi.

Com triar i mantindre el criteri

1. Tria un únic format per a l'autoria (per exemple, sempre «Cognom, Nom») abans de començar a catalogar en serio.
2. Escribeix eixe criteri al document intern del centre (vore capítol de perquè no depenga de mi), no només al cap de qui cataloga hui.
3. Aplica'l a totes les persones que apareguen com a autoria, il·lustració o traducció.
4. Quan revises un registre antic, comprova que segueix el mateix criteri.
5. Si trobes un autor partit en dos formats, unifica'ls tots sota el criteri acordat, comprovant cada fitxa contra el llibre físic.

Un dubte que continua obert

Alguns entorns de PMB permeten treballar amb un control d'autoritats —una llista centralitzada de noms d'autor que evita que es puguin escriure de dos maneres

diferents— i altres depenen només del criteri de qui cataloga. Quin és el cas concret del centre és una cosa que cal comprovar amb qui gestiona tècnicament BiblioEdu, no donar-la per feta.

Revisar l'OPAC és la millor prova

Buscar per autoria a l'OPAC, de tant en tant, amb noms que ja se sap que existixen al fons, és una manera senzilla de detectar este tipus d'error abans que el trobe algú altre —un xiquet de deu anys, per exemple— sense que ningú l'haja buscat expressament.

El límit que no sabia explicar

Una norma que no saps explicar no és encara una norma: és només una pantalla que diu que no.

—No me'l deixa agafar —em va dir Aitana, un dimecres de març, amb *Percy Jackson i el mar de monstres* a una mà i el carnet a l'altra—. Diu «límit d'exemplars superat». Però si només en tinc dos.

Vaig mirar la pantalla per damunt de la seua espatla. Tenia raó: dos préstecs actius, i el sistema li negava el tercer amb un missatge sec que no explicava res més que ell mateix.

—Espera un moment —li vaig dir, mentre buscava, sense trobar-la de seguida, la resposta a una pregunta que ningú m'havia fet fins aleshores: per què dos, i no tres, ni cinc.

Vaig deixar-la esperant una miqueta massa estona, remenant entre pantalles del panell de gestió, fins que vaig trobar-ho: hi havia regles de préstec diferents segons

el tipus d'usuari. Alumnat, dos exemplars com a màxim alhora. Professorat, cinc. Personal del centre, també cinc.

—I per què el profe Ferran en pot tindre cinc? —va preguntar Aitana, quan li ho vaig explicar amb les mateixes paraules que jo acabava d'aprendre, sense haver tingut temps de pair-les bé.

No li vaig saber respondre amb seguretat. Vaig dir alguna cosa sobre que el professorat necessitava llibres per preparar classes, i em vaig sentir com devia sentir-se Rosa el dia que jo li vaig preguntar per què no podíem tindre totes les matèries del món a cada fitxa: una resposta que sonava raonable però que jo mateixa no havia comprovat mai si era certa.

Eixa vesprada ho vaig plantejar a Rosa i Ferran junts.

—No és que els xiquets valguen menys —va dir Ferran, quan els vaig contar la cara d'Aitana—. És que som pocs professors i molts xiquets, i si jo puc tindre cinc llibres tres mesos per preparar una unitat, i cada xiquet només en pot tindre dos alhora, el fons circula més entre l'alumnat. Si tots poguérem tindre cinc, la prestatgeria de còmic estaria buida la primera setmana de curs i no tornaria a omplir-se en tot l'any.

—Aleshores el límit no és per no confiar en ells —vaig dir, entenent-ho per fi—. És perquè hi ha molts xiquets i pocs exemplars, i el límit és el que fa que li'n toque a més gent.

—Exacte. Però ningú els ho ha explicat mai així.

L'endemà vaig buscar Aitana al pati.

—El límit existeix perquè sou molts i els llibres són pocs —li vaig dir—. Si cada u en poguera tindre cinc alhora, la meitat de la classe es quedaria sense res per triar. Dos per persona fa que circulen més.

—I si torne un abans de dijous, puc agafar-ne un altre?

—Eixe mateix dia.

Es va quedar pensant un moment, amb la mateixa cara que li havia vist a Bruno quan va entendre allò de les renovacions i les reserves.

—Té sentit, encara que no m'agrade —va dir, i va tornar a la fila amb els dos llibres que ja tenia.

Aquella nit vaig obrir el document de criteris i vaig escriure, per primera vegada amb paraules clares, alguna cosa que fins aleshores només havia existit com una configuració silenciosa dins d'una pantalla: per què l'alumnat tenia un límit de dos exemplars i el professorat, cinc; que el motiu no era de confiança sinó de repartiment; i que

calia poder explicar-ho així, amb estes mateixes paraules, la pròxima vegada que algú preguntara «per què jo no puc» sense que la resposta fóra només «perquè ho diu la pantalla».

Apunt tècnic: límits de préstec segons el tipus d'usuari

Per què hi ha límits diferents

Les regles de préstec poden variar segons el tipus d'usuari —alumnat, professorat, personal del centre, usuari de prova— i poden afectar la durada del préstec, el nombre màxim d'exemplars simultanis, la possibilitat de renovar o el tractament dels retards. Un límit més baix per a l'alumnat no és, per si sol, un senyal de desconfiança: sol respondre a que hi ha molts usuaris i pocs exemplars, i un límit baix fa que el fons circule entre més persones en compte de quedar-se concentrat en poques mans.

Un canvi menut afecta tots els préstecs futurs

Les regles de préstec no s'apliquen només a partir d'ara: condicionen com circularà tot el fons mentre esti-

guen actives. Per això no convé canviar-les sense revisar-ne l'efecte, ni fer-ho en un moment de molta activitat a la biblioteca.

Revisar les regles bàsiques de préstec

1. Localitza les regles de préstec.
2. Anota els terminis actuals.
3. Anota els límits d'exemplars per usuari, si n'hi ha.
4. Comprova si hi ha regles distintes per a alumnat i professorat.
5. Revisa si es permeten renovacions.
6. No canvis regles durant un període de molta activitat.
7. Si hi ha canvis, comunica'ls a l'equip.
8. Fes una prova amb usuari i exemplar de prova.

Qui pot modificar-les

Quines regles exactes hi ha configurades i quins permisos calen per modificar-les depén de l'entorn PMB de cada centre; convé comprovar-ho amb qui gestiona tècnicament Biblioedu abans de donar per fet que es poden tocar des de qualsevol compte.

Explicar el límit, no només aplicar-lo

Un límit que ningú sap explicar es viu com una arbitrietat, encara que tinga una raó sòlida darrere. Escriure eixa raó al document de criteris (vore capítol de perquè no depenga de mi) permet respondre amb la mateixa claredat cada vegada que algú pregunte «per què jo no puc», en compte d'improvisar una resposta diferent cada volta.

El llibre que ja no deia la veritat

Cuidar un fons no és només afegir-hi llibres. També és saber quan un ja no hi pot quedar.

—La mestra de socials m’ha preguntat una cosa rara —em va dir Ferran, un dijous d’abril, deixant damunt del taulell un atlas gastat, de tapa dura, amb el llom quasi despenjat—. Un xiquet ha dit a classe que hi ha un país que es diu «Iugoslàvia». Ho havia copiat d’ací.

El vaig obrir. Mapa d’Europa, fronteres que ja no existien, noms de països que els meus propis alumnes no havien sentit mai. La portada interior deia, amb una dedicatòria a mà: «Per a la biblioteca de l’escola, amb carinyo. Dolors, 1998».

—Dolors era la mestra que hi havia abans que jo —va dir Ferran, mirant la dedicatòria com qui reconeix una lletra d’algú que ja no hi és—. Es va jubilar fa anys. Portava els seus propis llibres a classe i, quan se’n va anar, els va deixar tots ací.

No em vaig sentir còmoda pensant en què fer amb un llibre que portava el nom d'algú que ja no podia preguntar-li res. Vaig catalogar-lo un altre dia, encara amb l'estat «disponible», perquè em va semblar que retirar-lo de seguida, sense pensar-ho, seria una falta de respecte cap a algú que l'havia regalat amb carinyo real.

Vaig deixar-ho anotat al quadern —«revisar atles antic, fronteres desactualitzades»— i el vaig deixar estar dues setmanes, entre altres coses més urgents.

Al maig, la mateixa mestra de socials va tornar a passar pel taulell.

—Un altre xiquet, un altre treball, un altre país que ja no existeix —va dir, sense retret, però amb la cara de qui ha vist el mateix error dos vegades i comença a sospitar per què.

Vaig entendre que ajornar-ho no era cura, era por a decidir. Vaig parlar-ho amb Rosa i Ferran junts, com havíem fet amb els límits de préstec un mes abans.

—El problema no és que siga vell —va dir Ferran—. Tenim llibres de fa quaranta anys que estan perfectes: contes, poesia, fins i tot alguna novel·la juvenil que encara funciona igual de bé. El problema és que este diu coses

que ja no són veritat, i un xiquet no té manera de saber-ho llegint-lo.

—Un àlbum il·lustrat no caduca —vaig dir jo, pensant en veu alta—. Un atlas, sí.

Vam decidir, els tres, un criteri que no havia existit fins aleshores: un exemplar es podia retirar quan el contingut ja no era exacte —no quan simplement era vell—, i quan eixa inexactitud podia enganyar a qui el llegira sense saber-ho. Novel·les, poesia, àlbums il·lustrats: rarament caducaven. Atlas, llibres de ciències, de tecnologia: calia revisar-los de tant en tant amb ulls crítics, no només amb ulls de conservació.

Vaig marcar l'exemplar com a retirat, vaig anotar el motiu —«informació geogràfica desactualitzada, fronteres i països ja inexistents, maig»— i el vaig traure de la prestatgeria de circulació. No el vaig llançar. Ho vaig parlar amb la mestra de plàstica, que va acceptar de bon grat fer-lo servir com a material per retallar mapes vells en un projecte sobre com canvia el món, amb la dedicatòria de Dolors ben visible perquè l'alumnat sabera que aquell paper havia sigut, també, un regal.

Vaig pensar, eixa vesprada, que catalogar bé un llibre nou i retirar bé un llibre vell eren, en el fons, la mateixa

faena: decidir, amb cura i amb criteri, què li dic a algú que confia en mi que és veritat. El primer any havia après a no deixar «disponible» un llibre trencat sense mirar-lo. Ara aprenia que un llibre podia estar físicament perfecte i, tot i així, no ser ja un llibre que la biblioteca poguera oferir com si fóra cert.

Apunt tècnic: l'estat «retirat» i el criteri d'expurgació

Retirat no és el mateix que perdut o deteriorat

Un exemplar es marca com a deteriorat quan el problema és físic (vore capítol on viu realment un llibre) i com a perdut quan no es localitza (vore capítol d'abans de dir-lo perdut). Retirat és distint dels dos: és una decisió activa de traure un exemplar de la circulació encara que estiga físicament sencer i localitzat, normalment perquè el seu contingut ja no és adequat per a seguir prestant-lo tal com és.

Quan té sentit revisar si cal retirar un exemplar

- El contingut informatiu ha quedat desactualitzat (geografia, ciències, tecnologia, dades canviants).
- L'estat físic és tan dolent que ja no es pot reparar amb garanties.
- El contingut ja no encaixa amb el criteri educatiu del centre.
- Hi ha exemplars duplicats en excés d'un títol que ja no es demana.

No té sentit retirar un llibre només perquè és vell: una novel·la, un àlbum il·lustrat o un llibre de poesia rarament caduquen pel simple pas del temps. El que cal revisar amb ulls crítics són les obres de caràcter informatiu, on una dada incorrecta pot passar a algú com a certa sense que ho sembla.

Abans de retirar un exemplar

1. Confirma que el problema és real: compara el contingut amb informació actual.
2. Comenta el dubte amb l'equip educatiu, no ho decidisques en solitari si no cal.

3. Decideix si cal retirar-lo del tot o només de la circulació de préstec.
4. Canvia l'estat a retirat i anota el motiu concret.
5. Decideix el destí físic: descartar-lo, conservar-lo com a referència no prestable, o donar-li un altre ús educatiu.
6. Documenta la decisió al quadern de canvis.

Retirar amb cura, no amb presa

Un llibre retirat pot tindre, igualment, una història darrere —una dedicatòria, una persona que el va donar amb bona voluntat— que mereix ser reconeguda encara que el llibre ja no puga seguir circulant tal com és. Retirar amb cura no vol dir guardar-ho tot per sentimentalisme, ni llançar-ho tot per eficiència: vol dir decidir-ho amb criteri i deixar-ne constància, de la mateixa manera que es documenta qualsevol altre canvi important del fons (vore capítol de perquè no depenga de mi).

El prestatge que encara no existia

Un informe no sols diu què tens. També pot dir-te què et falta, si saps on mirar.

—Necessite alguna cosa de lectura fàcil per a dos xiquets de quart —em va dir Marina, la mestra de PT, un dilluns de juny, amb la veu de qui ja ha demanat açò abans i sap que la resposta no sol ser senzilla—. Text curt, lletra clara, frases senzilles, però amb una història que els agrade de veres, no que sembla un llibre de xicotets.

Vaig obrir el cercador i vaig teclejar «lectura fàcil» a matèries. Dos resultats. Un, gastat i sense la coberta original des de feia anys. L'altre, un títol que cap dels dos xiquets voldria tocar, per la portada, encara que el contingut fóra perfecte.

—Prou espere't uns dies —li vaig dir a Marina, sense saber encara si podria complir-ho.

Vaig pensar a buscar més a fons, per si el problema era només que jo no sabia trobar-ho i no que no hi fóra. Vaig obrir l'informe de fons per matèria, el mateix que havia

fet servir per decidir les prestatgeries de còmic amb Rosa i Ferran (vore capítol de la caixa que ja no feia por). Còmic i novel·la gràfica, amunt de tot. Narrativa juvenil, prou ben representada. Lectura fàcil, pràcticament buida. Llibres en valencià per a nivells baixos, també escassos. No era un forat que jo haguera creat; era un forat que ningú havia notat mai perquè ningú l'havia buscat expressament.

—No és que no volguérem tindre'n —em va dir Ferran, quan li ho vaig ensenyar—. És que mai ningú ha comprat pensant específicament en açò. Comprem el que ens sembla que agradarà a la majoria, i la majoria no necessita lectura fàcil, així que mai puja a la llista.

Vaig entendre, mirant la pantalla, que un fons pot semblar ric i estar, alhora, ple de buits que ningú veu perquè ningú els busca amb aquesta pregunta concreta al cap. La biblioteca tenia molts llibres. No tenia, encara, els llibres que Marina necessitava eixa mateixa setmana.

Vaig parlar amb Rosa a l'hora del pati.

—El curs que ve tenim de nou Biblioinnova't —li vaig dir—. Podem destinar una part concreta del fons bibliogràfic a açò: lectura fàcil, i també algun títol més en valencià per a nivells baixos. No demanar «llibres per a

la biblioteca» en general, com fèiem abans, sinó demanar exactament açò.

—Amb l'informe com a prova, no com a opinió —va dir Rosa, recordant-se de la mateixa frase que jo li havia dit un mes abans amb les prestatgeries.

Vam decidir demanar-ho també a les famílies, però d'una manera distinta a la primera caixa de donacions del meu primer any: en compte de «porteu els llibres que ja no vulgueu», una nota concreta al butlletí del centre demanant específicament títols de lectura fàcil o adaptada, ben conservats, per a l'alumnat de Primària. Menys quantitat, però exactament el que faltava.

Mentrestant, per als dos xiquets de Marina, vaig fer el que es podia fer eixa mateixa setmana: vaig revisar els dos títols que teníem, vaig triar el que estava en millor estat, i vaig demanar a Marina que em deixara mirar, junts, si algun còmic o novel·la gràfica del fons —que sí que teníem en abundància— podia servir també, per la seua manera de contar la història amb poques paraules i moltes imatges, encara que no estiguera catalogat com a «lectura fàcil» pròpiament.

—No és el mateix, però pot funcionar mentre arriba la resta —va dir ella, ja més tranquil·la.

Vaig eixir de la biblioteca eixa vesprada pensant que fins aleshores havia entés «cuidar el fons» com corregir el que ja hi havia: un llibre mal catalogat, un exemplar deteriorat, un autor partit en dos noms. Açò era distint. No hi havia res mal fet per corregir. Hi havia, simplement, alguna cosa que encara no existia, i que ningú notaria fins que algú com Marina la necessitara i topara amb un prestatge buit.

Apunt tècnic: informes de fons i matèries poc representades

Per a què serveixen els informes de fons

Els informes de fons ajuden a saber què té realment la biblioteca, més enllà de la impressió general: quants exemplars hi ha, quins fons hi ha per ubicació, quins títols estan deteriorats, quins títols no tenen cap exemplar disponible, i quines matèries estan poc representades en relació amb la resta del catàleg.

Una col·lecció pot semblar rica i tindre buits reals

Un fons ampli en nombre de títols pot estar, tot i així, molt concentrat en unes poques matèries —les que més es demanen o les que més fàcil és aconseguir— i molt buit en altres que responen a necessitats reals però menys visibles: lectura fàcil o adaptada, materials en la llengua pròpia per a nivells baixos, temàtiques poc habituals en donacions espontànies. Estos buits no es noten mirant el catàleg en general; calen preguntes concretes per detectar-los.

Revisar matèries poc representades

1. Obri l'informe de fons per matèria.
2. Compara el volum de cada matèria amb les necessitats reals del centre, no només amb el que més circula.
3. Anota les matèries amb molt poca representació.
4. Contrasta-ho amb peticions reals rebudes — professorat, PT, famílies— per prioritzar.
5. Trasllada els buits detectats a criteris concrets d'adquisició, no a una llista genèrica.

D'un buit detectat a un criteri d'adquisició

Detectar un buit no serveix de molt si no es tradueix en una decisió concreta. En comptes de demanar donacions genèriques o comprar «el que faça falta», convé convertir cada buit detectat en un criteri específic —«lectura fàcil per a Primària», per exemple— i aplicar-lo tant a la part d'adquisició de fons de BiblioInnova't (vore capítol de la caixa que ja no feia por) com a peticions concretes de donació a les famílies.

Els informes disponibles depenen de l'entorn

Els informes concrets disponibles i les opcions d'exportació poden variar segons l'entorn PMB de cada centre; convé explorar quins informes de fons hi ha realment disponibles abans de donar per fet que una pregunta concreta —com «quines matèries estan poc representades»— es pot respondre d'un sol colp.

El compte que Bruno no tenia

Confiar en algú no és el mateix que donar-li les claus de tot.

Als últims dies de juny, amb els exàmens ja acabats i la biblioteca plena de xiquets que només volien seure i llegir sense pressa, Marina va vindre corrents des del pati.

—Laia, l'Aitana s'ha fet mal al genoll a educació física, no és greu però algú l'ha d'acompanyar a infermeria i jo no puc deixar el grup sola.

Vaig eixir sense pensar-m'ho dos vegades, amb l'ordinador del taulell tal com estava: la meua sessió oberta, l'usuari coordinador amb accés a tot —catalogació, exemplars, usuaris, regles de préstec, informes—, perquè eixe migdia estava revisant els criteris de lectura fàcil per a l'informe de matèries del capítol anterior.

—Queda't tu al taulell —li vaig dir a Bruno, que ja estava allí ajudant amb els préstecs del pati com feia cada divendres—. Torne de seguida.

Vaig trigar més del que pensava: quinze minuts entre la infermera, la trucada als pares d'Aitana i el paper que calia omplir. Quan vaig tornar, Bruno estava exactament on l'havia deixat, seriós, amb un grup de tres xiquets de 2n esperant.

—Un xiquet volia agafar un llibre, però ix un avís de retard d'un préstec anterior —em va dir, alçant la vista—. No sabia si deixar-lo passar o no, així que els he dit que t'esperaren.

Vaig mirar la pantalla. Tenia raó a dubtar: era exactament el tipus de decisió que jo li havia ensenyat a no prendre sol, com havíem parlat amb els retards fa temps. Vaig resoldre-ho jo mateixa en trenta segons. Però mentre ho feia, em vaig quedar mirant la barra superior de la pantalla, on encara hi deia el meu nom, i vaig sentir una cosa que no havia sentit fins aleshores amb tanta claredat: durant quinze minuts, Bruno havia tingut davant seu un ordinador amb tots els meus permisos oberts —no només préstec i devolució, sinó també la possibilitat de canviar una regla de préstec, retirar un exemplar, tocar la fitxa d'un usuari— i l'única cosa que l'havia frenat d'anar més enllà del que jo li havia ensenyat havia sigut ell mateix, no el sistema.

—Ho has fet bé, esperant-me —li vaig dir—. Però no hauria d’haver-te deixat així.

Eixa vesprada ho vaig plantejar a Rosa i Ferran, amb el mateix full que havíem fet servir feia mesos per al «bib» compartit.

—El problema no és que Bruno faça res malament —vaig dir—. És que jo mateixa no sé quin compte li correspon a algú com ell. Els tres rols que hi ha —coordinador, ajudant, col·laborador-préstecs— són tots per a personal, docent o no docent. Cap és per a un alumne que ajuda.

—Perquè no n’hi ha —va dir Ferran, sense sorpresa—. Un xiquet de sisé no pot tindre identitat digital d’ITACA3-GAD com si fóra professorat o PAS. No és que ho hagen oblidat: és que el sistema no està pensat per a això.

Vam donar voltes a la idea de crear-li un compte de «col·laborador-préstecs» amb el meu correu o un correu genèric, però Rosa la va descartar de seguida.

—Eixe rol és per a persones amb identitat pròpia dins d’ITACA3-GAD, no per a algú que encara no en té —va dir—. I encara que poguérem, no soluciona el problema real: un compte amb el nom de Bruno faria

que semblara que ell ha fet cada acció, quan de vegades l'hauràs autoritzada tu des de lluny.

Vam acabar escrivint, al document de criteris, alguna cosa que no havia existit fins aleshores com a norma explícita, només com a sentit comú que jo donava per fet: l'alumnat voluntari mai fa servir un compte propi ni una sessió d'adult oberta sense supervisió directa. Pot escanejar codis de préstec i devolució amb un adult present a la mateixa sala. No decideix res que la pantalla no resolga sola —cap avís, cap bloqueig, cap dubte—; eixos casos s'esperen o es deriven a l'adult. I si l'adult ha d'eixir, encara que siga per cinc minuts, la sessió es tanca o el taulell es tanca amb ell.

—No és desconfiança cap a tu —li vaig explicar a Bruno l'endemà, quan li ho vaig contar amb estes mateixes paraules—. És que jo no sabia com explicar-li a ningú, si alguna cosa anara malament, per què la meua sessió estava oberta i jo no era davant.

—Ho entenc —va dir ell, sense que semblara que li dolguera—. És paregut al que em vas ensenyar amb els carnets: comprovar abans, no arreglar després. Açò és igual, però amb comptes en compte de carnets.

Vaig pensar, tancant la biblioteca eixe divendres de finals de juny, en tot el que Bruno havia après aquell curs sense tindre mai un compte amb el seu nom: llegir un document escrit per algú altre i fer-lo servir de veres; avisar-me d'un error abans que es convertira en un problema; i ara, acceptar sense retret un límit que no venia d'una manca de confiança, sinó del fet que confiar en algú i donar-li totes les claus no són, mai, la mateixa cosa.

Apunt tècnic: rols, permisos i alumnat voluntari

Els rols de BiblioEdu són per a personal, no per a alumnat

BiblioEdu preveu tres rols amb identitat digital pròpia des d'ITACA3-GAD: coordinador/a, ajudant i col·laborador-préstecs (vore capítol del canvi que ningú va firmar). Els tres estan pensats per a personal docent o no docent del centre. Cap alumne, per molt de confiança que es tinga en ell, pot tindre un d'estos rols amb identitat pròpia, perquè el sistema no està dissenyat per a això.

Per què no serveix «prestar-li» un compte

Donar a un alumne l'accés a un compte d'adult —el propi o un de genèric— no soluciona el buit, el desplaça: qualsevol acció feta des d'eixe compte queda registrada com si l'haguera feta la persona titular, encara que en realitat l'haja feta algú altre sota la seua mirada, o sense ella.

Un criteri clar per a l'alumnat voluntari

Quan alumnat voluntari ajuda amb tasques de préstec i devolució al pati o al taulell, convé fixar per escrit, amb el mateix document de criteris que la resta de decisions del centre (vore capítol de perquè no depenga de mi):

1. Mai fa servir una sessió pròpia, perquè no en pot tindre.
2. Només actua amb un adult responsable present a la mateixa sala.
3. Pot escanejar codis de préstec i devolució senzills, sense incidències.
4. Qualsevol avís, bloqueig o dubte que la pantalla mostre s'espera o es deriva a l'adult.

5. Si l'adult ha d'eixir, la sessió es tanca o el taulell queda desatés fins que torne.

Confiança i accés no són el mateix

Confiar en una persona per a una tasca concreta — escanejar un codi, ajudar un company a triar un llibre— no vol dir que calga donar-li accés a tot el que un compte d'adult pot fer. El criteri no naix de dubtar de qui ajuda, sinó de poder explicar sempre, amb claredat, qui ha fet cada acció i per què tenia accés per a fer-la.

El que no pot esperar a setembre

Acabar bé un curs no és una tasca menys important que començar-lo.

—Divendres és l'acte de comiat de sisé —em va dir Ferran, un dilluns de l'última setmana de juny, assomant el cap per la porta—. Dijous ja marxem a preparar-lo, no tornaran a classe normal.

Jo estava mirant l'informe de préstecs actius, el mateix que consultava cada setmana, però eixe dilluns el vaig mirar amb una angoixa nova: vint-i-tres préstecs oberts, i onze eren de xiquets de sisé. Onze llibres que, si no tornaven abans de divendres, se n'anirien amb ells a l'institut, a casa, a un estiu sencer, i probablement no tornarien mai —no perquè ningú volguera quedar-se'ls, sinó perquè un llibre oblidat en una motxilla que ja no torna a l'escola és, a la pràctica, un llibre perdut, encara que ningú ho haguera decidit així.

Vaig pensar en el senyor dels anells de Yago, l'any passat (vore capítol del que queda quan algú se'n va),

i vaig entendre que allò havia sigut un cas urgent i aïllat, un xiquet que marxava de colp. Açò era distint: no un cas, sinó tot un curs sencer que marxava alhora, previsiblement, el mateix dia cada any, i jo no havia tingut mai, fins aleshores, una manera sistemàtica d'afrontar-ho.

Vaig imprimir la llista dels onze noms i vaig anar classe per classe amb Bruno, que eixe dilluns tenia classe normal encara i em va acompanyar a l'hora del pati amb un adult del claustro sempre present, tal com havíem acordat feia només uns dies (vore capítol del compte que Bruno no tenia). Huit llibres van tornar eixe mateix dia, alguns una miqueta rebregats però sencers. En quedaven tres.

—Este és meu, el guarde a casa des de Nadal —va dir un xiquet, amb *Wonder* a la motxilla, quan el vaig aturar al passadís—. Pensava que ja m'ho havien deixat, com un regal.

—No és un regal, és un préstec —li vaig dir, amb calma, sense retret—. Però el pots portar dijous, encara tens temps.

Els altres dos els vam localitzar dimecres, un a l'aula de música on algú l'havia deixat sense adonar-se'n, un altre a casa d'una companya a qui l'havien deixat i havia

oblidat tornar-lo. Dijous al matí, els onze préstecs de sisé estaven tancats.

—El curs passat no vaig fer açò tan aviat —li vaig confessar a Rosa, eixe mateix dijous, mentre veia marxar la fila de sisé cap a l'acte de comiat—. Vaig descobrir al setembre que faltaven quatre llibres de xiquets que ja no tornarien mai a demanar-los-ho.

—I què vas fer?

—Els vaig donar per perduts, sense ni saber si de veres ho estaven. Ningú els havia buscat a temps.

Vaig entendre, mirant la biblioteca ja buida eixa vesprada, que fins aleshores havia tractat el final de curs com un moment de menys faena, quan en realitat era exactament el contrari: era l'últim moment en què encara es podia arreglar alguna cosa abans que es convertira en un problema irreversible a l'estiu. Vaig obrir el document de criteris i vaig escriure, per primera vegada, una llista que no havia existit fins aleshores: una checklist de final de curs, al costat de la que ja teníem —sense saber-ho anomenar així— per a l'inici. Reclamar préstecs actius, sobretot de qui marxa del centre. Revisar deterioraments acumulats. Anotar millores per al curs següent, mentre

encara les recordava amb detall i no com un record borrós de setembre.

—El curs que ve, açò ho fem la primera setmana de juny, no l'última —li vaig dir a Bruno, l'endemà—. Així tenim marge si algú no torna un llibre a la primera.

—Apunta-ho —va dir ell—, que si no ho fas, l'any que ve algú ho torna a descobrir tard, com et va passar a tu.

Ho vaig apuntar. I vaig pensar que allò que Bruno acabava de dir-me, sense saber-ho, era la mateixa lliçó que jo li havia donat a ell el primer dia, amb el document que Nayara m'havia deixat escrit: un curs no comença de zero si algú ha deixat escrit per on es comença, i tampoc acaba de veres si ningú deixa escrit per on caldrà seguir.

Apunt tècnic: rutines i checklist de final de curs

Per què una rutina, i no només reaccionar

Una biblioteca escolar es manté viva amb tasques senzilles i regulars, no amb esforços puntuals quan ja hi ha un problema. Convé distingir almenys dos nivells de rutina:

una de setmanal —registrar devolucions pendents, revisar préstecs vençuts, col·locar llibres tornats, catalogar un xicotet lot— i una de mensual, amb més perspectiva —revisar informes bàsics, detectar ubicacions mal escrites, comprovar llibres deteriorats, actualitzar el quadern de canvis.

Inici i final de curs necessiten cadascun la seua checklist

L'inici de curs és el moment de preparar el sistema: revisar usuaris i grups, comprovar regles de préstec i ubicacions, i recordar al claustre com funciona la biblioteca. El final de curs és el moment de tancar bé, no de relaxar-se: reclamar devolucions pendents —amb especial atenció a qui marxa definitivament del centre—, revisar préstecs actius, detectar exemplars perduts o deteriorats, i anotar millores per al curs següent mentre encara es recorden amb detall.

Qui marxa del centre, prioritat

Un préstec pendent d'un usuari que continuarà el curs següent es pot reclamar amb calma al setembre. Un préstec pendent de qui no tornarà —sisé que passa

a secundària, un trasllat, una baixa— no té eixa segona oportunitat: si no es reclama abans que la persona marxe físicament del centre, l'exemplar sol quedar, a la pràctica, perdut per omissió, encara que ningú ho haja decidit conscientment així.

Documentació interna, la memòria que no depén de ningú

Una xicoteta documentació interna —criteris de catalogació, format de codis, ubicacions vàlides, tipus d'usuari, rutina setmanal i mensual, tasques d'inici i final de curs— evita que el coneixement es perda quan canvia la persona responsable de la biblioteca. No cal que siga complexa; cal que existisca i que s'actualitze quan es descobreix alguna cosa nova, com esta mateixa checklist de final de curs, que no va nèixer d'un manual sinó d'un curs sencer marxant alhora un dijous de juny.

El préstec que no comptava

Ensenyar bé algú nou, de vegades, comença per no deixar-lo tocar res de veres.

El primer dimarts de setembre vaig obrir la biblioteca i, per costum, vaig mirar cap a la porta esperant vore Bruno. No hi era, i per un moment vaig oblidar per què: se n'havia anat a l'institut, com tots els de sisé de l'any anterior, i la porta va quedar buida una estona més del que jo esperava.

—Jo puc ajudar-te amb els préstecs del pati, si vols —em va dir Aitana eixa mateixa vesprada, apareixent al taulell amb la mateixa determinació amb què m'havia dit, mesos abans, que el límit d'exemplars «no li agradava però tenia sentit» (vore capítol del límit que no sabia explicar)—. Bruno em va ensenyar una miqueta abans de marxar.

Vaig pensar a fer el mateix que havia fet amb Bruno tres anys arrere: asseure-la al taulell i deixar-la practicar directament amb un préstec real, mentre jo mirava per damunt del muscle. Però eixe estiu havia tingut temps de pensar en tot el que havia passat amb Bruno i el meu

compte obert (vore capítol del compte que Bruno no tenia), i una cosa nova em va aturar: si Aitana s'equivocava practicant —escanejava dos vegades el mateix codi, tornava un llibre que no tocava, deixava un préstec a mig fer—, eixe error no seria un error d'aprenentatge, seria un error real, damunt d'un usuari real i un exemplar real, encara que fóra sense voler.

Vaig obrir el sistema i vaig buscar si existia alguna manera de practicar sense tocar res de veres. Ferran em va confirmar que sí: hi havia un usuari de prova ja creat des de feia anys —«Usuari Prova», amb un codi que no coincidia amb cap alumne real— i que jo mateixa podia crear un exemplar de prova, un llibre vell i sense valor catalogat expressament per a açò, amb un codi que no es confonguera mai amb cap codi real de la biblioteca.

—I si m'equivoque amb l'usuari de prova, no passa res? —va preguntar Aitana, mentre jo li explicava per què no anàvem a practicar amb un llibre de veres.

—No passa res —li vaig dir—. Eixe préstec no compta enlloc. No apareixerà a cap informe, no li deixarà cap marca a ningú, no és un préstec real. És exactament per a açò que existeix.

Vaig catalogar un exemplar vell —un llibre de text abandonat de fa anys, sense fitxa útil— amb el codi «PROVA-01» ben visible al tejuelo, i el vaig apuntar al quadern de canvis perquè ningú el confonguera mai amb un exemplar real ni el retirara pensant que era un error. Aitana va practicar amb ell tota la vesprada: prestar-lo, tornar-lo, prestar-lo de nou, equivocar-se a propòsit escanejant-lo dos vegades seguides només per vore què passava.

—Ix un avís que diu que ja estava prestat —va dir, satisfeta, com si haguera trobat una trampa al joc.

—Eixe mateix avís ixa amb un llibre real —li vaig explicar—. La diferència és que ara pots vore què fa el sistema sense que li passe res a ningú si t'equivoques.

Al cap de dos setmanes, quan ja tenia prou confiança amb l'usuari i l'exemplar de prova, vaig deixar que Aitana fera el primer préstec real, amb mi al costat, amb un adult sempre present com havíem acordat amb Bruno. No es va equivocar, però jo vaig pensar que, si s'haguera equivocat, hauria sigut la primera vegada i no la desena, i que totes les vegades anteriors —les de practicar de veres, sense por— li havien donat una seguretat que jo no li havia pogut donar a Bruno el seu primer dia, perquè

jo mateixa no sabia encara, aleshores, que existia una manera de practicar sense arriscar res.

Vaig pensar, tancant la biblioteca eixe dimarts de setembre, que trobava a faltar Bruno d'una manera que no havia esperat —no només per l'ajuda, sinó per com havia après a mirar les coses amb ell al costat—, i que Aitana, sense saber-ho, estava a punt de convertir-se en algú semblant, amb la diferència que esta vegada jo no l'ensenyaria a força d'equivocar-nos totes dues alhora amb llibres de veres.

Apunt tècnic: usuaris i exemplars de prova

Per a què serveixen

Un usuari de prova i un exemplar de prova permeten practicar operacions bàsiques —préstec, devolució, cerca, renovació— sense afectar dades reals. Són especialment útils per a formar personal nou o alumnat voluntari, i també per a comprovar que una configuració nova (una regla de préstec, un canvi de permisos) funciona com s'espera abans d'aplicar-la a usuaris reals.

Com identificar-los sense confusió

Un exemplar de prova ha de tindre un codi que no es puga confondre mai amb un codi real —per exemple, amb un prefix clar com «PROVA-»— i convé anotar-lo al quadern de canvis perquè ningú el retire, el descarte o el confonga amb un exemplar real per error. El mateix val per a l'usuari de prova: un nom i un codi que deixin clar, a primera vista, que no correspon a cap persona real del centre.

Per què no compten com a préstecs reals

Un préstec fet amb un usuari i un exemplar de prova no hauria d'aparèixer als informes reals de circulació ni deixar cap marca en cap usuari real. Si algun informe els inclou per error —per exemple, en un recompte total de préstecs del trimestre—, cal filtrar-los abans de treure conclusions o compartir dades (vore capítol del prestatge que encara no existia).

Revisar-los a l'inici de curs

La checklist d'inici de curs (vore capítol del que no pot esperar a setembre) inclou comprovar que l'usuari

i l'exemplar de prova encara funcionen com s'espera, sobretot si ha passat temps des de l'últim ús o si el sistema ha canviat d'entorn. Si no existixen encara al centre, val la pena crear-los abans que calga formar algú nou amb presses.

Practicar sense por, l'objectiu real

L'avantatge principal d'un usuari i un exemplar de prova no és tècnic, és humà: permet que qui aprén s'equivoque tantes vegades com calga sense la por de fer mal a algú real, i eixa confiança es nota després, quan ja treballa amb dades de veres.

El que no cap en una fitxa

No tota cura cap en el lloc que sembla més a mà.

—Vull demanar-te una cosa, i no sé si té sentit —em va dir Marina, la mestra de PT, un dimecres d’octubre, després que els xiquets hagueren eixit ja cap al pati—. L’Ares, de tercer, està passant un moment difícil a casa. Els pares estan separant-se i els últims dies oblida coses, es despista, torna llibres tard. Voldria que, si tu o qui siga et trobes amb algun retard seu, ho sapigueu abans de dir-li res, sense que jo haja d’explicar-ho cada vegada.

Ho vaig entendre de seguida, i em va semblar una petició raonable, fins i tot generosa: Marina no em demanava fer res estrany, només que jo tractara Ares amb la paciència que la situació mereixia. Vaig obrir la fitxa d’usuari d’Ares al sistema, amb el cursor ja damunt del camp d’observacions, a punt d’escriure «pares en procés de separació, ser comprensiva amb retards».

Em vaig aturar just abans de teclejar-ho.

Vaig pensar en el que havia après feia temps sobre dades mínimes: una fitxa de biblioteca ha de contindre el que fa falta per gestionar préstecs, no tot el que sé sobre

la vida de l'alumnat. No era el mateix cas que els llistats amb noms que havia evitat fer públics (vore capítol de la memòria sense assenyalar ningú) —ningú anava a vore açò tret de mi—, però el problema no era només qui ho veuria. Era que una fitxa de biblioteca no és el lloc on ha de viure una dada com esta, encara que la intenció fóra bona, i encara que només la mirara jo.

—No puc escriure-ho ací —li vaig dir a Marina, quan la vaig trobar al pati un poc després—. No perquè no m'importe, sinó perquè no és el lloc. Si algun dia algú altre gestiona la biblioteca —un substitut, algú nou—, trobarà escrit «pares separant-se» d'un xiquet de tercer sense cap context, sense saber si encara és cert, sense que ningú li haja demanat permís per saber-ho.

—Aleshores com ho fem? —va preguntar ella, sense molestar-se, més aviat pensant-hi en veu alta amb mi.

Vam decidir, entre les dos, una manera distinta de fer el mateix: en compte d'una nota amb el motiu real, vaig escriure a la fitxa d'Ares una frase neutra, operativa —«seguiment proper en préstecs, consultar amb tutoria en cas de dubte»—, sense cap detall de per què. Qualsevol que la llegira sabia que calia tractar eixe cas amb cura, sense saber res més que allò que necessitava saber per fer

bé la seua faena. El motiu real es quedava on havia d'estar: amb Marina i amb l'equip d'orientació, no en un sistema pensat per a préstecs de llibres.

Aquella mateixa vesprada, ja amb el dubte despert, vaig repassar altres fitxes antigues, de quan encara no existia cap criteri escrit sobre açò. Vaig trobar-ne una, d'un xiquet que ja havia acabat Primària feia dos anys, amb una nota que algú havia escrit el meu primer any, abans que jo aprenguera res d'açò: «sol perdre els llibres, avisar sempre als pares, família complicada». Ningú l'havia escrit amb mala intenció, seguríssim, però llegir-la ara em va fer sentir estrany, com llegir un judici sobre algú que ja no hi era per defensar-se'n. Vaig esborrar la part sobre la família, i vaig deixar només el que tenia sentit operatiu: que eixe usuari, quan hi era, necessitava recordatoris addicionals de devolució.

—No tota cura cap en una fitxa —li vaig dir a Ferran, quan li ho vaig contar—. De vegades cuidar bé algú és, precisament, no escriure-ho on no toca.

Apunt tècnic: dades mínimes en una fitxa d'usuari

Què sí que té sentit registrar

Una fitxa bàsica d'usuari necessita només el que fa falta per gestionar préstecs: nom i cognoms, identificador intern si el centre el fa servir, grup o curs, tipus d'usuari, data d'alta, estat actiu o inactiu, i observacions únicament quan són necessàries per a la gestió del préstec en si.

Què no hauria d'anotar-se mai en una fitxa de biblioteca

- Informació mèdica.
- Dades familiars que no calen per prestar llibres.
- Comentaris personals sobre el caràcter o la conducta.
- Sancions no relacionades amb la biblioteca.
- Valoracions subjectives sobre la persona.

La biblioteca necessita dades per gestionar préstecs, no per acumular informació sobre les persones que la fan servir.

Quan la intenció és bona, el risc és més difícil de vore

És fàcil detectar un excés de dades quan naix de la desídia —copiar i enganxar informació de sobra perquè és més ràpid. És més difícil quan naix de la cura real cap a algú, com voler que qualsevol que atenga un xiquet en un moment difícil sàpia tractar-lo amb paciència. En eixos casos, convé preguntar-se si la informació sensible pot substituir-se per una indicació operativa neutra —«seguiment proper», «consultar amb tutoria»— que done la mateixa utilitat pràctica sense deixar escrit el motiu real en un sistema que no és el lloc on ha de viure.

On sí que ha de viure eixa informació

El motiu real d'una situació personal o familiar ha de quedar-se amb qui té la responsabilitat i la formació per gestionar-lo —tutoria, orientació, l'equip educatiu—, no en una fitxa de biblioteca. Un sistema de préstecs no és, ni ha de convertir-se mai, en un registre paral·lel de circumstàncies personals.

Revisar fitxes antigues de tant en tant

Val la pena revisar, de tant en tant, fitxes creades abans que el centre tinguera un criteri clar sobre açò, sobretot d'usuaris que ja no estan actius. Una nota escrita fa anys, sense mala intenció, pot continuar dient coses sobre algú que ja no hi és per demanar que es corregisquen o s'esborren.

El Marc equivocat

Un codi identifica algú. Un nom, de vegades, només s'hi assembla.

—El carnet no es llig, li ha quedat el codi de barres ratllat —em va dir Aitana, un divendres de novembre, amb un xiquet de 4t esperant davant del taulell del pati—. Com ho faig?

—Busca'l pel nom a la llista, i comprova el grup abans de triar-lo —li vaig dir, sense alçar-me del meu propi taulell, on tenia tres xiquets més esperant—. Si n'hi ha més d'un amb el mateix nom, mira el cognom o pregunta el curs.

Vaig sentir-la teclejar «Marc» al cercador, i vaig sentir també, sense parar-hi massa atenció, que la llista li havia tornat dos resultats. Vaig confiar que ho resoldria com li havia explicat mil vegades amb els exemplars: comprovar abans, no arreglar després. No vaig alçar el cap per mirar-ho.

Tres setmanes després, una mare va vindre al taulell amb la cara de qui no entén res.

—El meu fill diu que no ha agafat cap llibre este mes, i li ha arribat un avís de retard —va dir, ensenyant-me el paper que Marc, de 4t B, havia portat a casa amb vergonya.

Vaig obrir la seua fitxa. Efectivament, hi figurava un préstec actiu des de fa tres setmanes, d'un llibre que jo no recordava haver-li vist mai a les mans. Vaig preguntar-li a ell mateix, que m'esperava fora amb la mare, encara més incòmode que ella.

—Jo no l'he agafat mai, eixe llibre —va dir, segur—. Ni sé quin és.

Vaig buscar al catàleg intern qui més es deia Marc. N'hi havia un altre, a 4t A, amb el mateix nom i un cognom que començava per la mateixa lletra. El divendres que Aitana havia buscat «Marc» a la llista, havia triat el primer que li havia eixit, sense fixar-se en el grup ni en el cognom sencer, perquè el xiquet que esperava era, precisament, l'altre Marc, el de 4t A, i ella no ho sabia.

No vaig culpar-la quan li ho vaig explicar eixa mateixa vesprada; jo mateixa no havia comprovat res quan la vaig sentir teclejar, confiada que la meua explicació d'un minut, feta de passada, seria suficient per a una situació que ni jo mateixa havia previst amb claredat.

—Vaig triar el primer que ixia —em va dir Aitana, amb la veu trencada, quan li ho vaig contar—. No vaig pensar que n’hi haguera un altre igual.

—No és culpa teua de veres —li vaig dir—. És culpa meua, per no haver-te explicat que un nom no és mai prou per identificar algú, només s’hi assembla. Necessitem el grup, sempre, quan el codi falla.

Vaig corregir el préstec: el vaig traure del Marc de 4t B i el vaig assignar al de 4t A, que sí que el tenia, encara sense tornar, a casa. Vaig trucar a la mare del primer Marc per disculpar-me, amb les paraules exactes, sense buscar excuses tècniques que ella no havia de pair. Vaig parlar amb el segon Marc, que ni sabia que hi havia un problema, i li vaig recordar, amb normalitat, que tenia un llibre pendent.

Aquella nit vaig afegir una línia nova al document de criteris, una que no havia fet falta fins aleshores perquè cap error com este havia arribat mai tan lluny: quan el codi d’un carnet no es llig i cal buscar per nom, mai es tria de la llista sense confirmar el grup, i si hi ha dubte real, es demana directament al xiquet que diga el seu curs abans de triar res. Vaig pensar que era, en el fons, la mateixa lliçó que li havia ensenyat a Bruno amb els carnets el seu

primer any —«eixe carnet no coincidirà amb el que hi ha al sistema si l’escrïus a mà»—, ara aplicada no a un llibre, sinó a una persona, i em va costar més acceptar-la per això mateix: un exemplar equivocat es corregeix sense que ningú se senta malament. Un nom equivocat li havia arribat a un xiquet de nou anys com un avís de retard que no li tocava.

Apunt tècnic: incidències de préstec i identificació d’usuaris

El codi identifica, el nom només s’hi assembla

El codi del carnet d’un usuari identifica una persona concreta de manera inequívoca. Un nom, en canvi, pot repetir-se entre diversos usuaris del mateix centre, sobretot entre grups d’edat amb noms habituals. Buscar per nom sense confirmar cap altra dada —grup, curs, cognom sencer— pot fer que es trie la persona equivocada sense que res ho advertisca.

Incidències habituals en un préstec

Entre les incidències més freqüents que cal anotar i revisar amb calma hi ha: un usuari que assegura haver tornat un llibre que el sistema encara mostra com a pendent, un exemplar que no apareix, un codi que no es llig, un llibre que torna deteriorat, i un préstec fet a l'usuari equivocat. Cap d'estes situacions és estranya per si mateixa; el problema apareix quan no es revisen a temps.

Quan el codi falla, comprovar sempre el grup

Si el codi de barres d'un carnet no es llig i cal buscar l'usuari per nom a la llista, no n'hi ha prou amb triar el primer resultat que sembla correcte. Cal confirmar almenys una dada addicional —el grup o curs— abans de completar el préstec, i si hi ha dubte real, la manera més segura és preguntar directament a la persona que té davant.

Corregir un préstec mal assignat

1. Localitza el préstec assignat a l'usuari equivocat.
2. Confirma amb la persona real qui hauria de tindre'l.

3. Corregix l'assignació al sistema.
4. Explica amb claredat, sense excuses tècniques, què va passar a qui s'haja vist afectat.
5. Anota la incidència perquè no quede sense rastre.

Formar en la incidència, no només en el pas correcte

Ensenyar el pas habitual —escanejar un codi— no és suficient si no s'ensenyà també què fer quan eixe pas falla. Les excepcions són, precisament, on més fàcilment es cometen errors que afecten una persona real, i mereixen tant de temps de formació com el procediment normal.

El que les observacions no aturen

Una nota escrita no és, per si sola, una barrera.

—Este llibre és especial, no vull que isca de l'escola —em va dir la presidenta de l'AMPA, un dimarts de desembre, deixant damunt del taulell un atlas il·lustrat enorme, de tapa dura, amb làmines desplegable—. L'hem comprat entre totes les famílies per a l'aula de projectes. Si es trenca una làmina fora, no es pot arreglar.

Vaig entendre-ho de seguida i vaig catalogar-lo amb cura eixa mateixa vesprada: títol, autoria, matèria, ubicació «biblioteca». A l'estat, «disponible», perquè físicament ho estava. I al camp d'observacions, vaig escriure, convençuda que n'hi hauria prou: «Donació AMPA, no prestar fora del centre, només consulta a l'aula».

Vaig pensar que ja estava resolt.

Dues setmanes després, un xiquet de 5é va vindre al taulell amb l'atlas sota el braç, content d'haver-lo trobat.

—Me l'emporte a casa per al treball de socials —va dir, ja amb el carnet a la mà.

Jo no era al taulell eixe migdia; hi era Bruno... no, Bruno ja no hi era, hi era Aitana, sola, complint exactament el que havia après: escanejar el codi de l'exemplar, escanejar el carnet, confirmar el préstec. El sistema no li va mostrar cap avís, cap bloqueig, cap senyal que allò no fóra un préstec com qualsevol altre. Les observacions que jo havia escrit no apareixien enlloc en eixa pantalla; calia obrir la fitxa completa del registre i llegir-les expressament, cosa que ningú fa en trenta segons amb una fila de xiquets esperant.

L'atles va tornar l'endemà, sencer, sense cap dany. Però quan la mare del xiquet me'l va portar, amb ell mateix carregant-lo com si fóra fràgil de veres, em va dir una frase que em va quedar clavada:

—L'hem tingut tota la nit al menjador, amb por que li passara alguna cosa. No sabíem que no es podia traure de l'escola.

No li havia passat res al llibre. Però podia haver-li passat, i jo m'hauria hagut d'explicar davant de tota una AMPA que havia demanat, amb tota la raó, que eixe llibre no eixira mai del centre.

Vaig parlar-ho amb Rosa i Ferran l'endemà.

—Vaig escriure la restricció, però només com una nota —els vaig dir—. Una nota que ningú veu al moment de prestar, no és una restricció de veres, és un desig meu escrit en un lloc que ningú mira.

—Les observacions serveixen per anotar coses útils, no per substituir un camp important —va dir Ferran, recordant una frase que jo mateixa havia llegit fa temps sense parar-hi prou atenció—. Si volies que no es poguera prestar fora, calia dir-ho amb l'ubicació o amb l'estat, no amb un comentari.

Vam decidir crear una ubicació nova, «biblioteca - només consulta», per als exemplars que, com l'atles, no havien de circular fora del centre encara que físicament estiguessen disponibles. Vaig revisar tot el fons buscant altres exemplars amb notes semblants a les observacions —«no prestar», «fràgil, només aula», «consultar-hi abans»— i en vaig trobar quatre més, tots donats per famílies o pel claustre amb la mateixa confiança que jo havia tingut amb l'atles: que escriure-ho seria suficient.

—Ara sí que no eixirà, encara que ningú llija res —li vaig dir a Aitana, quan li vaig explicar el canvi—. No confiem que algú llisca una nota. Confiem que el sistema mateix ho impedisca.

Vaig pensar, tancant la biblioteca eixa nit, en tot el que havia après sobre confiar en la memòria o la bona voluntat de qui vindria després de mi —un carnet escrit a mà, un post-it amb una contrasenya, una nota d'observacions que jo havia donat per prou. Cada vegada la lliçó era la mateixa, amb un vestit distint: el que de veres importa no pot dependre que algú ho llisca a temps.

Apunt tècnic: observacions, i per què no substitueixen un camp real

Per a què serveixen les observacions

El camp d'observacions d'un exemplar serveix per anotar informació útil que no encaixa en cap altre camp: una coberta reparada, una pàgina que falta, l'origen d'una donació, indicacions d'ús. És informació de consulta, pensada per a qui obri la fitxa completa i la llisca amb calma.

Per què no ha de substituir camps importants

Les observacions no haurien d'usar-se mai per substituir camps com la ubicació, l'estat o el codi. Una restricció

escrita només com a observació —«no prestar fora del centre», «només consulta a l'aula»— no apareix durant el procés normal de préstec, i per tant no impedeix res: només informa a qui, per casualitat o per costum, obri la fitxa sencera abans de prestar.

Fer que una restricció siga real

Si un exemplar no ha de circular fora del centre, la manera fiable de garantir-ho és mitjançant l'estat o la ubicació, no mitjançant una nota. Una ubicació pròpia —per exemple, «només consulta»— o un estat que reflectisca eixa condició fa que la restricció formi part del funcionament normal del sistema, en compte de dependre que algú la recorde o la llija a temps.

Revisar el fons buscant restriccions mal aplicades

Val la pena revisar de tant en tant les observacions de tot el fons buscant paraules com «no prestar», «només aula» o «fràgil», per detectar exemplars als quals se'ls ha volgut posar una restricció real que mai s'ha aplicat de veres, i corregir-ho abans que algú se n'adone per un ensurt, no per una revisió tranquil·la.

La lliçó general: allò important no pot dependre de la memòria

Una nota, un post-it, un comentari ben intencionat poden ajudar a recordar alguna cosa mentre qui els ha escrit encara hi és i encara ho recorda. Res d'això substitueix un mecanisme del sistema que aplique la regla sola, independentment de qui estiga eixe dia al taulell (vore capítol de perquè no depenga de mi).

Les fitxes que no deien res

Un catàleg pot estar tècnicament perfecte i, tot i així, no ajudar ningú a triar res.

—No trobe cap llibre que em cride l’atenció —em va dir un xiquet de 3r, un dijous de gener, assegut davant de l’OPAC amb la cara de qui ha buscat massa estona sense èxit—. He posat «por» a temes i m’han eixit dotze, però no sé quin triar.

Vaig mirar per damunt de la seua espatla. Dotze fitxes, totes correctes: títol, autoria, editorial, matèria «por» ben assignada. Cap errada, cap duplicat, cap camp buit dels que jo revisava sempre amb tanta cura. I, tot i així, dotze línies fredes que no deien res més del que ja es veia des de fora d’un llibre tancat.

—Este de quina va? —li vaig preguntar, senyalant-ne un a l’atzar.

—No ho sé, per això et pregunte —va dir ell, amb tota la raó.

Em vaig quedar mirant la pantalla més estona del que hauria volgut. Havia passat mesos revisant que cada fitxa fóra tècnicament correcta —l’autoria ben escrita, la

matèria assignada, l'estat al dia— i mai m'havia parat a pensar que una fitxa correcta i una fitxa útil no eren, necessàriament, la mateixa cosa. El xiquet no necessitava saber que el llibre existia i estava disponible. Necessitava saber, encara que fóra en dos línies, de què anava, per decidir si li cridava l'atenció de veres.

Vaig obrir el catàleg intern eixa vesprada i vaig comprovar-ho: cap dels prop de sis-cents registres tenia el camp de resum omplit. Cap. Havia catalogat sis-cents llibres pensant en si estaven ben identificats, no en si algú, mirant només la pantalla, podria triar-los amb ganes.

—No cal que ho faça jo sola —li vaig dir a Rosa l'endemà—. Als clubs de lectura hi ha xiquets que ja s'han llegit molts d'estos llibres. Podrien escriure'n ells mateixos el resum.

Vam provar-ho amb Aitana, que llegia molt i s'ho va prendre com un repte seriós. El seu primer resum, per a una novel·la de misteri que li havia agradat molt, deia així: «Un grup d'amics descobreix que el dolent de tot és el pare d'un d'ells, i al final es mor caient per un pont». Ho vaig llegir dos vegades, sense saber ben bé com dir-li que allò, tot i estar ben escrit, feia exactament el contrari del que buscàvem.

—Has explicat el final sencer —li vaig dir, amb cura—. Un resum no és contar la pel·lícula completa, és obrir la porta perquè algú vulga entrar-hi. Qui el llija, ha de vore de què va sense saber com acaba.

—Aleshores què pose?

—El punt de partida. Uns amics descobreixen un secret sobre un adult en qui confiaven. Prou. Que la resta la trobe llegint-lo, no llegint el teu resum.

Ho va reescriure en dos línies, sense el final, sense dir si li havia agradat o no —eixe era un altre error habitual, barrejar el resum amb l'opinió personal—, només el punt de partida i prou. Vam repetir l'exercici amb deu llibres més, entre Aitana i dos companys més del club de lectura, sempre amb la mateixa norma senzilla: què passa al principi, mai com acaba, sense dir si és bo o roïn.

Un mes després, vaig tornar a trobar el mateix xiquet de 3r davant de l'OPAC, buscant per «por» un altre cop.

—Este —va dir, sense dubtar, senyalant un dels que ara sí que tenia resum—. «Una xiqueta troba una porta al fons de l'armari que no hauria d'existir». Vull saber què hi ha darrere.

Se'l va emportar eixa mateixa vesprada. Vaig pensar, tancant la biblioteca eixa nit, que tot el curs havia estat

aprenent a fer un catàleg que no mentira: que cada dada fóra certa, que cap exemplar estiguera on no estava, que cap usuari es confonguera amb un altre. Mai havia pensat que un catàleg podia dir només la veritat i, tot i així, quedar-se mut davant de la pregunta més senzilla de totes: i este llibre, de què va?

Apunt tècnic: el resum a la fitxa del catàleg

Un catàleg correcte no és, per si sol, un catàleg útil

Una fitxa pot tindre tots els camps bàsics ben omplits —títol, autoria, matèria, disponibilitat— i, tot i així, no ajudar ningú a decidir si vol llegir eixe llibre. Per a qui navega l'OPAC buscant idees de lectura, i no un títol concret que ja coneix, la informació purament bibliogràfica sol ser insuficient.

Què pot mostrar una fitxa de l'OPAC

Una fitxa de l'OPAC pot incloure, a més de títol, autoria, editorial, any, ISBN i matèries: un resum. No tots els entorns el mostren de la mateixa manera, però quan hi

és, sol ser el camp que més ajuda a triar, perquè és l'únic que respon a la pregunta «de què va» sense haver d'obrir el llibre físicament.

Com escriure un bon resum

- Explica el punt de partida, no el desenllaç.
- No reveles com acaba ni qui és el responsable d'un misteri.
- Manté'l breu, dos o tres línies com a molt.
- No hi barreges l'opinió personal («m'ha agradat molt»): el resum descriu, no valora.

Convertir-ho en una tasca compartida

Escriure resums per a sis-cents registres pot ser inabordable per a una sola persona. Implicar alumnat que ja ha llegit eixos llibres —per exemple, des d'un club de lectura— converteix una tasca de catalogació en una activitat educativa real, i dona a l'alumnat un motiu concret per rellegir amb ulls distints allò que ja ha llegit.

Revisar-ho amb la mateixa cura que la resta del catàleg

Un resum mal escrit —amb el final revelat, o massa llarg, o confós amb una opinió— pot ser tan poc útil com

no tindre'n cap. Convé revisar els primers resums escrits per alumnat abans de publicar-los, amb la mateixa atenció amb què es revisa qualsevol altra dada del catàleg.

La llista que no vaig penjar

Un retard es recupera. No cal, per recuperar-lo, exposar ningú.

—Mira quants en tenim pendants —em va dir Ferran, un dimarts de febrer, ensenyant-me un informe imprés amb catorze noms i els dies de retard de cadascú—. Se m’ha ocorregut una cosa: fem una llista i la pengem al costat de la porta de la biblioteca. Quan un xiquet veu el seu nom ahí, en pública, torna el llibre a l’endemà. Ho he vist fer en un altre centre i funcionava.

Vaig mirar la llista. Catorze noms, alguns amb un sol dia de retard, altres amb tres setmanes. Entre ells, sense sorpresa, hi havia Ares, l’alumne de Marina que ja sabia que passava per un moment difícil (vore capítol del que no cap en una fitxa). No vaig dir res de seguida; la idea de Ferran no naixia de la maldat, naixia del cansament d’un professor que veia com s’acumulaven els retards mes rere mes sense que res canviara.

—Podria funcionar —vaig admetre, i durant un moment vaig pensar seriosament a imprimir-la i penjar-la eixa mateixa vesprada. Practicar, ràpida, efectiva. Ja tenia

el full a la mà quan vaig recordar una altra conversa, mesos arrere, sobre per què no fèiem servir noms en cap informe que algú altre poguera veure (vore capítol de la memòria sense assenyalar ningú).

Vaig deixar el full damunt del taulell, sense penjar-lo.

—No puc fer-ho, Ferran —li vaig dir—. No perquè no funcione. Segurament funcionaria. Però un xiquet amb un llibre pendent no és el mateix que un xiquet amb un problema a casa que li fa oblidar coses, o un xiquet que simplement no troba el llibre entre els seus papers. Penjar els dos noms junts, sense distingir-los, no soluciona res del que de veres passa; només fa que qui ja ho passa malament, ho passe pitjor davant de tota l'escola.

—Aleshores què fem, deixar-ho estar? —va preguntar ell, no amb ràbia, amb cansament real.

—No, els recuperem un a un —vaig dir—. Eixe és el sentit d'un retard: no és un càstig, és una cosa pendent de resoldre. Deixa'm els catorze noms, però no per penjar-los, per parlar amb cadascú.

Vaig dedicar la resta de la setmana a açò, entre classes i el meu propi horari de biblioteca. Amb la majoria n'hi va haver prou amb una conversa curta al pati —«recorda't del llibre, on creus que pot estar?»— i el llibre va aparéi-

xer l'endemà o l'altre, oblidat en una motxilla o en un calaix de casa. Amb dos xiquets, calia només allargar el termini uns dies, sense fer-ne cap drama. Amb Ares, vaig parlar amb Marina abans, com havíem acordat, i entre les dos vam decidir donar-li més temps sense comptar-lo com a retard formal, perquè el que passava a casa seua no tenia res a vore amb si cuidava o no els llibres.

Al cap de deu dies, de catorze noms només en quedaven dos, i amb estos ja estava parlant directament amb les famílies, amb calma, sense pressa i sense exposar-los davant de ningú. Ferran va vindre a preguntar-me com anava.

—Sense la llista —li vaig dir—. Un a un.

—És més faena —va dir ell, no com a queixa, com a constatació.

—Sí —vaig admetre—. Però un xiquet no és un nom en una paret. Si el que volem és que torne el llibre i aprenga a cuidar-lo, penjar el seu nom no ensenya això. Ensenya que quan falles, tothom se n'assabenta.

Vaig guardar el full que havia deixat damunt del taulell, sense penjar-lo mai, dins d'una carpeta amb la data. No perquè el necessitara per a res, sinó perquè em recordara, la pròxima vegada que algú —jo mateixa,

potser— tinguera una solució ràpida a mà, que la rapidesa no sempre és la mateixa cosa que fer-ho bé.

Apunt tècnic: gestionar els retards amb criteri educatiu

Què és un retard

Un retard apareix quan passa la data prevista de devolució i l'exemplar no ha tornat. En una biblioteca escolar, els retards han de gestionar-se amb criteri educatiu: la finalitat no és castigar, és recuperar els llibres i ensenyar a tindre cura d'un recurs comú.

Per què l'exposició pública no és la resposta

Fer pública una llista de persones amb retards — encara que siga amb bona intenció, per «pressionar suaument»— barreja situacions molt distintes sota una mateixa etiqueta: un oblit puntual, una dificultat real, una simple despistada. A més, exposar dades personals d'esta manera xoca amb el mateix criteri que ja s'aplica a qualsevol altra informació d'usuaris i préstecs: no s'ha de fer pública informació que identifique persones concretes

sense necessitat real (vore capítol de la memòria sense assenyalar ningú).

Una gestió individual, no massiva

Revisar l'informe de préstecs pendents amb regularitat permet detectar retards prompte, però la resposta més eficaç sol ser individual: una conversa curta, un recordatori directe, i quan calga, coordinació amb tutoria o família. Açò costa més temps que una solució col·lectiva, però tracta cada situació pel que és de veres, en compte de tractar-les totes igual.

Distingir un retard d'una situació que necessita un altre tipus de resposta

No tot retard és igual. Un retard puntual es resol amb un recordatori. Un retard que s'allarga o es repeteix pot ser senyal d'una altra cosa —una dificultat personal, una necessitat de suport— que no es resol insistint més fort, sinó parlant amb qui coneix eixa situació, com tutoria o l'equip d'orientació.

La finalitat última

Un sistema de préstecs registra retards perquè algú pugui fer-ne seguiment, no perquè servisquen per assenyalar ningú. El seu ús ha d'estar sempre orientat a recuperar allò que és de tots i a ensenyar a cuidar-ho, no a fer sentir malament qui, per un motiu o un altre, encara no ho ha tornat.

El Quixot que no tenia dibuixos

No tota reedició és la mateixa obra. De vegades, canviar-la de veres és fer-ne una altra.

—Este ja el tenim, mira —em va dir Aitana, un dimecres de març, traent d’una caixa de donacions un exemplar prim, ple d’il·lustracions de colors, amb la coberta que deia *Don Quixot de la Manxa*, adaptació per a Primària—. He buscat «Quixot» a l’OPAC i ha eixit un registre amb eixe títol i eixe autor. L’afig com a exemplar nou d’eixe mateix.

Vaig assentir sense mirar-ho amb prou cura, ocupada amb un altre grapat de llibres. Tenia sentit: mateix títol, mateix autor, un llibre més del mateix. Aitana va escanejar el codi nou, el va vincular al registre bibliogràfic que ja existia des de feia dos anys —una edició completa, sense dibuixos, de més de tres-centes pàgines, que algú havia catalogat abans que jo arribara— i el va col·locar la prestatgeria amb els altres.

Tres setmanes després, la mestra de 3r em va vindre a demanar «el Quixot, l'adaptat, el que tinc entés que teniu, per llegir-lo a classe aquest trimestre».

Vaig buscar-lo la l'OPAC. Va aparéixer un únic registre, amb dos exemplars, cap manera de distingir quin era quin des de la fitxa: el mateix títol, el mateix autor, la mateixa descripció de tres-centes pàgines que corresponia només a l'edició original. Vaig anar a la prestatgeria i vaig triar, a ull, el que em va semblar el llibre correcte pel gruix del llom. Vaig encertar, per sort, i la mestra se'l va emportar content.

El que no vaig preveure va ser el que va passar dues setmanes després amb un xiquet de 3r, quan li tocava el seu torn de llegir-lo a casa per un dia.

—Este no és el que llegíem a classe —em va dir, amb el llibre gros i sense dibuixos entre les mans, l'endemà, decebut de veres—. El de classe té dibuixos i este no en té cap.

Havia agafat, sense saber-ho, l'exemplar equivocat: el mateix registre, dos llibres físicament molt distints, i cap manera al sistema de triar l'un o l'altre a consciència perquè, per a l'OPAC, eren exactament el mateix.

Vaig entendre l'error eixa mateixa vesprada, mirant els dos exemplars costat a costat damunt del taulell: un, de tres-centes pàgines, text complet, sense il·lustracions; l'altre, de huitanta, retallat i adaptat, ple de dibuixos, pensat per a xiquets de huit anys. No eren el mateix llibre amb cobertes diferents, com les quatre còpies de *Wonder* que havia catalogat el meu primer any (vore capítol de cinc exemplars, un llibre). Eren dos obres distintes que compartien només el nom de l'autor original i una part de la trama.

—Vaig assumir que «mateix títol, mateix autor» volia dir «mateixa obra» —li vaig explicar a Aitana, sense retraure-li-ho, perquè jo havia comés exactament el mateix error el meu primer any, amb un altre llibre—. Quan cinc famílies porten el mateix *Wonder*, sí, és el mateix llibre cinc vegades. Però quan algú adapta un clàssic per a xiquets, el retalla, hi afig dibuixos, el reescriu perquè es puga entendre a huit anys... allò ja no és una còpia. És una altra manera de contar la mateixa història, prou distinta com per merèixer la seua pròpia fitxa.

Vam crear un registre nou per a l'edició adaptada: títol propi —*Don Quixot de la Manxa (adaptació per a Primària)*—, número de pàgines real, descripció pròpia.

Vam deixar l'edició completa amb el seu registre original, sense tocar-lo. I vaig repassar, eixa mateixa setmana, altres clàssics del fons que sabia que teníem en més d'una versió —*Les mil i una nits*, alguna faula d'Isop il·lustrada—, per comprovar que no haguérem comés el mateix error sense adonar-nos-en.

—Com saps quan és de veres la mateixa obra i quan no? —em va preguntar Aitana, mentre acabàvem.

—Si només canvia l'exemplar físic —vaig dir-li, recordant-ho jo mateixa mentre ho explicava—, és el mateix llibre, un exemplar més. Si canvia l'edició de veres, si és una adaptació, una traducció important o una versió abreujada, val la pena aturar-se i mirar-ho amb calma abans de decidir. I si tens dubtes de veres, no ho decidisques a corre-cuita. Anota-ho i revisa-ho amb temps, com quasi tot açò.

Apunt tècnic: quan una edició necessita un registre propi

La regla bàsica

Si el que canvia és només l'exemplar físic —una còpia més del mateix text, encara que siga d'una editorial distinta o d'un any distint d'impressió—, no cal crear un registre bibliogràfic nou: n'hi ha prou amb un exemplar nou vinculat al registre existent.

Quan sí que cal parar-se a pensar

- Si l'edició canvia de forma important, convé revisar-ho abans de decidir.
- Si és una adaptació, una traducció o una versió abreujada, pot necessitar un registre distint del de l'obra original.
- Si hi ha dubte real, no s'improvisa: s'anota per revisar-ho amb calma, no a corre-cuita amb una fila de xiquets esperant.

Per què importa distingir-ho

Un registre bibliogràfic no és només una etiqueta amb el títol i l'autor: és la descripció que algú farà servir per decidir si eixe llibre és el que busca. Si dos edicions molt distintes —una completa, una adaptada i il·lustrada— comparteixen el mateix registre, ningú pot triar amb seguretat quina de les dos té davant fins que l'obri físicament, i el catàleg deixa de complir la seua funció bàsica: dir amb precisió què hi ha realment darrere de cada fitxa.

Un exemple real

Cinc còpies idèntiques d'un mateix llibre són cinc exemplars d'una mateixa obra. Una edició completa i una adaptació abreujada per a Primària del mateix clàssic, en canvi, poden necessitar registres distints, encara que compartisquen títol i autoria original.

Revisar el fons de tant en tant

Val la pena revisar, de tant en tant, els clàssics o obres molt reeditades del fons —contes populars, faules, obres adaptades per a diversos edats— per comprovar que cada edició realment distinta té el seu propi registre, i que cap

versió abreujada ha quedat amagada darrere de la fitxa d'una edició completa que no li correspon.

El grup que no venia mai

Un informe no només mostra errades. De vegades mostra a qui no hem arribat.

—Rosa em demana un parell de dades per a la memòria del tercer trimestre —li vaig dir a Ferran, un dijous d’abril, amb l’informe de préstecs obert a la pantalla—. Vull vore quins grups fan més ús de la biblioteca, per posar-ho com a exemple de bon funcionament.

Vaig filtrar per grup i vaig ordenar la llista de més a menys préstecs. 6é B, primer, amb diferència: normal, era la classe de Ferran, i portava tot el curs animant-los a llegir. 4t A, 3r B, 5é A... la llista baixava suaument fins un nom, al final de tot, que em va fer aturar-me: PT, cinc préstecs en tot el curs. Cinc, quan qualsevol altre grup en tenia seixanta o huitanta.

—Açò no pot ser —vaig dir en veu alta, sense adonar-me’n—. Marina porta l’aula de PT tot el dia amb xiquets que llegeixen, que t’ho demanen constantment. Recorde el capítol dels llibres de lectura fàcil, feia mesos que teníem un prestatge sencer preparat expressament per a ells.

Vaig anar a buscar Marina eixa mateixa vesprada, abans que se n'anara.

—Els teus xiquets no vénen quasi mai a la biblioteca —li vaig dir, ensenyant-li l'informe—. Cinc préstecs en tot el curs. Pensava que amb el prestatge nou els aniríeu prou sovint.

Marina va mirar la pantalla i, en compte de sorpresa, vaig vore-li una expressió més pareguda a la resignació.

—No és que no vulguen vindre —va dir—. És que no poden. El seu horari de suport ocupa exactament l'hora del pati, tots els dies, perquè és l'únic forat que tenim per treballar amb ells sense que perden classe d'aula ordinària. Quan el pati acaba i podrien vindre, ja no hi ha temps abans que toque tornar.

Em vaig quedar mirant l'informe un moment, sentint-me estúpida per no haver-ho vist abans. Havia construït tot el sistema de préstec del pati —el taulell, els voluntaris, Bruno primer i ara Aitana— pensant que «obert al pati» volia dir «obert per a tothom». Per als xiquets de Marina, eixa franja simplement no existia.

—Aleshores el prestatge de lectura fàcil no els ha servit de res —vaig dir, més com constatació trista que com pregunta.

—Els he portat llibres jo mateixa alguna vegada, a braçat, quan hi pense —va dir Marina—. Però no és el mateix que poder triar ells.

Vaig parlar-ho amb Rosa l'endemà, i entre les tres —Rosa, Marina i jo— vam decidir una solució senzilla, que no necessitava cap canvi d'horari complicat: un dimecres al mes, jo mateixa portaria un carret amb una selecció variada del fons —no només lectura fàcil, de tot— a l'aula de PT, durant la seua última mitja hora abans d'eixir, perquè pogueren triar i emportar-se'l amb el mateix carnet que ja tenien donat d'alta. Vaig marcar l'aula PT com a ubicació de préstec temporal per a eixos exemplars mentre estigueren allí, tal com ja fèiem amb altres aules que tenien lots assignats.

Al maig, quan vaig tornar a mirar l'informe, PT havia passat de cinc préstecs a vint-i-dos. Encara lluny de la mitjana, però ja no era un forat invisible al fons de la llista.

—No ha sigut un error de ningú —li vaig dir a Ferran, quan li vaig contar tota la història—. Ningú s'ha equivocat teclejant res. El sistema funcionava exactament com l'havíem dissenyat. El problema és que l'havíem dissenyat pensant només en qui podia vindre quan tots els altres podien.

Vaig anotar, al document de criteris, una frase que no havia fet falta escriure fins aleshores: revisar cada trimestre quins grups tenen un ús molt per davall de la mitjana, no per corregir cap errada al catàleg, sinó per preguntar-se si de veres poden arribar fins a nosaltres.

Apunt tècnic: informes de préstecs com a eina d'equitat, no només de control

Què poden respondre els informes de préstecs

Els informes de préstecs ajuden a saber què s'està usant de veres: quins préstecs continuen actius, quins exemplars tenen retard, quins llibres es presten més, quins períodes tenen més moviment, i quins grups fan més ús de la biblioteca.

Una llista ordenada mostra dos coses distintes

Ordenar l'ús per grup mostra qui ho fa bé, però també mostra, al final de la llista, qui potser no ha pogut accedir-hi de la mateixa manera. Un grup amb un ús molt per davall de la mitjana no sempre indica desinterés: pot indicar una barrera pràctica —d'horari, de mobilitat,

d'accessibilitat— que ningú havia detectat perquè el sistema, per si mateix, no distingeix entre «no vol vindre» i «no pot vindre».

Revisar amb intenció, no només amb rutina

Revisar l'informe de préstecs per grup una vegada al trimestre, no només per comptar-lo per a la memòria, sinó per preguntar-se activament si algun grup queda sistemàticament fora, permet detectar situacions que cap altra dada del catàleg mostraria per si sola.

Una solució no ha de ser complexa

Quan es detecta un grup amb accés limitat, la solució no sempre requereix canviar horaris generals o reestructurar el servei. Pot ser tan senzilla com portar una selecció de fons a l'aula en un moment concret, amb una ubicació de préstec temporal assignada, adaptant el servei a on és possible arribar, en compte d'esperar que tothom puga arribar al mateix lloc a la mateixa hora.

La lliçó general

Un catàleg ben fet i un sistema de préstec que funciona no garanteixen, per si sols, que arriben a tothom per igual.

Els informes no només serveixen per corregir errades: també serveixen per fer-se la pregunta que cap errada tècnica planteja mai per si sola, que és a qui no estem arribant encara (vore capítol del prestatge que encara no existia).

El títol que ho volia dir tot

Un camp que ho vol dir tot acaba, sovint, sense dir res amb claredat.

—He pensat una cosa per a que els xiquets troben més fàcil el que busquen —em va dir Aitana, un dimarts de maig, mentre catalogava una pila de novetats que havíem comprat amb el que quedava del pressupost de Biblioinnova’t—. En compte de posar només el títol, hi afig una miqueta més, perquè quan busquen «aventures» o «graciós», isca igualment.

Vaig mirar la pantalla per damunt de la seua espatlla. Al camp de títol hi havia escrit: «El diari de Greg: un llibre súper divertit d’aventures per a xiquets que els encantarà». No m’ho vaig prendre com un error greu de seguida; entenia perfectament la lògica: si un xiquet buscava «divertit» o «aventures» sense saber el títol exacte, allò li apareixeria igualment. Semblava, fins i tot, generós.

—Deixa’m mirar-ho un moment —li vaig dir, i vaig obrir el cercador per fer una prova senzilla: buscar «diari de greg» tal com ho escriuria qualsevol xiquet que ja coneguera el llibre i el volguera trobar de nou.

No va aparéixer res.

—Com que no isca res, si tu mateixa l’has escrit ara mateix? —va preguntar Aitana, tan sorpresa com jo.

Vaig mirar el registre amb calma. El títol començava igual, «El diari de Greg», però el cercador, en alguns casos, buscava per coincidència més estricta del que jo pensava, i la resta de text afegit li canviava prou el resultat perquè la coincidència exacta que un xiquet esperaria trobar no funcionara igual que amb la resta del catàleg. Vaig fer una segona prova: buscar «Diari de Greg» sense res més. Ara sí, va aparéixer, entre altres coincidències parcials, però ja no el primer de la llista, ni destacat, sinó enmig d’una desena de resultats aproximats.

—I encara hi ha un problema pitjor —vaig dir, quan vaig obrir el llistat complet de la col·lecció «Diari de Greg» que ja teníem, dels anys anteriors—. Mira este altre registre, del meu primer any: «El diari de Greg». Net, just el títol. I el teu, de hui: «El diari de Greg: un llibre súper divertit...». Per al sistema, són dos coses distintes que no es pareixen prou com per avisar-me que ja en teníem un.

Havíem donat d’alta, sense voler, un segon registre bibliogràfic per a un llibre que ja teníem catalogat des

de feia dos anys, perquè el títol inflat havia amagat la coincidència que hauria d'haver saltat a la vista.

—Jo només volia que es trobara més fàcil —va dir Aitana, amb la veu una miqueta encongada, com si haguera fet alguna cosa pitjor del que en realitat era.

—I té sentit el que volies aconseguir —li vaig dir—. El problema no és la intenció, és el lloc on l'has posada. Eixe «per a xiquets que els encantarà» no és informació del llibre, és una opinió sobre com és de bo, i no li correspon al camp de títol. El títol ha de ser exactament el que diu la portada, ni més ni menys, perquè és el que fa que dos exemplars del mateix llibre es reconeguen com el mateix quan algú els busca o els cataloga per segona vegada.

—Aleshores on pose que és divertit i té aventures?

—A matèries. «Humor», «aventures», ho pots afegir ahí sense por, i seguirà funcionant per a qui busque per eixes paraules, sense trencar res més.

Vam corregir el títol, vam fusionar els dos registres en un de sol, reassignant els exemplars nous al registre original, i vam repassar la resta de la pila de novetats per si Aitana havia fet el mateix amb algun altre llibre —n'hi havia dos més, menys evidents, que vam netejar

igual. Vaig afegir «aventures» i «humor» com a matèries del *Diari de Greg*, tal com havíem quedat.

—És estrany —va dir Aitana, quan ja acabàvem—. Sembla que com més coses pose, més difícil ho faig trobar.

—Un títol que ho vol dir tot —li vaig dir, pensant-m'ho mentre ho deia—, acaba no dient res amb claredat. Cada camp té la seua faena. Quan un en fa la d'un altre, els dos acaben fent-la malament.

Apunt tècnic: el camp de títol i per què ha de ser net

Com escriure el títol

El títol ha d'escriure's de forma clara, copiat de la portada o de la pàgina de crèdits, sense afegir informació que no en forme part.

- Bé: Harry Potter i la pedra filosofal.
- Malament: Harry Potter 1 llibre infantil de fantasia divertidíssim.

La informació sobre tema, gènere o etapa ha d'anar en altres camps, no dins del títol.

Per què un títol inflat trenca coses

Un títol amb text afegit —encara que la intenció siga ajudar a trobar-lo per paraules clau— deixa de coincidir exactament amb com el títol apareix a altres registres del mateix llibre, a altres bases de dades, o amb com el buscarà de forma natural algú que ja el coneix. Això pot fer que:

- una cerca exacta del títol real no trobe el registre;
- una comprovació de duplicats abans de crear un registre nou no detecte que ja existeix eixe llibre catalogat.

On sí que ha d'anar eixa informació

Si es vol que un llibre aparega en cercar per «aventures», «humor» o «graciós», el lloc correcte és el camp de matèries o temes, no el títol. Les matèries estan pensades exactament per a açò: agrupar llibres per contingut, sense tocar les dades bibliogràfiques bàsiques que han de mantindre's exactes.

Revisar-ho abans que es multiplique

Un títol mal format en un sol registre és fàcil de corregir. El problema creix quan eixe mateix hàbit es repeteix en diversos llibres seguits, perquè cada un pot acabar generant un registre duplicat que ningú detecta fins que algú, per casualitat, compara dos fitxes del mateix llibre costat a costat.

El préstec que ja havia tornat

Al principi vaig aprendre que la pantalla pot mentir dient «disponible». Em faltava aprendre que també pot mentir dient «prestat».

—No me'l deixa agafar, diu que ja el té algú altre —em va dir un xiquet de 2n, un divendres de juny, ensenyant-me *El monstre de colors* amb el dit posat damunt de la prestatgeria on l'acabava de trobar—. Però si l'acabe de vore ací mateix.

El vaig mirar amb una calma que, dos anys arrere, no hauria tingut. Vaig obrir la fitxa de l'exemplar: estat «prestat», a nom d'una xiqueta de 1r que, per lo que jo recordava, ja l'havia tornat feia dies. El llibre, mentrestant, era físicament allí, a la prestatgeria de contes, exactament on havia de ser.

—Espera un moment —li vaig dir al xiquet, i em vaig quedar mirant la pantalla un instant més del necessari, no perquè no entenguera què passava, sinó perquè em va fer gràcia, gairebé, reconèixer-ho tan de seguida.

El meu primer any, un llibre que el sistema deia «disponible» però que no apareixia enlloc em va deixar sense saber a qui creure, la pantalla o la prestatgeria (vore capítol del llibre que no apareixia). Ara tenia exactament el problema contrari: un llibre que el sistema deia «prestat» però que tenia davant dels ulls, físicament tornat. La mateixa esquerda, girada del revés.

Vaig preguntar a Aitana, que havia estat al taulell del pati dimecres, quan segons la data la xiqueta de 1r hauria tornat el llibre.

—Sí, me'l va tornar —va dir Aitana, sense dubtar—. Ho recorde perfectament, perquè em va preguntar si ja podia agafar-ne un altre i li vaig dir que sí.

—I vas confirmar la devolució a la pantalla?

Es va quedar pensant-ho un segon.

—Vaig escanejar el codi... i llavors va vindre un altre xiquet a preguntar-me una cosa, i no sé si vaig arribar a prémer «Confirmar» abans de canviar de pantalla.

Aquí estava, exactament com deia el meu propi apunt d'anys arrere: escanejar un codi no és el mateix que completar el procés. Si algú escaneja una devolució i abandona la pantalla —per una pregunta, per una distracció, per qualsevol dels mil xicotets talls d'atenció d'una

hora de pati— el sistema es pot quedar a mitges, pensant encara que el llibre segueix fora, mentre el llibre ja és de tornada a la prestatgeria des de fa dies.

—No és culpa teua —li vaig dir a Aitana, i esta vegada ho vaig dir amb la seguretat de qui ja ha explicat açò moltes vegades, no amb la duresa que jo mateixa hauria necessitat que algú em traguera el meu primer any—. Passa. El que hem d'aprendre és a comprovar-ho quan alguna cosa no quadra, no a assumir que la pantalla sempre ho encerta.

Vaig corregir la devolució, li vaig deixar el llibre al xiquet de 2n, i vaig aprofitar per revisar la resta de préstecs actius d'eixe dia de la setmana, per si hi havia algun altre cas semblant amagat. En vaig trobar un més, d'un dilluns de fa quinze dies, amb el mateix patró exacte.

Aquella nit, tancant la biblioteca, vaig pensar en com de distinta havia sigut la mateixa lliçó les dos vegades que me l'havia trobat. El meu primer any, un llibre que deia «disponible» sense ser-ho em va fer dubtar de mi mateixa durant dies. Ara, un llibre que deia «prestat» sense ser-ho em va costar cinc minuts d'entendre i corregir. No perquè el problema fóra distint —era, en el fons, exactament el mateix: la pantalla i la realitat, separades sense que

ningú se n'adonara— sinó perquè jo ja sabia, esta vegada, que quan les dos coses no quadren, cap de les dos té automàticament raó. Cal mirar-ho, i prou.

Apunt tècnic: quan la pantalla i la prestatgeria no coincideixen, en els dos sentits

El cas que ja coneixíem: disponible sense ser-ho

Un exemplar pot aparèixer com a «disponible» al sistema sense estar realment a la prestatgeria: perdut, mal col·locat, o encara sense processar una devolució recent que sí que s'ha registrat (vore capítol del llibre que no apareixia).

El cas contrari: prestat sense ser-ho

També pot passar al revés: un exemplar pot aparèixer com a «prestat» quan en realitat ja ha tornat físicament. Sol passar quan es comença el procés de devolució —escanejant el codi— però no s'arriba a completar-lo, per una interrupció, una distracció o un canvi de pantalla abans de confirmar.

Per què cal comprovar sempre, no assumir

Si un exemplar apareix a la prestatgeria però PMB el mostra com a prestat, el primer pas és revisar el préstec, no dubtar de si algú s'ha equivocat de lloc en col·locar el llibre. Pot ser que algú el tornara sense que el sistema ho arribara a registrar del tot.

Completar sempre el procés, no només el pas visible

Escanejar un codi de devolució és només el primer pas. Cal esperar i confirmar que el sistema ha completat el canvi d'estat abans de passar a la persona següent o de canviar de pantalla, encara que hi haja pressa o una fila esperant.

Revisar de tant en tant, no només quan algú es queixa

Val la pena revisar, de tant en tant, préstecs que porten dies marcats com a actius, comparant-los amb el que hi ha físicament a la prestatgeria, per detectar devolucions que es van quedar a mitges sense que ningú ho notara fins que algú altre necessitava eixe llibre en concret.

La lliçó de fons

Ni la pantalla ni la prestatgeria tenen sempre raó per defecte. Totes dos poden estar equivocades, en un sentit o en l'altre, i la faena de qui porta la biblioteca no és decidir per costum de quina es refia, sinó comprovar-ho cada vegada que no quadren.

Peres amb pomes

Un número sol no menteix. Dos números junts, mal comparats, poden mentir els dos alhora.

—Açò no pinta bé —em va dir Rosa, un dilluns de juliol, amb la memòria de tres cursos oberta a la pantalla, preparant la renovació de Biblioinnova't—. Mira el gràfic: el primer curs, huit-cents préstecs. El segon, dos mil dos-cents. Un salt enorme. I este tercer curs, dos mil tres-cents. Quasi pla. Si ho ensenjem així, semblarà que ens hem estancat, just quan demanem que ens renoven l'ajuda.

Vaig mirar el gràfic amb ella. Tenia raó que la línia s'aplanava d'una manera que no encaixava amb com havia sentit jo mateixa este últim curs: més fons, més voluntaris formats, l'informe de grups que havíem corregit a l'abril (vore capítol del grup que no venia mai), fins i tot un prestatge nou de lectura fàcil que no existia abans. Tot allò no encaixava amb un any «pla».

—Quins mesos compta el primer curs? —vaig preguntar, més per costum de comprovar-ho tot dos vegades que perquè sospitara res concret encara.

Rosa va mirar el filtre de l'informe.

—Curs sencer, de setembre a juny.

Vaig obrir el meu propi quadern de notes, el que portava des del meu primer dia. Setembre del primer curs no havia tingut cap préstec digital, perquè encara no existia cap registre digital de res: era l'època de les fitxes de paper i la caixa de sabates amb targetes de cartolina. Vaig repassar les dates. El primer préstec registrat a BiblioEdu de veres era de novembre, quan ja portava dos mesos catalogant a poc a poc, primer els llibres més usats, després la resta, fins a completar-ho tot cap al febrer.

—Rosa, el primer curs no és un curs sencer de dades —li vaig dir—. És quatre mesos i mig, de novembre a juny, perquè fins novembre no hi havia ni un sol llibre catalogat al sistema. Els altres dos cursos sí que són complets, de setembre a juny. Estem comparant huit-cents préstecs de quatre mesos i mig amb dos mil dos-cents i dos mil tres-cents de deu mesos cada un. No és que el creixement s'haja frenat. És que estem comparant peres amb pomes.

Rosa es va quedar mirant la pantalla, repassant els números amb una expressió que anava de la preocupació a una mena d'alleugeriment cautelós.

—I si ho torne a calcular només amb els mesos comparables?

Vaig fer-ho amb ella, allí mateix: agafant només novembre-juny dels tres cursos, la mateixa finestra exacta. El primer curs, huit-cents préstecs en eixos mesos. El segon, mil huit-cents en el mateix període. El tercer, dos mil cent. El creixement seguia allí, curs rere curs, només que ara la comparació deia la veritat sencera, no una part que semblava tota.

—Podríem haver-ho enviat tal com estava —va dir Rosa, mig rient, mig incòmoda—. Ningú de BiblioInnova't hauria comprovat els mesos exactes.

—Potser no —vaig dir—. Però hauríem enviat una conclusió equivocada sabent que ho era, només perquè el número «pla» ens feia por i el número corregit no. Si el creixement real és bo, no cal amagar per què el primer any sembla xicotet. Cal explicar-ho, i prou.

Vam refer el gràfic amb una nota a peu de pàgina que no havíem posat mai en cap memòria anterior: «El primer curs inclou només de novembre a juny, per l'inici de la digitalització del fons». Rosa la va llegir dos vegades abans d'acceptar-la.

—És estrany —va dir—. Explicar per què un número és més xicotet fa que confie més en tots els altres.

—Eixe és exactament el motiu pel qual s'explica —li vaig dir, pensant que, si haguera sabut açò el meu primer any, m'hauria estalviat més d'una nit dubtant de mi mateixa davant d'un número que no acabava d'entendre del tot.

Apunt tècnic: comparar períodes amb criteris homogenis

Per què importa

Un informe pot ser tècnicament correcte i, tot i així, portar a una conclusió equivocada si es compara amb un altre període que no s'ha generat amb els mateixos criteris. Mesclar períodes distints, o comparar dades de mesos amb criteris diferents, és un dels errors més freqüents en treballar amb informes.

Preguntes a fer-se abans de comparar dos períodes

- Cobreixen exactament el mateix rang de dates, o un és més curt que l'altre?

- Hi ha hagut algun canvi de criteri, de regla o de procés entremig (un canvi de termini de préstec, una nova ubicació, un canvi de com es cataloga)?
- El primer període inclou circumstàncies especials —un inici de digitalització, una obertura parcial del servei— que el segon no té?

Què fer quan els períodes no són comparables

La solució no és descartar la comparació, sinó ajustar-la: retallar tots els períodes a la mateixa finestra de temps abans de comparar-los, i deixar per escrit, en una nota, per què un període concret té una mida o unes circumstàncies distintes.

Comprovar les dades abans de traure conclusions

Convé sempre comprovar si les dades tenen sentit abans de traure'n conclusions, sobretot quan un resultat sorprén o contradiu el que s'ha viscut de primera mà durant eixe període. Si un número no encaixa amb el que recordes haver fet, val la pena mirar com s'ha calculat abans d'acceptar-lo.

Honestedat davant de qui rep l'informe

Explicar per què un període sembla més feble que un altre —en compte d'amagar-ho o de deixar que es malinterprete— reforça la confiança en la resta de les dades, no la debilita. Una memòria que reconeix les seues pròpies limitacions és més creïble que una que sembla perfecta sense explicar per què.

El préstec que no existia

Un estat es canvia en un segon. Desfer-lo bé pot costar un trimestre sencer.

—Este me'l vas a haver de deixar, encara que no isca al llistat —li vaig sentir dir a Aitana un divendres de juny, l'últim dia de classe, quan un xiquet de 4t li va dir que no trobava *Timmy Failure* enlloc, ni a la motxilla, ni a taquilla, ni a sa casa, segons deia. Jo estava a l'altra punta de la biblioteca i no li vaig donar més importància fins setembre.

El primer dia de curs vaig fer, com cada any, una repassada dels exemplars marcats com a «perdut» abans de l'estiu, per decidir quins calia donar per definitivament perduts i quins valia la pena esperar un poc més. *Timmy Failure* hi era, marcat perdut el mateix divendres que el xiquet ho havia dit, sense ni un dia d'espera entremig.

—El vas marcar perdut el mateix dia? —li vaig preguntar a Aitana, més per curiositat que per retret.

—Era l'últim dia, no volia deixar-ho pendent per a setembre —va dir—. I a més, una altra xiqueta el volia per al repte de lectura d'estiu, així que...

—Així que què?

—Vaig fer un préstec manual per a ella, perquè poguera dir que se l’havia llegit igualment.

Vaig obrir la fitxa del préstec manual. No corresponia a cap exemplar concret amb codi escanejat: era una entrada creada a mà, un registre que deia que la xiqueta tenia el llibre, sense que cap exemplar físic haguera canviat de mans de veres davant del sistema. Aitana li havia degut deixar, suposadament, algun exemplar—potser un que tenia ella mateixa a casa, potser cap—però PMB no en sabia res d’això. El sistema simplement confiava en el que li havien dit.

—I on és el llibre ara? —vaig preguntar—. El de veres, físic.

—Ni idea —va admetre Aitana—. Vaig donar per fet que, com que el primer ja estava perdut, no passava res per apuntar el préstec i ja està. Volia que la xiqueta poguera participar en el repte.

A l’octubre, la família del primer xiquet va aparéixer amb *Timmy Failure* sota el braç.

—El vam trobar fent mudança, a una caixa que no havíem obert des de l’estiu passat —em va dir la mare, alegre, sense saber que acabava de destapar un embolic.

Ara tenia el llibre físic, tornat de veres, i dos registres al sistema que no s'aclarien entre ells: l'exemplar original, marcat perdut, i un préstec manual d'una xiqueta que, per lo que jo sabia, mai havia tingut cap còpia física a les mans, només una anotació que algú havia fet per no decebre-la.

—No hauria d'haver fet el préstec manual sense saber què li passava de veres al llibre —va reconèixer Aitana, quan li vaig ensenyar els dos registres costat a costat—. Vaig voler arreglar-ho ràpid i vaig acabar creant una cosa que no existia enlloc fora de la pantalla.

Vam desfer-ho pas a pas: reincorporar l'exemplar original, ara que era clarament al nostre poder de nou; anul·lar el préstec manual, deixant anotat per què s'havia creat i per què es tancava sense devolució física real; i parlar amb la xiqueta del repte de lectura per explicar-li, amb tacte, que el llibre que «tenia» prestat en realitat mai havia eixit de la prestatgeria—cosa que, per sort, no li va importar gens, perquè ella s'havia llegit un exemplar de la biblioteca pública, i només necessitava que constara en algun lloc.

—La pròxima vegada —li vaig dir a Aitana— canviem un estat a perdut només quan haja passat un temps

raonable, no el mateix dia que algú diu que no el troba. I si algú necessita de veres el mateix títol mentre esperem, mirem si hi ha una altra còpia, o comprem un exemplar nou, o simplement esperem. Un préstec manual no és una drecera per a quedar bé: és una eina per a casos excepcionals que sí que has entés, no per a tapar els que encara no has entés.

Apunt tècnic: per què un préstec manual no és un pedaç

Canviar l'estat a perdut massa ràpid

Marcar un exemplar com a perdut el mateix dia que algú diu que no el troba talla, de colp, la possibilitat que aparega poc després —a casa, a una motxilla, a una taquilla oblidada—, que és el més habitual. Convé donar-li un marge raonable abans de canviar l'estat.

Crear un préstec manual per compensar un error sense entendre què ha passat

Un préstec manual és una eina pensada per a situacions excepcionals ben enteses —una incidència puntual,

un cas justificat—, no per a resoldre ràpidament una situació incòmoda sense parar-se a esbrinar què ha passat de veres amb l'exemplar. Fet així, no soluciona res: només crea un registre que no correspon a cap moviment físic real.

Per què això és pitjor del problema original

Un exemplar mal marcat es pot corregir revisant-lo. Un préstec manual que no correspon a cap entrega física real trenca la correspondència entre el que diu la pantalla i el que ha passat de veres, i eixa correspondència és, precisament, el que fa útil tot el sistema.

Què fer en compte d'això

Davant d'una incidència, el primer pas és anotar-la i esperar, no canviar estats de seguida. Si cal atendre una necessitat real mentre s'espera, cal buscar una solució que continue sent certa —una altra còpia existent, un exemplar nou comprat de veres— i mai una anotació que done per fet un préstec que no ha existit físicament.

Els exemplars que ningú va comptar

Corregir una dada d'un registre triga un minut. Corregir dotze etiquetes que en depenien pot triga un trimestre.

—Este registre té l'editorial mal escrita —em va dir Aitana, un dimarts d'octubre, repassant el catàleg mentre esperàvem que arribara un grup de 2n—. Posa «Destino» quan hauria de posar «Ediciones Destino». Ho corregisc de seguida, és cosa de trenta segons.

Vaig assentir sense mirar-ho massa, confiada, i vaig continuar amb el que estava fent. Aitana va corregir el camp, va guardar, i va passar a la fitxa següent. Cap de les dos va pensar en comprovar res més.

Tres setmanes després, Ferran va vindre a buscar-me amb una cara estranya, un llibre de la col·lecció de Geronimo Stilton a la mà.

—L'etiqueta del llibre diu una signatura, i la prestatgeria on l'he trobat en diu una altra —em va dir—. I no és l'únic. En porte quatre així, tots de la mateixa col·lecció.

Vaig obrir el registre bibliogràfic de la col·lecció al PMB. Era el mateix que Aitana havia corregit a l'octubre. La signatura que el sistema calculava ara, a partir de l'editorial corregida, ja no coincidia amb la que s'havia imprés a les etiquetes quan es van processar els exemplars, anys arrere, amb l'editorial escrita de l'altra forma.

—Quants exemplars té este registre? —vaig preguntar en veu alta, més a mi mateixa que a ningú.

Dotze. Dotze còpies de la col·lecció, comprades en tres anys diferents, totes lligades al mateix registre bibliogràfic que Aitana havia corregit sense mirar-ho.

—Jo només vaig canviar un camp —va dir Aitana, quan li ho vaig ensenyar—. No sabia que afectara a res més que a eixe registre.

—I tècnicament és així —li vaig dir—. El registre és un de sol, i la correcció era certa: l'editorial estava mal escrita. El problema no és que t'hages equivocat en la dada. És que no vam comprovar, abans de canviar-la, quants exemplars ja tenien una etiqueta física impresa a partir de com estava escrita abans. Dotze exemplars, dotze etiquetes que ara no coincideixen amb el que calcula el sistema.

Vam fer una llista dels dotze, un per un, comprovant-los físicament contra la prestatgeria. Set estaven ben col·locats per casualitat, perquè encara ningú els havia tornat a etiquetar des de la compra. Els altres cinc, els més antics, tenien etiquetes que ja no quadraven amb res.

—Podríem haver-ho corregit sense que passara res, si ho haguérem sabut abans —vaig dir, mentre reimprimíem les cinc etiquetes que calia canviar—. No és que corregir estiguera mal. És que una correcció xicoteta en un registre amb molts exemplars no és xicoteta de veres: és xicoteta a la pantalla, i gran a la prestatgeria.

Vam quedar, a partir d'aquell dia, en un pas nou abans de qualsevol correcció al catàleg: mirar primer quants exemplars tenia lligats el registre. Si n'hi havia un o dos, corregir de seguida. Si n'hi havia molts, planificar un dia per revisar i, si calia, reetiquetar-los tots junts, no descobrir-ho un a un, mesos després, cada vegada que algú es trobava un llibre fora de lloc sense saber per què.

Apunt tècnic: corregir un registre sense comprovar els exemplars associats

Per què una correcció xicoteta pot no ser-ho

Un registre bibliogràfic pot tindre un exemplar lligat o pot tindre'n desenes, quan es tracta d'una col·lecció comprada al llarg de diversos anys. Corregir una dada del registre —editorial, autoria, títol— és sempre correcte si la dada estava mal, però l'efecte d'eixe canvi no es limita al registre: pot alterar com es calcula la signatura o la ubicació física dels exemplars que ja s'han processat i etiquetat amb la informació anterior.

El pas que falta abans de corregir

Abans de modificar un camp que puga afectar la signatura o la classificació d'un registre, convé comprovar quants exemplars té associats. Un registre incomplet, sense ejemplars encara, es pot corregir lliurement. Un registre amb molts exemplars ja processats necessita planificar la correcció, no fer-la a corre-cuita entre dos tasques.

Què fer quan la correcció ja afecta a diversos exemplars

Cal revisar, un per un, si l'etiqueta física de cada exemplar segueix coincidint amb el que calcula ara el sistema. Els que no coincidisquen necessiten una etiqueta nova. No cal fer-ho tot en el mateix moment, però sí deixar-ho anotat com a tasca pendent, no descobrir-ho per casualitat mesos després.

La lliçó de fons

El catàleg no és només una base de dades: és també, sempre, un reflex físic sobre les prestatgeries. Una correcció que sembla tancar-se en trenta segons a la pantalla pot deixar oberta una faena física molt més llarga, i convé saber-ho abans de fer el canvi, no després.

Les persones que van quedar sense tipus

Netejar allò que sembla sobrer és fàcil. Saber qui en depén, no sempre.

—Este tipus d'usuari no l'usa ningú, oi? —em va preguntar Rosa, un dijous de desembre, mentre repassàvem junts el panell d'administració abans de tancar les dades del segon trimestre per a la memòria—. «Personal del centre». Ho vaig crear jo mateixa fa anys, quan encara no sabia molt bé com organitzar-ho tot, i no recorde que ho haja fet servir ningú des de llavors.

Jo tampoc ho recordava, i teníem pressa —volíem acabar la revisió abans de la reunió de les cinc—, així que Rosa el va esborrar sense més voltes, entre altres cinc o sis coses menudes que anàvem netejant eixa vesprada.

Dos setmanes després, generant l'informe d'usuaris per a la memòria del trimestre —el mateix tipus d'informe que ja m'havia ensenyat, mesos arrere, a mirar amb intenció i no només per rutina (vore capítol del grup que no venia mai)—, els números no quadraven. El total

d'usuaris donats d'alta era un, però la suma dels usuaris per cada tipus —alumnat, professorat, usuari de prova— en donava tres menys.

—Falten tres persones enlloc —li vaig dir a Rosa, mostrant-li les dos xifres costat a costat.

Vam trigar una estona a caure-hi. Vaig repassar la llista completa d'usuaris, un per un, fins que vaig trobar els tres que no apareixien a cap categoria: Encarna, la conserge, que de tant en tant s'emportava algun llibre per a llegir al taulell d'entrada en les hores tranquil·les; i dos persones més del personal no docent, que feia temps que tenien carnet donat d'alta amb el tipus «Personal del centre».

—El vam esborrar sense mirar qui el tenia assignat —va dir Rosa, quan ho vam relacionar—. Vaig donar per fet que estava buit perquè no en recordava l'ús, però no és el mateix no recordar-ho que comprovar-ho.

Vam tornar a crear el tipus, li vam reassignar a Encarna i als altres dos els carnets amb «Personal del centre» de nou, i vam repassar per si algun altre tipus de la llista d'administració tenia el mateix risc —n'hi havia un altre, «Antic alumnat col·laborador», amb dos persones encara assignades, d'una època en què alguns exalumnes venien a ajudar puntualment.

—És estrany que ningú s'haja queixat d'estos dos mesos —vaig dir.

—Encarna no demana llibres sovint, i quan ho fa, l'atenc jo mateixa al taulell, no li cal passar per cap pantalla —va dir Rosa—. Simplement havia deixat de constar enlloc, sense que ningú ho notara fins que vam intentar comptar-la.

Vaig anotar, al document de criteris que anàvem fent créixer capítol rere capítol, una regla nova per a la neteja del panell d'administració: abans d'esborrar qualsevol tipus d'usuari, ubicació o categoria que semble sobrera, mirar primer, sense excepcions, quantes persones el tenen assignat en eixe moment. La memòria de qui ho va crear no és fiable per si sola; el llistat real, sí.

Apunt tècnic: esborrar tipus d'usuari sense revisar qui els té assignats

Per a què serveixen els tipus d'usuari

Els tipus d'usuari —alumnat, professorat, personal del centre, usuari de prova, i els que cada centre afig segons les seues necessitats— serveixen per a aplicar criteris

diferents i per a poder analitzar l'ús de la biblioteca per categories als informes.

Per què esborrar-ne un a soles no és segur

Un tipus d'usuari que sembla no usar-se, perquè fa temps que ningú en parla o que qui el va crear no en recorda l'ús, pot tindre encara persones actives assignades. Esborrar-lo sense comprovar-ho abans no elimina eixes persones del sistema, però sí que les deixa sense la categoria que els corresponia, cosa que després pot fer-les «invisibles» als informes que compten per tipus.

Com detectar-ho quan ja ha passat

Un símptoma clar és que el total d'usuaris donats d'alta no coincidisca amb la suma dels usuaris repartits per tipus en un informe. Eixa diferència sol assenyalar exactament quantes persones s'han quedat sense categoria assignada.

El pas que cal fer sempre abans

Abans d'esborrar qualsevol tipus, ubicació o categoria del panell d'administració, revisar primer la llista de persones o exemplars que la tenen assignada en eixe

moment, no confiar en el record de si es fa servir o no. Tocar opcions d'administració sense un motiu clar, o canviar diverses coses de colp durant una neteja ràpida, és precisament el que fa més fàcil que este tipus d'error passe desapercebut fins que algú, més avant, intenta comptar el que ja no quadra.

Els criteris que ja no eren només meus

El que s'aprén en un centre val poc si només hi cap allí.

—No sé ni per on començar —em va dir Marta per telèfon, un dimecres de maig, amb una veu que reconeixia perfectament perquè havia sigut la meua, anys arrere, encara que ella no ho sabia—. M'han posat la biblioteca este curs. Fitxes de paper, un Excel que no quadra, i ara em diuen que necessitem BiblioEdu per a optar a Biblioinnova't. Tu la portes, oi? Ajuda'm.

Marta i jo havíem fet les pràctiques de magisteri juntes, deu anys arrere, i ara coordinava la biblioteca d'un centre a l'altra punta de la província, un lloc que jo no havia trepitjat mai. La vaig sentir dir gairebé paraula per paraula el que jo mateixa havia pensat el primer dia al Pinaret: que el problema seria tècnic, aprendre un programa com qui aprén una impressora nova.

—El programa s'aprén —li vaig dir—. Això és el més fàcil, i a més ho tens tot explicat als cursos de formació.

El que et costarà de veres és una altra cosa, i eixa no te la pot ensenyar cap curs en dos hores.

—Quina?

—Decidir com fer les coses en el teu centre. Els codis dels exemplars, les ubicacions, quines matèries useu, quin termini de préstec, qui pot fer què. Això no ve escrit enlloc, perquè no és de BiblioEdu: és vostre.

Li vaig oferir enviar-li el meu document de criteris, aquell que havia escrit un divendres de juny fa anys, després que Rosa em preguntara què passaria si l'any següent no era jo qui portava la biblioteca (vore capítol de perquè no depenga de mi). L'havia anat ampliant curs rere curs —una línia nova cada vegada que alguna cosa fallava i calia deixar-ho anotat perquè no tornara a fallar igual—, fins que ja no s'assemblava gens al document curt que havia sigut al principi.

Marta el va llegir eixa mateixa nit. Em va telefonar l'endemà, més tranquil·la però amb una pregunta que no m'esperava.

—Puc copiar-lo tal qual? Em fa l'efecte de tindre'l tot ja fet.

—Ni de conya —li vaig dir, i em vaig sentir estranya dient-ho tan fort, perquè jo mateixa hauria volgut, el meu

primer any, que algú m'haguera donat un document així fet—. El format sí, la manera de pensar-ho, també. Però els codis que faig servir jo, «PIN» per a picture books, «6-8» per a lectura fàcil, no tenen per què servir-te a tu. Les meues ubicacions parlen del meu edifici, no del teu. Fins i tot el termini de préstec el vam triar entre Rosa i jo pensant en com funcionava el nostre centre, no en cap regla universal.

—Aleshores per a què em serveix, si no puc usar-lo directament?

—Per a no començar de zero —li vaig dir—. Per a saber quines preguntes t'has de fer abans que t'ho pregunte algú altre en un moment dolent, com em va passar a mi amb un llibre partit en quatre fitxes que ningú sabia que existien totes alhora. El document no et dona les respostes del teu centre. Et dona la llista de coses sobre les quals el teu centre necessita respondre.

Vam quedar un dissabte, dos setmanes després, amb un cafè i els seus dos ordinadors oberts, i vaig fer amb ella exactament el que ningú havia fet amb mi: no ensenyar-li a prémer botons, sinó ajudar-la a escriure les seues pròpies respostes a cada pregunta del document, una per una, adaptades al seu centre, no al meu. Codis d'exemplar

propis. Ubicacions pròpies. Un termini de préstec que ella i la seua directora havien de triar juntes, no copiar del meu.

—Açò se sent més lent que si t’ho haguera copiat directament —va dir Marta, cap al final de la vesprada.

—Ho és —li vaig dir—. Però així és teu de veres, i el pròxim any, si t’agafa una baixa o simplement necessites vacances, algú altre del teu centre podrà obrir-lo i entendre’l, perquè parla del vostre edifici, no del meu.

Vaig tornar a casa aquella nit pensant que allò que Rosa m’havia preguntat feia anys —i si l’any que ve no ets tu qui porta la biblioteca?— tenia una resposta que jo no havia previst quan vaig escriure el primer document: que el criteri que havia après no es quedava tancat al meu centre. Podia eixir, adaptar-se, servir a algú que ni tan sols coneixia Vallriu, sense deixar de ser útil, i sense que jo haguera de deixar la meua pròpia biblioteca perquè açò passara.

Apunt tècnic: compartir criteris entre centres, no còpies

Què és comú a tots els centres

BiblioEdu, el programa PMB que hi ha darrere, els camps de catalogació, la lògica de préstecs i devolucions, l'estructura de l'OPAC: tot això és igual per a qualsevol centre que faça servir el sistema, i és el que s'ensenya als cursos de formació.

Què és sempre propi de cada centre

Els codis d'exemplar concrets, els noms de les ubicacions físiques, quines matèries s'usen habitualment i amb quin criteri, quin termini de préstec s'aplica i per què, qui té cada permís i quina rutina setmanal o mensual se segueix: tot això depèn de l'edifici, de l'equip i de les decisions que cada centre pren per a si mateix. No hi ha una resposta universal correcta.

Per què copiar un document d'un altre centre no funciona

Un document de criteris escrit per a un centre concret conté respostes pensades per a eixe edifici i eixe equip. Copiar-lo sense adaptar-lo trasllada respostes que no encaixen amb la realitat local, i pot generar més confusió que no tindre cap document.

Què sí que es pot compartir

El format del document —quines preguntes cal respondre, quina estructura té una bona documentació interna— es pot compartir lliurement entre centres, exactament perquè no és una resposta, és una llista de preguntes. Cada centre ha d'omplir-la amb les seues pròpies decisions.

La lliçó de fons

L'aprenentatge que val la pena transmetre no és mai «fes-ho com jo», és «pregunta't el que jo em vaig haver de preguntar». Un criteri copiat sense pensar-lo no dura. Un criteri pensat, encara que trigue més a escriure's, sí.

Exemplar disponible

On tanca este llibre.

Setembre, un altre. La biblioteca del CEIP El Pinaret ja no tenia per a mi l'olor de casa heretada dels primers dies: era, simplement, la meua olor, paper i cera de dilluns, sense estranyesa.

Aitana, ja a punt d'acabar 6é, ensenyava a un xiquet de 4t com escanejar una devolució al taulell del pati.

—Escaneges, esperes, i mires que la pantalla diga «tornat» abans de deixar que el següent se'n vaja —li deia, amb la mateixa calma amb què jo li ho havia explicat a ella, i que ella, sense saber-ho, li havia begut a Bruno anys arrere, i Bruno a Nayara abans que ell. Ningú al centre recordava ja del tot on començava aquella cadena, i em va fer gràcia pensar que jo tampoc hi era del tot al principi.

Una xiqueta de 1r va vindre corrent, amb la cara de qui porta una notícia urgent.

—El llibre del drac no ix a la pantalla, diu que no el trobem enlloc!

Fa anys, eixa frase m'hauria parat el cor un instant. Aquell dia, ni tan sols vaig deixar la tassa de cafè.

—A vore —li vaig dir, ajupint-me a la seua altura—. Com el vas buscar?

—«El drac que no volia foc».

Vaig teclejar-ho jo mateixa, davant d'ella, perquè ho veiera. Cap resultat amb el títol exacte. Vaig buscar només «drac». Sis resultats. El tercer era el seu, catalogat amb un títol lleugerament distint —«El dragó que no volia fer foc», amb un article i una paraula diferents dels que ella recordava.

—Ahí està —li vaig dir, ensenyant-li la pantalla—. No havia desaparegut. L'havies buscat amb unes paraules que no eren exactament les seues.

—Aleshores existeix?

—Sempre havia existit —vaig dir—. Només que la pantalla i tu no parlàveu exactament el mateix idioma, per un moment.

Se'n va anar corrent cap a la prestatgeria de contes, i jo em vaig quedar mirant la pantalla un instant més del necessari, no perquè no entenguera què acabava de passar, sinó perquè hi vaig reconèixer, del tot per primera vegada, la mateixa escena exacta del meu primer dia: un llibre que no apareixia, algú confós, i una resposta que existia, esperant, a un pas de distància.

La diferència no era el llibre. Ni la pantalla. Ni tan sols l'error, que continuava sent, anys després, el mateix tipus d'error de sempre —un títol escrit d'una altra manera, res més. La diferència era jo. On una vegada hi havia hagut un cor que s'aturava i una nit sencera d'incertesa, ara hi havia trenta segons tranquils i una xiqueta que ja corria cap a un altre lloc, sense saber que acabava de repetir, sense voler-ho, la primera pregunta d'un llibre sencer.

No sé si algun dia deixaré de portar esta biblioteca. Potser un curs em toque una altra tutoria i entre algú altre, com Rosa em va preguntar fa anys. Si passa, hi haurà un document esperant, escrit en frases curtes, perquè eixa persona pugui començar un poc més amunt d'on vaig començar jo. I si mai ningú el necessita, si continue jo ací molts anys més, tampoc passa res: el document seguirà creixent, una línia cada vegada que alguna cosa em torne a ensenyar el que ja hauria de saber.

El que sí que sé, ara, és això: un exemplar que no apareix a la pantalla no és el mateix que un exemplar que no existeix. Ho vaig aprendre el meu primer dia, sense saber que trigaria anys a entendre-ho del tot. I cada vegada que algú em porta un llibre que «no ix», i el trobem junts en trenta segons, penso que això —i no cap informe,

ni cap catàleg perfecte— és el que de veres volia dir «portar» una biblioteca: no que res falle mai, sinó saber, amb calma, on mirar quan falla.

L'exemplar, esta vegada, estava disponible. Només calia saber com preguntar-li.

Glossari

Un recull breu dels termes tècnics que apareixen al llarg del llibre, per a qui vulga consultar-los sense haver de tornar a buscar el capítol on es van explicar per primera vegada.

BiblioEdu El sistema de gestió bibliotecària que la Conselleria d'Educació posa a disposició dels centres educatius de la Comunitat Valenciana. Per davall, fa servir el programa PMB.

PMB (PhpMyBibli) El programa lliure de gestió bibliotecària sobre el qual està construït BiblioEdu. El seu funcionament concret —menús, camps, botons— pot variar lleugerament segons com estiga configurat en cada centre.

Registre bibliogràfic La fitxa que descriu l'obra —títol, autoria, editorial, ISBN, matèria—, independentment de quantes còpies físiques n'hi haja. Un llibre amb cinc còpies no necessita cinc registres, sinó un registre i cinc exemplars associats a ell (vore capítol de cinc exemplars, un llibre).

Exemplar Cada còpia física concreta d'una obra, amb el seu propi codi, ubicació i estat, vinculada a un registre bibliogràfic (vore capítol d'on viu realment un llibre).

Signatura El codi que indica on es col·loca un exemplar a la prestatgeria, calculat normalment a partir de la classificació temàtica i de les primeres lletres de l'autoria i el títol.

Tejuelo L'etiqueta física enganxada al llom del llibre que mostra la signatura.

Control d'autoritats Un mecanisme, disponible en alguns entorns de PMB, que centralitza els noms d'autoria per evitar que una mateixa persona quede catalogada amb formes distintes del seu nom. On no està actiu, evitar-ho depén només del criteri de qui cataloga (vore capítol del mateix autor amb dos noms).

OPAC El catàleg públic de la biblioteca: el que pot consultar qualsevol persona per buscar i vore la disponibilitat d'un exemplar, sense necessitat de contrasenya. No servix per gestionar la biblioteca, només per consultar-la.

ITACA3-GAD El sistema de gestió administrativa dels centres educatius de la Generalitat Valenciana, des d'on s'assignen els rols i permisos d'accés a BiblioEdu.

Tiquet a gvaSAI El canal oficial per a reportar incidències tècniques o sol·licitar canvis de configuració que no pot fer directament el personal del centre, com ara determinats paràmetres de càlcul de signatures.

Biblioinnova't El projecte d'innovació de biblioteques escolars de la Conselleria d'Educació, amb convocatòria anual que dota econòmicament els centres participants per a renovar i dinamitzar la seua biblioteca escolar (vore capítol de la caixa que ja no feia por).

